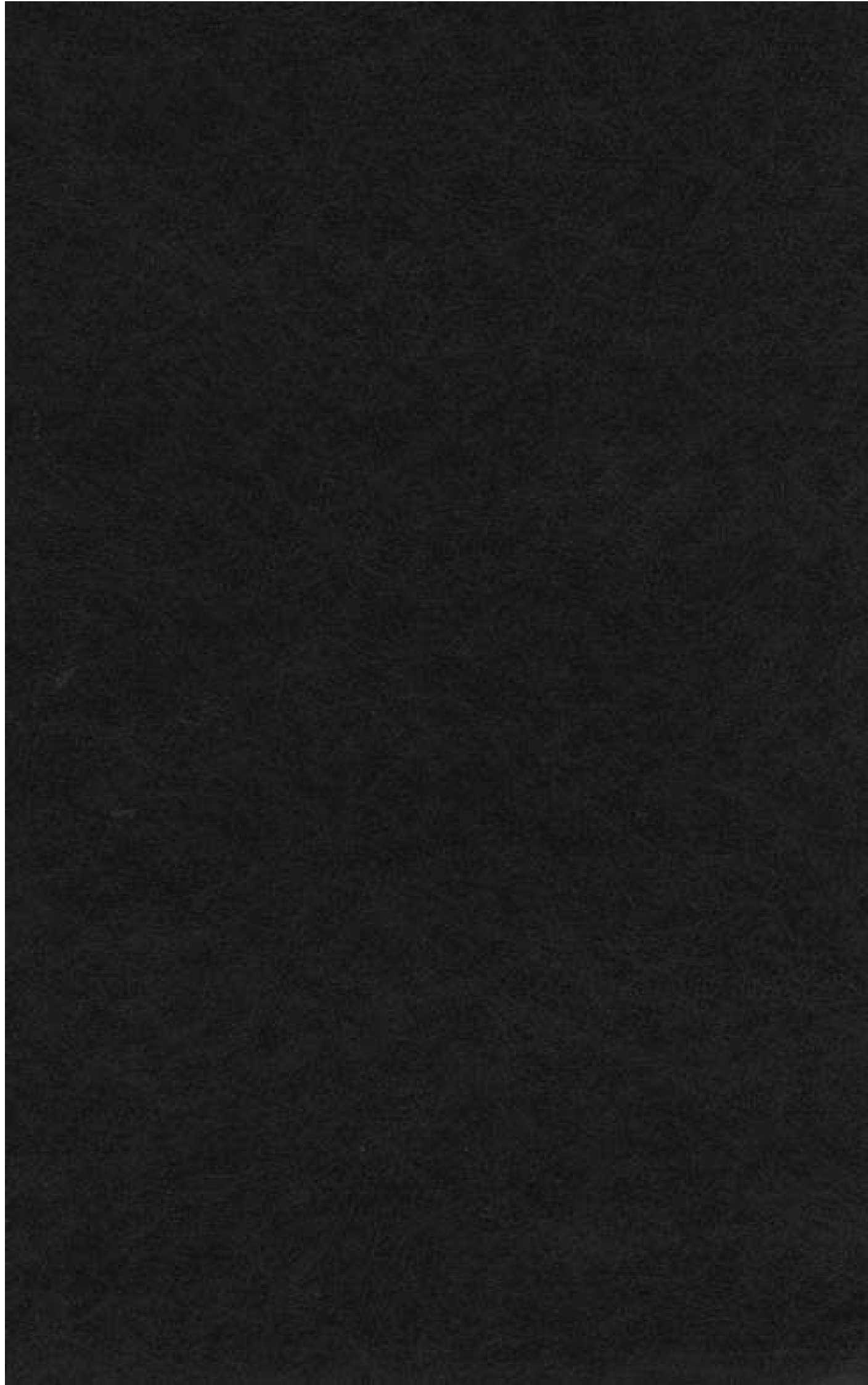

LIETUVOS KRAŠTOTYROS DRAUGIJOS KAŠUKO SKYRIUS

KARIJAMPOLĖS RYGIŠKIŲ JONO

VALSTYDINĖ GIMNAZIJA

1933 - 1940 metais

Prisiminimai buvusio lietuvių kalbos

mokytojo JULIAUS ČIUTOS 1988m.

T U R I N Ū S

1. Turinys	1 psl.
2. Ižangos vietoje	2
3. Kapsuko Jone Jablonskie vidurinės mokyklos Istorinė pažyma.	4
4. Pirmaieji įspūčiai Marijampolės Hygiškių Jono gimnazijoje.	5
5. Pirmaieji pažintis su mokiniais.	6
6. Pirma ir vienintelis incidentas su mokiniais.	16
7. Pedagoginis darbas gimnazijoje.	19
8. Mokinio drausmingumas ir pirmas susidūrimas su mokinio tėvu	24
9. Gimnazijos mokinių organizacija Skautai	33
10. Tautosakos rinkinys - kūrėtojų būrelis įkūrimas.	38
11. Literatūros-kūrėtojų muziejus organizavimas	41
12. Gimnazijos literatūros būrelis	44
13. Mokinio pramogos	45
14. Slapto mokinio laikraštis "Bazmėnai" leidimas	53
15. Gimtosios apylinkės plėtimasis pažinimas	56
16. Neturtingų mokinių šelpimas	57
17. Mokytojai ir jų ypatingumas	61
18. Mokinio išdaigos	63
19. Incidentas su mokytoja J. Vaičiūnienė	70
20. Gimnazijos mokinių ir mokytojų politinės nuostatos.	74
21. Mano veikla Marijampolės Hygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje	78

IŽANČOS VIETOJE

1933-1940 metais dirbau Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje mokytoju. Vyresnėse klasėse dėdėsiu lietuvių kalbą ir literatūrą, buvau klasės auklėtojas, pedagogų tarybos sekretorius, gimnazijos bibliotekos vedėjas, įvairių komisių narys, skauto tunte vadovas. Įvairiuose gimnazijos nupjūniuose skaitydavau paskaitas, buvau atsakingas už mokinių rengiamą pasirodymų meninę programą, gimnazijos kultūrinės veiklos vadovas. Turėjau gimnazijos vadovybės patikėjimą ir mokytojų kolektyve draugiškumą. Atstovaudavau gimnaziją Marijampolės mieste visuomeninėje veikloje, dėl to gerai žinojau viską, kas dėjosi ir kas buvo, daroma mokykloje ir už jos ribų. Visą Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos veiklą gerai prisimenu ir, tuo remiamasis, rašau prisiminimus apie tos mokyklos gyvenimą, visus jos rūpesčius, pasiekimus ir negandas nuo 1933 metų kovo mėnesio 1 dienos iki 1940 metų rugsėjo mėnesio 1 dienos. Tada mokykloje praėjo geriausi mano gyvenimo metai ir paliko man geriausias ir maloniausias prisiminimus. Aš stengiausi prisiminti viską, kas anuo metu buvo svarbiausia. Visą stengiausi aprašyti taip, kaip mane supratimu iš tikrųjų buvo, kaip man ir kitoms to metu mokytojams strodė. Aš dirbau ir gyvenau drauge su visu mokyklos kolektyvu, aš nebuvau užsidaręs ir atšikyręs nuo kolektyvo. Svarbiausius gyvenimo įvykius bendrai apsvaistydavome, kiekvienas pareikšdavo savo nuomonę. Todėl mano prisiminimai yra bendresnio pobūdžio, rodo lyg bendrą nuomonę anu metu visu darbuotojų.

Aprašydamas savo prisiminimus, aš stengiausi objektyviai konstatuoti svarbiausius mokyklos gyvenimo įvykius ir faktus. Būvusių mokyklos vadovybę ir mokytojus tokias kokias jie iš tikrųjų buvo. Aprašau juos tokiau, kaip juos vaizdavosi visas kolektyvas. Pedagogų kolektyvas gyveno draugiškai, laisvalaikiu mėgo pasikalbėti, švelniai vieni iš kito silpnybių pasijuokdavo. Prisiminimuose aš nieko per daug neidelizuoju ir nieko griežtai nesmerkiau, iškeliau daugiausiai tikrus kasdienio gyvenimo faktus.

Šiais laikais pas mus priimta gyvenimą vertinti kaip klasių kovą, visur pirmiausiai iškelti išnaudėjimo

ir kovas prieš išnaudojimą. Buržuazinėje Lietuvoje tam tik-
ra klasinio priešiškumo buvo, bet gyvenime daugiausiai prie-
šiškumo buvo tarp kaimo ir miesto, tarp kaimo žmonių ir
inteligentijos arba valdininkijos. Tuo atžvilgiu charak-
teringas Savelskijos ūkininkų streikas. Mokykloje to prie-
šiškumo tarp kaimo ir miesto nebuvo. Mokykloje buvo laikomasi
Švietimo Ministerijos nustatytos politinės linijos,
kad mokykloje nelėidžiams skleisti politinių partių idee-
logijos. Politinių jaunimo organizacijų mokykloje visai
nebuvo ir jokios politinės kovos, jokios klasės kovos mo-
kykloje nebuvo.

Atsiviniavusė aš stengiausi iškelti objekty-
vius gyvenimo faktus, o juos vertinti ir daryti išvadas
palieku kitiems tyrinėtojams.

Kapsuko m. Jono Jablonskio vidurinė mokykla

ISTORINĖ PAŽŪMA

1. Seimū keturiu klasių mokykla. Ją 1839 metais perkėlė į Marijampolę. Čia ji išbuvo iki 1869 metų.
2. 1863m. Marijampolės 4 klasių lenkiška mokykla buvo surūšinta. Pasiikino joje lenkų kalbą.
3. 1867m. Marijampolės 4 klasių mokykla buvo paversta berniuko gimnazija, pridėant kas metai po vieną klasę. Joje įvedė lietuvių kalbą kaip fakultatyvinį - neprivalomą dalyką, klasiųje 1 pamoka per savaitę. 1870m. pastatė mūrą rūmus. 1890 m. pristatė priestatą.
4. 1914 m. Marijampolės gimnazija dėl karo persikėlė į Jarešlavį, ir iš ten mokykla nebegrįžo.
5. 1916m. "Žiburio" draugija įsteigė tuose rūmuose Privatinę Marijampolės "Žiburio" gimnaziją.
6. 1920 m. Privatinė "Žiburio" gimnazija buvo suvalstybinta ir pavadinta Marijampolės Valstybine gimnazija. Vėtrukus ją pavadino Marijampolės Rygiškių Jono Valstybine gimnazija.
7. 1934m. pavadino ją Marijampolės Rygiškių Jono Valstybine Berniuku gimnazija.
8. 1940m. rugpjūtį 1d. pavadinta Marijampolės Pirmąja Vidurinė mokykla.
9. 1956m. kovo 13d. Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsaku Kapsuke (buv. Marijampolės) Pirmajai Vidurinei mokyklai suteiktas Jono Jablonskio vardas ir ji pavadinta Kapsuke Jono Jablonskio vidurinė mokykla.

PIRMIEJI ĮSPUDŽIAI MARIJAMPOLĖS GIMNAZIJOJE

1933m. kovo 1 dieną Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos lietuvių kalbos mokytojas Juozas Reinyš persikėlė į Kauno "Aušrinės" berniukų gimnaziją, o į jo vietą Švietimo Ministerija paskyrė mane.

1932m. gruodžio mėnesį aš baigiau Vytaute Didžiojo universitete Humanitarinių mokslų fakultete filologijos skyrių. Studijavau lietuvių kalbą, literatūrą ir pedagogiką ir tuo buvau pasiruošęs dirbti gimnazijos lietuvių kalbos mokytoju. Baigęs Universitetą, aš padariau Švietimo Ministerijai prašymą, kad skirtą manę kurias nors gimnazijos lietuvių kalbos mokytoju. Tuo metu aš buvau laisvas, be darbo, gyvensu tėviškėje, Joniškio valsčiuje, žemė ir dirbau kraštietyros darbu: užrašinėčiau lietuvių liaudies dainas, pasakas, mįsles, patarles. Tuo metu tėviškėje man susidarė labai geros sąlygos užrašinėti tautosaką. Pasinaudodamas tuo, aš užrašiau kelis tokiems liudies patarlių ir priežodžių.

Taip man bestotogaujant tėviškėje, Švietimo Ministerija man pranešė, kad mane paskyrė nuo 1933 metų kovo 1 dienos, lietuvių kalbos mokytoju į Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinę gimnaziją ir pagaidavo, kad aš kuo greičiau vykčiau į darbą. Nieko nedelsdamas, išvykau į Marijampolę.

1933m. kovo 1 d. tiesiog iš tėviškos atvykau į Marijampolę. Buvo sekmadienis. Sužinojau, kad tą dieną gimnazijoje vyks mokytojų susirinkimas. Atėjęs į gimnaziją aš susipažinau su direktoriumi Pranu Čiškaičiu, vice direktoriumi Juozu Dailyde ir su eile mokytojų.

Gimnazijos administracija mane sutiko ir priėmė labai palankiai. Aš stebėjau, kad šioje gimnazijoje tokie malonūs ir mandagūs vadovai. Tik praėjus netams, kai gerai ir artimai susigyvenam, geriau pažinom vienas kitą, vice direktorius man išdėstė tokio mandagumo ir draugiškumo paslaaptį. Pasirodė, kad dėl tam tikrų aplinkybių, kurių aš nežinojau, Švietimo viceministeris A. Danilaviuskas, kuris globojo Marijampolės gimnaziją, dėl manęs turėjo tam tikrų nemalonumų ir susidarė įspūdį, kad mane palaiko Švietimo Ministeris Šekenis ir, paskyrdamas mane Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos mokytoju, telefoniu iš ministerijos pranešė gimnazijos vadovybei, kaip man pasakė vice-

direktorius J. Baillydė, kad "su naujais mokymais bokit mėsas-
gūs, jis turi tvirtus pečius". O ištikrąją aš nieko nežinojau
ir jokio "tvirtų pečių" neturėjau. Bet tas viskas man išėjo
į naudą ir gimnazijos valdovybė su manimi visą laiką eksitėsi
ir buvo labai draugiška.

Direktorius man pranešė, kad aš perimsiu buvusio
lietuvių kalbos mokytojo J. Raminio vietas pamokas. Aukštesnėse
gimnazijos klasėse, trejose aštuntose ir trejose septintose
dėstyta lietuvių kalbą ir būsimą aštuntosios "a" klasės suklė-
tojas. Pagal Švietimo Ministerijos instrukciją vyresnėse gim-
nazijos klasėse turėjo būti mokytojai su aukštesniu išsilavinimu.
Toks buvo mokytojas Juozas Raminys ir aš toks buvau. Pasi-
rodė, kad iš šešių Marijampolės Ruginių Jono Valstybinių gim-
nazijos lietuvių kalbos mokytojų tik aš vienas buvau su aukš-
tesniu išsilavinimu ir specialiai šis paskirtas.

Man pradėjus gimnazijoje dirbti, likę to patį pa-
mokytojų tvarka. Vyresnėse gimnazijos klasėse lietuvių kalbos buvo
po penkis pamokas per savaitę. Mano pamokytojų tvarkaraštis buvo
toks, kiekvieną dieną po šešių pamokas, t.y. vienoje man skir-
toje klasėje turėjau po pamoką, o šeštadienis buvo laisvas,
pamokų neturėjau.

Gimnazijos mokytojai, su kuriais tą dieną susi-
pažinau, taip pat buvo simpatiški ir man draugiškai sutiko.
Laikinais buvau apistojęs Ruginių viešbutyje. Pasikalbėjus
su mokytojais, butų-kambarių man pasiūlė mokytojas K. Pakamockas
savo namų. Sėdė getvėje. Namai buvo nauji, moderniškes, kamba-
rys didelis, su visais patogumais, geroje vietoje, langai į
miestą sėdą. Gyvenimo sąlygos buvo geros, iš karto galėjau ra-
miai gyventi ir dirbti.

Pirmą vakarą mane pakvietė į svečius mokytojas
Juozas Dailiškis, kur maloniai praleidau kelias valandas. Čia
man papasakojo apie Marijampolę, miestą įvairių, politines
nuotaikas. Plačiau papasakojo apie gimnazijos darbo sąlygas,
apie mokytojus, jų pareigas.

Tuo metu Marijampolės Ruginių Jono Valstybinė
gimnazija buvo didelė, mokinių buvo daugiau kaip 1400 (vienas
tokstantis keturi simtai). Buvo daug paralelinių klasių, žem-
nesniųjų klasių I-IV buvo po 4 paralelines, o aukštesniųjų -
V-VIII -tu klasių buvo po 3 paralelines klases. Žemesnėse kla-
sėse buvo daugiau kaip po 40 mokinių, o vyresnėse daugiau,
kaip po 30 mokinių. Žemesnės klasės būdavo atskirai mergaičių

ir bērniuku. Vyresniešies klases bēdāve: "a" - bērniuku, "o" - meiteņu, "B" - mišri - bērniuku ir meiteņu. "b" klases ir programma trupatī skyrēsi- joje buvo dāstons rusa kalbe (trys pamokes per savaitē).

Klases buvo ne tik pamudināme pastate, bet ir palīdzināme priekštuote, esamānuote pietināje mokyklos pusēje. Fligelyje gyvena gimnazijas direktorius ir ten buvo gimnazijas biblioteka. Tarp gimnazijas pastate ir gatvės buvo mokyklos sēdes, kuriose augo ļvairūs vaismedžiai. Kitas mokyklos sēdes buvo už mokyklos (šepurės pusē, kur dabar īrengtas mokyklos stadions. Ties mokykla už Vytauto gatvės buvo aptvarta mokyklos sporta aikštē, ten vykdeve kōne kultōres pamokes. Ītamos metu sporta aikštēje īrengdave ēiuežykla, kurā tyarkē ir prižiūrēje kōne kultōres mekytōjas Simas Deberēkis su grupe mekinu.

Pirmadienį pradėjau darbą. Tais laikais gimnazijos mokiniai buvo vyresni, negu mūsų laikais. Žemesnėse klasėse jau mokėse jaunasni. Aukštesnėse klasėse būdavo ir vyresnių mokinių. Marijampolės gimnazijoje garsu vyresnėse klasėse mokinių tik kėlisie metais jaunesnių už mane. Kai kurios vyresniojo klasių mergaitės buvo 22-23 metų amžiaus, jau subrendusios merginos. Buvo atveju, kad mergaitės baigusios gimnaziją, netrukus ištekėdavo. Ar te, pasitaikydavo, kad baigusios gimnaziją mergaitės ištekėdavo už savo mokytojo. Tokio statistikos keletas buvo ir Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje. To metu Marijampolės gimnazijos vadovybė mokinius būdavo nuelsidi, ir mokiniai įsurdavosi laisvai. Bet bendra tigras ir drausmė mokykloje buvo nebloga. Laisviau jautėsi vyresnio klasių mergaitės. Berniukai, palyginamai, buvo drausmingesni. Berniukai mokėsi geriau, mergaitės silpniau ir daugiau dvejetain turėdavo. Gimnazijoje buvo įsigalėjusi tvarka, kad baigiauočius egzaminus berniukai išlaikydavo geriau, o mergaitės gaudavo daugiau patelių. Bet rudeni patelras mergaitės išlaikydavo ir gimnaziją baigėdavo. Antras metas palikdavo ne daug mokinių.

Pagal nusistovėjusią tvarką naują mokytoją pirmą kartą į klasę palydėdavo vicedirektorius ir pristatydavo mokiniams. Lydėdamas į pirmąją pamoką, vicedirektorius J. Dailydė mane išpėjo: "Mergaičių klasėse bus daug kalbų apie meilę, bus daug meilės prisipažinimų. Tvarkykis pats, administracijoje šiuo atžvilgiu nieko negali padaryti. Baudimas nepadeda. Surask būdą, kaip susitvarkyti".

Vicedirektorius J. Dailydė, iėjęs drauge į klasę, pristatė mane mokiniams kaip naują lietuviu kalbos mokytoją, pasakė, kad klausyto manęs, mokytojai ir būtų drausmingi ir tuoį išėjo iš klasės. Berniuku ir mēriose klasėse mokiniai buvo rimti ir drausmingi, sėdėjo ramiai ir atidžiai, manęs klausėsi. Iš visų vyresniojo klasių skyrėsi mergaičių sėstantoji klasė. Ten buvo vyresnio amžiaus mergaičių ir jos dažniausiai mokytojam keldavo meilės klausimus.

Pirmą pamoką klasėse sė skyrėsi esmeniškam susipažinimui su mokiniams. Pirmiausiai iš klasės žurnale sė

pašaukiau pavardėmis visas klases mokinius, susipažinimui kiekvieną atidžiai apžiūrėjau ir nežymiai žurnale prie kiekvieno mokinio pavardės akaišiais ir raidėmis trumpai pažymėjau kurioje eilėje ir kuriose suole jis sėdi. Vėliau nutaikęs progą, remdamasis taip pažymėjimais, atengiau žiūrėdamas į mokinius įsiminti jų pavardes. Jau kitą pamoką pažiūrėjęs nežymiai į žurnalą, pasirinkęs kelis mokinių pavardes ir, nuėjęs nuo mokytojo stalo, žiūrėdamas į pasirinktą mokinį, pašaukdavau jį, pasakydamas jo pavardę. Mokiniai mane gudrybės nežinojo ir labai stebėjosi, kad aš žinau jų pavardes ir taip greitai pažinau mokinius. Tas jiems atrodė labai keista, nes buvo tokių mokytojų, kurie nežinojo mokinių pavardžių ilgą laiką. Tas kėlė mane autoritetą tarp mokinių.

Pirmąją pamoką aš pasakiau mokiniams, kad šioje mokykloje aš naujas žmogus, esantiškai nepažįstu nė vieno mokinio, visai nežinau, kaip jie lig šiol mokėsi. Praeito trimestro pažymiai parodo jų žinias, bet tai ne visai viskas, aš mokinių žinias vertinsiu pagal jų mokymąsi ir atsakingumą. Likę tuščias šio mėto trimestras ir jie vienką nulems. Jeigu mokinyje pirmas du trimestrus turės blogus pažymius, o trečią trimestrą gerai mokysis, tai aš jį perkelsiu į aukštesnę klasę arba leisiu laikyti baigiamuosius egzaminus. O jeigu mokinyje pirmas du trimestrus turės trejetus, o trečią trimestrą blogai mokysis, tai toks mokinyje nebus perkeltas į aukštesnę klasę.

Toks mane iškinimas mokiniams patiko ir jie mokėsi neblogai. Mokiniai savo klases mokytojamui viską papasakojo, ką aš jiems pasakočiau ir džiugėdavo naujuoju mokytoju. Tas klausimas buvo idomiasias mokytoje mergaičių klasėje. Toje klasėje buvo, kaip mokinės siskine, kečios mergaitės, kurios būvęs lietuvių kalbos mokytojas J. Rainys "škrudęs", buvo "ant jų užsisėdęs", joms neradysavo gerų pažymių, o tik dvejetus. Tas klausimas gerai prisimeną mokytoje mergaičių klasėje tokį įvykį. Po kelių dienų toje klasėje pašaukiau atsakinėti vieną kitą geresnę mokinę ir viskasėjo gerai. Bet kartą pašaukiau atsakinėti pamoką buvusio mokytojo J. Rainio "škrudėliu" mokinę Tamara Čeglokevičę. Pastebėjau, kad pašauktoji mokinė labai susijaudino, jos veidą išmūšė įsiviries dėmės. Ir visa klasė į tai reagojo. Visos mergaitės nurimo, vi-

ses atidžiai žiūrėjo į mane, visos sėdėjo nejudėdamos, lyg kažko ypatingo laukė. Man susidarė toks įspūdis, lyg visa klasė laukė kažko ypatingo, nepaprasto: "pažiūrėsim, kas dabar bus? Ar mokytojas ištesės savo žodį? ar jis teisybą sukėlė?" Tokią visos klasės nuotaiką aš supratau ir juste pajutau. Jėš mane lyg hipnotizavo.

T.Čeglekovaitė atskinėjo pamoką labai susijaudinusi, labai nervinėsi. Jos balsas drėbėjo, strėdė, lyg ji spręstų labai rimtą gyvenimo problemą, lyg nuo jos ataskymo priklausytų jos likimas. Aiškiai buvo galima pastebėti, kad ji pamoką mintinei iškelusi iš vadovėlio. Atskinėjo ji neblogai, o, žiūrint į klasę, mergaitėms strėdė, kad ji atskinėjo labai gerai. Visos klasės įtampa nemažėjo, o didėjo, ir ne tiek žiūrėjo į T.Čeglekovaitę, kiek į mane ir laukė: "kas dabar bus?"

Aš visu tai supratau, laikiausi šaltai, leidsau T.Čeglekovaitėi išsikalbėti. Aš žinojau, kad ji ilgai neišlėks ir išsisems. Jai, kaip sėstantos klasės mokinėi už pagėkos atskinėjamą penketą rašyti negalima, pamoks iškalta iš vadovėlio. Bet patenkinant mokinę ir visą klasę, to tiesiogiai pasakyti negalima. O vis dėlto reikia patenkinti. Kad visos būtų patenkintos aš padariau taip: T.Čeglekovaitę sustabdžiau ir jai uždaviau dar du klausimus papildomai. Ji atsinautė, o aš, nieko nelenkdamas, pasakiau, kad tie klausimai nesudaro esmės, ir liepiau jai sėsti. Dabar aš pastebėjau, kad visos klasės įtampa dar padidėjo, ir visos mergaitės įsmeigusios akis į mane, net kvėpą sustikinusios laukė: "Ta, kas dabar bus?" Aš ramiai atsisėdau prie mokytojo stalo, šaltai pažemiau plunksnėlei, trumpai pagelvojau ir, visai klasei stebint, žurnale parašiau 4 (keturis),

Pasirodė, kad tokie pažymiai iš lietuvių kalbos Čeglekovaitė niekada nebuvę gavusi. Parašiusi, kad žurnale jai parašiau 4-ia, ji iš didelės džiaugsmo griebė į glėbį savo suole drangą kilenskytą, apkabino ją ir šmė kerštai būdino, vos neužlamuogė drangės iš didelės džiaugsmo. Iš akių persipylė džiaugsmo ašarės. Parašius man 4, visa klasė lengvai atsiduso. Visa klasė apsidžiaugė. Akyse spindėjo pasitenkinimas.

Tokia klasės mergaičių nuotaika veikė ir mane. Aš jaučiausi, kad klasėje mokytojas laimėjo mąkinio patitikėjiną juo, tikėjamą mokytoją žodžiais, jaučiausi klasės drau-

giškaną mokytojų. Aš buvau ramus, lyg paremdamas, kad ir esu patenkintas. Ceros klasės mokiniai ir entuziasme stengiasi nusidramsti, rodžiau, kad taip visada turėtų būti.

Be kitos pamokos ju klasės mokytoja, mokytoja Zemišienienė man pasakojo, kad visos klasės mergaitės ilgai jei nedavė rašybės ir kalbėjo, kad naujasis mokytojas tikrai daro taip, kaip jis kalbėjo per pirmąją pamoką. Jos teisybę sėkiaus, kad buvęs mokytojas Reinas buvo "užsisėdęs" ant Čeglekovaitės ir rašydavo jei blogus pažymius. Čeglekovaitė šiaurien per lietuvių kalbos pamoką atskleidžiusi gerai, tik nestrakė į du papildomus klausimus, ir dėlto gavo 4, jei būtų atskleidusi į visus klausimus, būtų gavusi 5. Jos visą laiką sėkiaus, kad buvęs mokytojas Reinas skriaudęs Čeglekovaitę, jo teisybę išrodęs naujasis mokytojas, kuriam visi mokiniai lygūs. Aštuntoje mergaitės klasėje išgijau gerą mokytoją vardą, ir trečią trimestrą visos mokinės gerai mokosi. Pakartojo visą lietuvių kalbos kursą pagal baigiamųjų egzaminų programą, gerai pasirengė baigiamiesiems egzaminams.

Dėl to, kad ruošiantis baigiamiesiems egzaminams ir kartojant kursą, norėkėjo skirti laiko naujos pamokos siūkiniai, aš padėjau mokinėti visus klasės mokinius ir specialiai paruošiau baigiamiesiems egzaminams, padarėme baigiamųjų egzaminų repetitoriją.

Lietuvių kalbos gimnazijos baigiamųjų egzaminų programa buvo didelė, apėmė paskutiniojo trijų klasių kursą. Programa buvo smulkiai paruošta. Ji buvo suskirstyta į 30 bilietų, kiekviename biliete buvo 4 skyriai: a) kalbos mokslas, b) lietuvių literatūra, c) visuotinė literatūra, d) literatūros teorija. Programoje buvo nurodyti rašytojai, ju pagrindiniai veikėjai ir kiti svarbūs klausimai. Programą atpausdinome spaustuvėja, ją sudarydavo 4 spausdinti puslapiai standartinio rašymo popieriaus lape dydžio.

Aš mokiniams iš anksto pasiūkindavau būsimųjų egzaminų tvarką ir ju eigą. Baigiamieji egzaminai visada vykdavo mokyklos salėje. Čia salės stovų didelis stalas, už jos sėdėjo gimnazijos direktorius - egzaminų komisijos pirmininkas ir šalia jo sėdėjo mokytojas - egzaminų komisijos asistentas. Čia stalo sėdėjo aš - egzaminsterius, stovėjęs į salę, į mokinius. Prieš egzaminų komisiją t. l. salės staloje stovė paratytos klasės suolai. Mokiniams, pakviestiems į salę, kur vykdavo egzaminai, turė prieti prie stalo, už kurio sėdėjo egzaminų komisija.

mandagiai pasisveikinti su komisija, pasakyti "Labą dieną". Mergaitės sveikindamosis turi padaryti reverencą. Komisija parodo ir pasako mokiniui prieiti prie stalo, kur paskleisti bilietai egzaminų ir ištraukti vieną bilietą. Ištrauktą bilietą mokinyje pasižiori ir paduoda komisijai. Tada mokinyje nuosė ir atsistėda į jam paruoštą suolą pasiruošti egzaminui. Tuo tarpu iš kito suolo kitas mokinyje ateina prie komisijos atsakinėti. Atsidamas į egzaminus ir eidamas pasiruošti mokinyje atsineša tik egzaminų programą. Knygų ir užrašų mokinyje per egzaminus negali turėti. Pasirengti egzaminui mokinyje turi tiek laiką, kiek kitas, anksčiau pašauktas atsakinėjęs. Jei egzaminų komisija pastebės, kad mokinyje, besibaigus egzaminui, slėpta naudojasi špėgalėmis, atėms jas, o kartais gali neleisti laikyti egzaminų arba paaimti kitą bilietą.

Pasiruošęs egzaminui ir, baigus atsakinėti anksčiau atėjusiam (mokinui), mokinyje ateina prie egzaminų komisijos stalo, atsistėję prieš mane - egzaminatoriu, ir, laikydamas rankose programą, pasakoja, kas biliete parašyta. Per egzaminus iš biliete reikia parašyti esminius dalykus, į smulkmenas nesigilinti. Mokinyje, papasakojęs vieną bilietą skyrių, jei nė neklausiu, nieko nelsaukdamas, pasakoja iš eilės sekantį programos bilietą skyrių. Taip iš eilės, nieko nelsaukdamas, nesustodamas papasakoja visą bilietą. Jei bus reikales, nė paklausiu papildomai. Papasakojęs visą bilietą, nė pasakysiu "gėms" ir kreipsiuos į egzaminų komisiją: "Ar komisija turi klausimų?" Jei komisija nepsiskubina paklausti, nė pasakau: "Gėli eiti. Pakviesk sekantį". Ir taip egzaminas baigtas.

Tokiu būdu prieš baigiamuosius egzaminus pakartojuose kursą ir padarėme egzaminų repeticiją. Taip paruošti mokiniai baigiamuosius egzaminus laikė labai gerai. Mokiniams susidarė įspūdis, kad baigiamieji egzaminai jiems nėra staigmena, ir kažkas naujo.

Mokytojų taryba posėdyje, kai buvo svarstomi baigiamųjų egzaminų daviniai, gėmanėjos direktorius pabrėžė, kad lig šiol šioje gėmanėjoje mėrgaitės taip gerai nėra laikinios baigiamųjų egzaminų, kaip šimet laikė.

Bar reikia paminėti, kaip buvo vyresnėse mėrgaitėse klėstė mėlėr klėsimas. Jėn pėdėį pirmąją

paneką aštuntoje mergaičių klasėje, kai aš pasakiau, kad jų neužilgo laukia baigiamieji egzaminai ir gėl to negalima nesusidingsi praleisti nei vienos pamokos, kad pirmają pamoką aš paklausinsiu mokinių, norėdama sužinoti, ką ir kaip jos žino lietuvių kalbos kurse, o rytoj jau dirbsime normaliai. Mergaitės buvo linkusios nusiteikusios ir kalbėjosi: "Mokytoja, nesvarbu kursas ir mūsų žinios, geriau pakalbėkime apie meilę, tai daug įdomiau." Žinodamas, kad taip bus, nes mane iš anksto perapėjo vicedirektorius, aš buvau tam pasiruošęs ir pasirinkęs tam tikrą taktiką: nesiburti, nepykti, kalbą priimti kaip juokavimą, lyg pritarti ir stitinkausi atsakyti, pasakyti ką nors charakteringą, bet neperžengti vulgarumo ir nepaderamo ribų. Pastebėjau, kad kalbėdamas mergaitės nevulgarios, neperžiangios leistinumų ribų. Aš galvojau, jeigu atsakyti taip, kad jos nebegalėtų tęsti citi ir nebeturėtų, ką atsakyti. Atsakęs į mergaičių replikas, aš tuoj grįždavau prie pamokos aiškinimo, lyg nieko nebūtu. Toks mano metodus pasirodė teisingas, ir tas reikalas netrukus susitvarkė.

Vienas mergaičių meilės tematiką greitai pasibaigė, ją užbaigė vienos charakteringą įvykis.

Netrukus buvo mokinių rekolekcijos, tai lyg keturių dienų pavasario atostogos, kai nebūna pamokų. Po rekolekcijų atėjus į mergaičių aštuntąją klasę, vienos mergaitės mane džiugusmingai sutiko: "Mokytoja, kaip mes jūsu pasilgome!" Aš atsakiau patenkintas: "Labai gražu ir malonu, kad mokiniai pasilgsta mokytoje" - "Mokytoja, pakalbėkime apie meilę" - "Gerai - pasakiau aš, - o kuri labiausiai manęs pasilgusi?" - "Aš" - pasakė mokinė Šlekytė, graži galtonplaukė mergaitė. - Gerai, kad labai pasilgusi. Šlekytė, prašau stoti pas mane, prieš klasę!" Šlekytė iš suolo stėjo prieš klęsą ir atsisėjo taip, kaip stovi mokiniai, pašaukti atsakinti pamoką.

Šiai pamokai buvo užduotis pakartoti Maironio kūrybą. Aš ir pasinaudojau tuo.

-Mūsų pakalbėsimės apie meilę tarpininku pasirinkdami Maironį. Prašau papasakoti apie Maironio meilės lyriką. Kaip Maironis apdainuoja meilę?

Šlekytė stovi prieš klasę, jaučiasi nejuokiai, nervinasi ir nieko nersako - Aš laukiu. Kiek pailsukęs, aš jai esau: -"Prisimeni, Maironis ciliroštį:

Man liūdno buvę ir sunku
Keliaut gyvenime tekan
Be drauge dar jaunam...

Šlekyti vis tyli ir pradeda labiau nervintis. Aš deklamuojau toliau:

Tarp žalių ežerų bangų,
Toli nuo triukšmo, nuo vargų
Laimelis sapna mus.

Šlekyti vis tyli ir vis labiau nervinasi, neriausta, pradeda blaškytis. Aš nenuitrenkiu meilės scenos. Palaukiu, pereinu per klasę, stovitejęs iš šono stidžiai apžiūrinėju ją. Tęsia toliau:

Man ranka padavai jautriai
Pardros žvaigždės vardą...

Šlekytė vis nieko nesisako. Matau, kad jai tas viskas nesmelona ir net skauda. Aš pagalvojęs: "palauk, aš pasukusi dalį pamokos, bet apie meilę tu man daugiau nekalbėsi."

Visa klasė sėdi ramiai, su užmojauta židuriu. Šlekytė bet nieko nesisako, apie meilę visai nekalba. Atrodė, kad klasė sumišusi, nežino, ką daryti. Įsikūpti į mūsų reikimą nė viena nebando. Aš egzekuciją tęsiu:

- Tu neteisybę kalbėjai, kad manęs labiau rūpiai pasiilgai. Tikroje meilėje negali būti neteisybės. - Aš tęsia toliau:

Liūdno man, gal ir tau,
O kodėl - nežinau.

Aš kalbėjau rinta, kalbėjau romiai, neskubėjau baigti. Man atrodė, kad jau užtenka ir apatiškai nusiteikęs pasakiau: "Viena meilė baigta. Keliauk sau sveikę, ieškok sau kito." Iš ženklo - gasta parodyti, kad gali sėdėti. Šlekytė nusiminusi palengva nuėjo ir atsisėdė supe.

Aš neskubėdamas priėjau prie mokytojo stalo ir palengva atsisėdau. Prėmiau plunksnetį, truputį palaukiu, pagalvojęs, liūdnai pasišiūrėjęs į Šlekytę ir ramiai žurnale parašiau gražų dvejetainį.

Šlekytė sėdėjo rinta, nusimėnusi ir tyliai balsu suole draugei pasakė: "Kad būčiau žinojusi, būčiau nieko nesakiusi". Klasės mergaitės sėdėjo rinta, nuleidusias nosis. Antroje suole sėdėjusi mokinė Grinevičiūtė nusiminusi balsu pasakė:

- Matyt, mokytojas ant mūsų užsisėdė.

- Užsisėdė - tai dar nieko, gali būti blogiau, paskiau. Daugiau iš klasės replikų nebuvo. Viosos mergaitės žiūrėjo į atverttas knygas ant suolo ir vaidino užsiėmusias, susirūpinusias pamokas. Aš, ramiusiai nusiteikęs, redydamas, kad šis nieko nebuvo, teliau tąsiau pamoką. Apie mūsų su Šlekyte meilės sceną aš nė žodžio nepasakiau. Mokinės klasėje sėdėjo ramiai, atidžiai klausė mane aiškiname ir palengva blogi nuatsika pradėjo, įtempinias atslūgo, klasėje grįžo kasdieninė nuatsika.

Muo te momento klasės mergaitės pasikeitė, surintėjos dingo kalbos apie meilę. Aš būdavam linksmi nusiteikęs, dainai pajaukdamavam. Teliau teji mergaičių klasė per pamokas laikėsi ramiai, buvo patenkintos mokinės, kad "skriaudžiamoms" mokinėms parašydavam ir geresnį pažymį. Tarp mūsų ir mergaičių susidarė labai gera ir nusėirdi atmosfera. Čerai pakartojome kursą ir ir mokinės labai gerai laikė baigiamuosius egzaminus, viosos vertingai gavo brandos atestatus, nes viosos buvo tikrai subrandusios.

Pagal mokykloje nusistovėjusią tradiciją, po egzaminų vakarą gimnazijoje buvo ruošiamas išleistuvio balius. Mokiniai atsidavo su artimaisiais, atsivesdavo tėvus. Mergaitės būdavo pirmą kartą save gyvenime apsirėngusios baltinėmis suknelėmis, gražiai pasipuošusios, sufrizuotais plaukais. Berniukai atsidavo su tamsiais kostiumais apsirėngę, su baltais marškiniais, kakleraiščiais.

Prieš vakarą būdavo iškilminga dalis - atestatu įteikimas. Direktorius pasakydavo trumpą kalbą, pasveikindavo mokinius, palinkėdavo sėkmės gyvenime. Trumpai tardavo žodį klasės auklėtojas ir mokinių atstovas padėkojavo gimnazijos vadovybei, auklėtojams ir mokytojams už jų pastangas paruošiant mokinius gyvenimui.

Po to būdavo vakarėlis ir šėkiai iki ryto.

Buvusi mergaičių klasė mane pasiseidine prie savo būrio, parepydamas tuo save mokinėšką meilę, išskirdamoc mane iš visu mokytojų.

PIRMAS IR VIENMETELIS MAMO INVOLVIMAS
SU MOKINIAIS

Pirmasisis darbe metais Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje Gimnazijoje turėjau vieną įsidėmėtiną įvykį - incidentą su mokiniais.

Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje buvo įsigalėjęs paprotys, kad nieste viršininko ir aukštesnio tarnautojo, vadinamu pamu, vaikui gimnazijoje turėjo tam tikrą privilegiją. Mokytojai pamu vaikams nerūdavo blogų pažymių, jiems neduodavo patalų, nepalikdavo entriems metams ir lengviam perkėldavo į aukštesnę klasę, lengviam išleisdavo per egzaminus. Mokytojai astė, kad gimnazijos vadovybė palaikydavo pamu vaikus, užterdavo juos prieš mokytojus. Kai pradėjau dirbti, Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje, atnunteje klasoje mokėsi buvusis Marijampolės apskrities viršininko daktė Kerpytė. Ji buvo silpna mokinė, mokytojai praleisdavo ją į aukštesnę klasę be patalų. Buvęs mokytojas J. Rainsys iš lietuvių kalbos Kerpytei atnunteje klasoje I-ąjį trimestrą pažasė du, o II-ąjį trimestrą tris su minusu. Iš to matyti, kad mokytojas žinojo, jog Kerpytę reikės prileisti prie baigiamųjų egzaminų. Aš to nežinojau.

Kerpytė III-čią trimestrą lietuvių kalbą mokėsi blogai, visi rašiniai darbai buvo įvertinti dvejetais. Kartojant lietuvių kalbos kursą, Kerpytė nesinaukė ir atsakinėjo blogai. Aš ją kelis kartus perspėjau, kad mokytojai, sakiau, jei nesinauks, aš jos negalėsiu prileisti prie egzaminų. Kelis kartus pasakiau jai, kad kitą pamoką šauksiu atsakinėti. Kiekvieną kartą pažadėjau, ji pamokos nemokėdavo. Aš ją šauksiu kelias pamokas iš eilės, bet ji vis nemokėjo pamokos. Kai aš jai sakiau, kad mokytojai, o jei nesinauks, o jei nesinauks, lika entriems metams, nebuz prileista prie egzaminų, tai Kerpytė šypsedavo, o mokinės sakydavo: "Mokytojai, jūs persakejate nebūtinai anegdotes, kaip ši gimnazija stovi - negirdėtas dalykas, kad atnunteje klasoje vienas mokytojas trimetįre persėdytu mokiniui dvejatą ir dvi vieno dalyko paliktu mokini entriems metams". Aš joms sakiau, kad taip gali būti, bet jos manimi netikėjo. Apie

tai jos pasakė save suklėtojai, mokytojai J. Vaišionienai, ir ji palaikė mergaičių nuomoną.

Baigiantis mokslo metams, kai reikėjo įvesti trimestrus ir metinius pažymius, mš. raudumasis tuo, kad šioje mokykloje dirba tik trešią trimestrą, kreipiasi į gimnazijos direktorių P. Gurtaitį. Išdėsdama savo metyvas ir visas reikalus su Kerpyte, kad ji nesimokė ir mš negalia parodyti patenkinamo pažymio III-iam trimestre, tuo pačiu ir metinio pažymio. Davau girdėjęs, kad tokį klauziną išsprendavo mokytojų taryba ir mš pasidėdau direktoriui tokią išeitį: Gimnazijos direktorius man kato, iriškai atsakė, kad mokinių finio klauziną sprandžia dalyke mokytojas, o ne pedagogų taryba. Už tai atsakė tik mokytojas. Jei tuo klauzinu kiltų koks nors nesupratimas, tai už viską atsakysiu mš. Direktorius man aiškiai patarė, jei nemoka dalyke, rašyk dvejetą ir palik antriems metams. Aš taip ir padariau: Kerpytei parašiau dvejetą iš lietuvių kalbos ir tuo palikau ją antriems metams).

Aštuntos mergaičių klasės suklėtoja J. Vaišionienė dėl to buvo labai nepatenkinta. Man ji nieko nesakė, tik nerėje paveikti gimnazijos direktorių, kad jis priverstų mane dėl Kerpytės pakeisti savo sprendimą. Direktorius buvo principingas, ir Kerpytė liko antriems metams. Kitais metais, žinoma, baigė gimnaziją.

Mane pasielgimas su Kerpyte, palikimas jos antriems metams Marijampolės Vygiškio Jono Valstybinėje gimnazijoje buvo lyg perkūnas iš liedro dangaus, nepaprastas ir netikėtas įvykis. Ilgaiel gimnazijoje tokie statistiniai nebūvo, kad aštuntoje klasėje iš vieno dalyko, su vienu dvejetu mokinių palikto antriems metams. Tas faktas palietė mane autoritetą mokytojų ir mokinių tarpe, visi mane pradėjo laikyti įtakingu žmogumi. Vieniems mokytojams atrodė nesuprantamas dalykas, kad gimnazijos direktorius ir vice direktorius, kurie paprastai tokiais atvejais visada palaikydavo mokinius ir prikalbėdavo mokytojas nuileisti, šį kartą

griežtai stojo už mokytoją, o ne mokinių. Teji žinis pasplito po visą gimnaziją, nes visiems šis buvo kas tai naujas ir neįprastas. Aš pastebėjau, kad mokiniui manęs nesmerkė, o palaikė ir į mane žiūrėjo su dar didesne pagarba. Penu vaikų protekaije daugelyje klasių kėlė mokinių slaptą nepatenkinimą. Visi mokiniai žinojo, kad Kerpytė didelius duk-

pene daktė. Penešiai galvojo ir daugelis mokytojų, ir jie buvo nepatenkinti peno vaiku protėkiais. Mokinias tai buvo didelė staigmena, kad mokytojai nejuokauja, už nerimokymą mokinyje gali būti skaudžiai nubaustas. Aštuntoje klasėje mokinį iš vienos dalykės palikti antrias metas tai buvo kažkas baisaus. Visi peno vaikai nuleido nosis, pajuto, kad jų privilegijom atėjo galas. Pradžiai kiek laiko, mokytojai tarybos posėdyje nam padėkojo, net gimnazijos mokiniai - peno vaikai pasikėlė: pradėjo geriau mokytis ir pasidomėti rašmeniu. Sumažėjo mokytojų nesusipratimų su penais tėvais.

Dėl Kerpytės palikimo antrias metas už pagerbėjam Marijampolės mieste. Teke girdėti kalbą, kad gimnazijoje atsirado naujas mokytojas, kuris išdrįso peno vaiką nepriimti prie egzaminų ir palikti aštuntoje klasėje antrias metas. Marijampolės pensiai to įvykio neėmė į galvą ir nekreipė dėmesio.

Kelias kartus už eidamas mieste ar parduotuvėje, pastebėjau, kad vienas žmogus kitam nešymiai rodė pirštą į mane ir sakė tyliai: "Tai tas mokytojas".

Per atostogas Kerpytės klaucinas buvo užmirštas ir kitais metais už jų prileidus prie egzaminų ir per egzaminus be jokių trukdymų ji baigė gimnaziją ir gavo brandos atestatą.

PEDAGOGINIS DARBAS GIMNAZIJOJE

Gimnazijos administraciją sudarydavo direktorius, vicedirektorius ir mokytojų tarybos sekretorius. Direktorius ir vicedirektorius skirdavo ministerija. Gimnazijoje direktorius būdavo vienas, o vicedirektorius mokykloje būdavo pagal mokinių skaičių. Mėnesiose gimnazijose vienas vicedirektorius būdavo vyras, o antras moteris. Kiekvienai klasei gimnazijos direktorius paskirdavo po auklėtoją. Mokytojų taryba pasėdyje išrinkdavo mokytojų tarybos sekretorių.

Tuo metu Marijampolės Hygiški Jono Valstybinė gimnazija buvo maži, direktorius buvo Pranas Gustaitis, vicedirektorius buvo du: Juozas Dailydė ir Marija Kriaušionaitė, vėliau ji ištekėjo už Petruskės ir tapo Petruskienė. Pedagogų tarybos sekretorius buvo kun. Jonas Petriška, vėliau išrinko kun. J.Š. klasės auklėtojų, pedagogų tarybos sekretoriaus, rašomųjų darbų taisylių, ir mokyklos bibliotekos tvarkymą būdavo atskirai apmokes. Už mokyklos bibliotekos tvarkymą - mokiniams knygų išdavimą buvo skirtas nuo kiekvienos eilinės klasės (ir paralelinių klasių) po vieną entriją penkes (1/2). Už klases auklėtojų skiriamas 4 penkes per mėnesį. Už rašomųjų darbų taisylių tam tikrą mėšimtį nuo penkes, kurioje buvo rašomi rašiniai darbai: lietuvių k., matematikos ir svetimų kalbų, daugiausiai mokėdavo už lietuvių kalbos rašomųjų darbų taisylių.

Gimnazijos mokytojus priimdavo ir atleisdavo Švietimo ministerija pagal mokyklos direktoriaus turpinimą. Gimnazijoje visus klausimus arpdavo direktorius. Jis buvo atsakingas prieš Švietimo Ministeriją už visą mokyklą. Klausimus tarp mokytojų nasterius gimnazijoje direktorius arpdavo vietoje. Mokytojai, nepatenkinti direktoriaus sprendimu, turėjo teisę jį apskurti Švietimo Ministerijai. Tokių atsitikimų gyvenime būdavo, kai nepatenkinti mokytojai kreipdavosi į Švietimo Ministeriją.

Mano laikais tik vieną kartą mokytoja Vaišionienė apskundė Švietimo Ministerijai matematikos mokytoją Viną Kotilį, kad jis iš matematikos V-oje klaseje skriaudė jėgoms. Švietimo Ministerija J.Vaišionienės skundą prieš mokytoją V.Kotilį pavedė išaiškinti gimnazijos direktoriui P.Gustaitiui. Visas nesusipratimas buvo vietoje lik-

viduetas.

Moksle metui gimnazijoje buvo suskirstyti į tris trimestrus. I-asis iki pradžios mėn., II-asis iki kovo mėn., III-asis iki mokslo metų galo. Dava vedamas specialus trimestro žurnalas. Jį vedavo klasės auklėtojas. Trimestro gale visi mokytojai iš savo dirstame dalyke išvedavo trimestrinis pažymius. Pagrįsčius moksle metas, po trečio trimestre, rauduagis visu trijo trimestru daviniais, mokytojas išvedavo iš savo dalyke metinis pažymius ir tas išsprędavo mokinis likimą tois metais. Tarsi beinukėnė mokinis perkeldavo į aukštesnę klasę, silpnai beinukėnė tiems mokinis davo patsais, kod per vasaros atostogas silpnai mokinys perlaškytu. Rudenį jis turėdavo laikyti patsais egzaminus. Jeigu mokinys išlaikydavo patsais egzaminus, jis būdavo perkeltas į aukštesnę klasę, o jeigu egzaminus neišlaikydavo, būdavo paliekamas toje pačioje klasėje kurse pakartoti. Silpnais mokinis buvo galias duoti vieną arba dvi patsais. Jei metų gale mokinys turėdavo nepatenkinamas pažymius daugiau kaip iš dviejų dalykų, jį iš karto palikdavo entricis metais toje pačioje klasėje. Jeigu iš kurio nors dalyke mokinys būdavo tik silpnas, tai moksle metų gale mokytojas galėdavo jam neduoti patsais, o paskirti tik "vasaros darbą". Mokytojas konkrečias nurodydavo mokiniai, ką jis per vasaros atostogas turi padaryti: parašyti koletą naują rašomojo darbu, išspręsti keletas matematikos uždavinių ir t.t. Rudenį, moksle metų pradžioje mokinys turėdavo parodyti mokytojai atliktus vasaros darbus.

Trimestrai pagrįsčius, klasės auklėtojas iš klasės žurnale visu dalykų pažymius surašydavo į trimestrinį žurnalą. Tada būdavo specialus pedagogo tarybos posėdis trimestre rezultatams apverstyti. Tame posėdyje mokytojai svarstydavo visu mokių mokymosi rezultatus. Be to, svarstydavo visu mokinio elgtį laike trimestre. Atskiri mokytojai iškelėdavo kai kurie mokinio nusikaltimus prieš mokyklos tvarką ir drausmės pažeidimus. Už mokinio nusikaltimus prieš mokyklą nustatytą tvarką ir drausmės pažeidimus mofindavo elgesio pažymį. Elgesio mofinias klausimą sprędavo visu mokytojų tarybą balsu dauguma. Už pažesnį nusikaltimą elgesio pažymį sumažindavo iki keturio (4), už rimtesnį nusikaltimą mofindavo iki trijo (3). Jei mokinys padėrydavo didelį nusikaltimą, tai jam elgesio pažymį suma-

zindave iki divieju (2) ir tad jį pašalindavo iš gimnazijos (išduodavo pažymėjimą su "vilko bilietu"). Tokių atsitikimų būdavo labai mažai. Mane laikais Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje nebuvė nė vieno tokio atsitikimo.

Po trečiojo trimestro mokytojų tarvos posėdyje svarstydavo mokinio mokymąsi per visus mokslo metus. Gerai besimokančius mokinius perkeldavo į aukštesnę klasę, o blogai blogai besimokantiems mokiniams duodavo patarimų, o jei dviejų būdavo daugiau kaip iš divieju dalykų, palikdavo antriems metams toje pačioje klasėje. Jei mokinys rudeni neišlaikydavo patarimų egzaminų, tai jį palikdavo antriems metams. Jei antrus metus sėdėdamas toje pačioje klasėje mokinys būdavo nepažangus, tai jį dėl nepažangumo atleisdavo iš gimnazijos.

Mane laikais Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje buvė vienas įdomus įvykis dėl mokinio nepažangumo. Priešmenu tokį atvejį.

Buvė toks mokinys Dailidė. Jis metinė dirbė Marijampolės miesto bibliotekoje. Dailidienė buvė graži moteris, vidutinio amžiaus, blondinė, liekna, simpatiška, visada gražiai apsirengusi, mokėjo gražiai ir maloniai pakalbėti. Visą eilę metų, baigiantis trimestrai, ji vis ne kasdien būdavo gimnazijoje ir su sūnais mokytojais labai maloniai pokalbėdavo, kiekvieną prašydavo nusiųsti jos sūnui trimestre dviejų, kad neliktų toje klasėje antrus metus. Tokia malona ir lūpėnams apšukdavo mokytojų galvą, ir jie dėl gražių moteriškų akių ir malonių motinės žodžių pasigailėdavo jos sūnelio ir paremdavo jam (arba geriau sakant "jai") trejetą. O tas jos sūnelis būvė panašus į savo moytą: gražus jaunuolis, simpatiškas berniukas, mandagus, drausmingas, dailus, tik negabus (kaip mokytojai sakydavo "malonus šiliukas"). Ir taip metai iš metų mokytojai, sužavėti gražios mamos, praleisdavo jį į aukštesnę klasę, tikėdami, gal telis bus geriau. Tokia kelia Dailidienė savo sūnelį atvedo į šeštąją klasę. Atrodė, kad jam šviesėjo netolima ateitis.

Šeštoje klasėje pasirodė, kad jos sūnelis visai nesugebė mokytis, nes nežino pagrindinių dalykų. Ir visu pagrindinių dalykų mokytojai jau pirmame trimestre kelių kartų konstatavo, kad mokinys Dailidė visai nepasiruošęs ir

neįstengia, nekytiš, šeštoje klasėje, nepažengus iš visu pagrindiniu dalyku, ir jau pirmame trimestre pasirodė netinė dėl nepažengus atsilikti iš gimnazijos savo sūnu.

Šį kartą jau nepadėjo nei metinės grožies knygos, nei meilės kalbos, nei brangiu pranočiškų kvėpelių dvelkimas. "Dailidienė įtengė laigti" tik penkis gimnazijos klases.

Antis laikais gimnazijoje nepatenkinamų pažymių mokiniams nekytojai galėjo rašyti tiek, kiek norėjo, niekas nevaržė. Tik trimestre, kai iš vieno dalyko klasėje nepatenkinamų pažymių būdavo daugiau kaip 30% visoje klasėje, tai te dalyko nekytojas turėdavo rašyti patikslinti, kodėl teks žemas mokinių pažangumas. Jei klasėje iš kurio nors dalyko būdavo sėpmas mokinių, tai nekytojas iškviėdavo te mokinius tėvų ir jau patirdavo, kad paspaudytu privošiai nekytoją, kuris mokinių atkirai pamokytų. Gyvenime buvo priimta, kad pats nekytojas savo mokinių privošiai už tas tikras atlyginingas negali nekyti. Nekytojas je tėvai nurodydavo, kas gali je vaiką privošiai pamokytį.

Nekytojų taryba ruptatydavo įvairius dėsčius dalyku rašomųjų darbo skaičiu per trimestrą. Administracija vėliau kontrolindavo, kad nekytojai vykdytu tą nateriną, nes už rašomųjų darbo taigumą būdavo mokamas priedas prie algos. Lietuvio kalbos teikėdavo parašyti per trimestrą 4 rašomuosius darbus. Be to, nekytojai privošėdavo rašyti išdėstyti - suskirstyti kiekvienos klasės programos kuraq trimestrais ir nurodyti, kiek pamokų skirę atskirioms programos klausimams-skrypiams. Dėl pažymių rašyme mokiniams Švietimo Ministerijos buvo išleista instrukcija, kad mokinių žinias vertinti penkiu balu sistema: 5 (labai gerai), 4 (gerai), 3 (patenkinamai), 2 (blogai), 1 (labai blogai). Pažymiai rėdėsi be plusu ir minusu. Praktiškai daugelis nekytojų te reikalavio nesilaikydavo mokile metu eigoje, tik trimestrinėse žurnalose te laikėsi. Muzikiniai teigiamai pažymys būdavo rašomas 3+ (vadinu taip: trys su "Gesis" arba trys su "geležinkelia").

Nekytojai nevienodai pažymiais vertindavo mokinių žinias: vienai rašydavo labai gerus pažymius, o kiti daugiausiai tik patenkinamus (trejetus). Teks antis laikais girdėti nekytoją, kuris pažymių rašymą vertine taip: penkiems žina niekas, keturiems žina nekytojas, o mokinyje žina tik trys.

Prieš karą (karūnuziniis laikais) dėl lietuvių kalbos dartyne ir pūtyne rašyme Marijampelės Rygiškio Jone Valstybinėje gimnazijoje buvo tokie nuomonė, kad Marijampelės Rygiškio Jone Valstybinėje gimnazijoje lietuvių kalba stovėjo aukščiau, palyginus su kitomis lietuvių gimnazijomis. Marijampelės apylinkės kaimu taras buvo įsta bendrinės lietuvių kalbos pagrindu ir marijampeliečiams moksliviams jau iš prigimties gryniasiai kalbėje bendrine (rašoma) lietuvių kalba; jie geriausiai kirčiavo, gryniasiai tarė bendrinės lietuvių kalbos garsus. Dėl to Marijampelės gimnazijoje lietuvių kalbai buvo statomi didesni reikšlevimai. Baigusieji Marijampelės gimnaziją brandes atestata iš lietuvių kalbos 5 (penketo) būdavo ne daug. Geru pažymiu būdavo skaitoma 4 (keturi). Buvo atsitikimų, kad Marijampelės gimnazijos mokinys uokso metais persikėlęs į Kauno gimnaziją, nors Marijampelės gimnazijoje iš lietuvių kalbos turėjo trejetą. Kauno gimnazijoje lietuvių kalbos mokėjimu buvo aukščiau vertinama, laikomas kitais pavyzdžiu.

MOKINIŲ DRAUSKINIMAS IR PIRMA PAŪINTIS

SU MOKINIO TĖVU

Merijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos vadovybė ir pedagogų taryba nustatė ir viešai išskaičiavo mokinių elgesio taisykles, kuriose buvo nurodyta, kaip mokiniams privalo elgtis, kas jiems leidžiama ir draudžiama daryti.

Mokiniams pirmiausia privalo laikytis pamokos, gerai mokytis, klausytis mokytojų, vykdyti gimnazijos direktoriaus ir klasės mokytojų įsakymus ir nurodymus, tausėti mokyklos inventarį ir mokyklos priemones, sekandieniais ir šventadieniais laikytis mokinių patalpas.

Mokiniams draudžiama vaikščioti vakare mieste po nustatytą laiką. Žiemos sezono metu vakarais mokiniams leidžiama vaikščioti mieste iki 22 val., pavasarį ir rudenį metu iki 23 val. Pastebėti vakare gatvėje po nustatytą laiką, mokiniui būdavo baudžiami. Mokiniams draudžiama lankytis kine, teatre ir kitose viešose mieste vietose. Į kiną ir teatrą mokiniai gali eiti tik į mokyklos organizuojamą sezoną. Mokiniams draudžiama dalyvauti politinių partijų mitinguose ir susirinkimuose. Jei mokiniams dėl kokių nors priežasčių praleidžias pamokas, tai jie turi sunešti klases mokytojų tėvų raštą, pateikiantį pamokų praleidimą. Jei mokiniui susidarydavo svarbios priežastys praleisti pamokas, jis privalo iš karto pranešti klases mokytojų ir praeiti, kad ji atleistų nuo pamokų. Trimestro žurnale būdavo pažymėtos vietos mokiniams praleistoms pamokoms, vienos su svarbia priežastimi, kitos be svarbios priežasties. Už praleistas pamokas be svarbios priežasties mokiniai trimestre gale esinėdavo atropame pažymį. Mokiniui susirgus, buvo specialus gimnazijos gydytojas, kuris lankydavo sergančius mokinius ir nemokamai juos gydydavo, išrašydavo ligos lapelį, kurį pateikęs mokiniams nunešdavo klases mokytojų, ir tas pateikdavo pamokų praleidimą su svarbia priežastimi.

Mokiniams buvo draudžiama prieštarauti mokytojus. Jei mokytojas nubaudavo mokinį, je mokinys neteisėtai, tai mokiniams turėjo teisę pasiskųsti klases mokytojų arba net gimnazijos direktoriui, kuris išaiškindavo nu-

laudingai priešti, ir, reikiai esant, būsimą panaikindavo. Iš mokinio būdavo reikalaujama, kad jie neprieštaraus ir vykdytu mokytojų reikalavimus, o jeigu pamokos gali pertrukti klasės mokytojai arba gimnazijos direktoriai. Jei taip nepadarėdavo, nepaklausydavo mokytojų, visada kaltas likdavo mokinys.

Kiekvienai klasei būdavo paskiriamas iš mokytojų klasės mokytojas. Jį paskirdavo gimnazijos direktorius. Klasės mokytojas tvarkydavo visas klasės klases reikalus. Jis mokydavo mokinius, kontroliuodavo, kaip klasės mokiniai laikę pamokas, kaip jie elgiasi pamokos metu. Visi mokytojai dėl netinkamo mokinio elgesio kreipdavosi į klasės mokytoją. Mokiniai būdavo pirmaisiai klasės mokytojas. Jis leisdavo mokinio būtus. Reikiai esant iškviisdavo mokinio tėvus. Mokytojas turėjo žinoti, kaip gyvens mokiniai, kontroliuodavo mokinius laisvalaikis, žiūrėdavo, kad mokinys būtų tvarkingas, kad mokiniai turėtų sąlygas po pietų namie ruošti pamokas ir atlikti mokytojų uždavimus namų darbus. Mokytojas turėjo rūpintis sergančiais mokiniais. Jei kai kuriam mokiniui tėvų gyvenimo sąlygos būdavo blogos, tai klasės mokytojas turėjo kreiptis į gimnazijos tėvų komitetą, kad jis padėtų vargstantiems, pasirūpinti, kad tėvų komitetas vargstantiems skirtų pašalpas.

Kaip pavyzdį prisimenu toki atsitikimą: kartą vienas mano mokytojas klasės mokinys, Matulevičius gimnazijos šimtykleje vakare suarkio šimtyklės puolė ir sušifavo per sieną, atrodė, kad kejos kaulas lūžo. Tuo laiku aš buvau šimtykleje, suradome vežiką, Matulevičio navedė į Slavono ligoninę, kur buvo rentgenas. Gydytojas peršvietė koją. Buvo skilę kejos sąnario kauliukai, koją sugipsavo. Ligoninė buvo privati, aš, kaip klasės mokytojas, sumokėjau gydytojui už suteiktą medicininę pagalbą 25 litas ir mokinys Matulevičius po kiek laiko pasveiko. Aš, kaip klasės mokytojas nė kiek nesivyravau, atlikau savo pareigą.

Klasės mokytojas tvarkydavo klasės žurnalą, surašydavo žurnale visiemis dalykams mokinių sąrašas. Tvarkydavo trimestrinį klasės žurnalą, skirdavo kasdien klasės būdėtojus, kurie žiūrėdavo, kad per visas pamokas būtų švari klasė lentis, kad prie lentės per visas pamokas būtų kreipies, kad kiekvieną pamoką būtų švaros ir draugės skuduros

arba kempinė lentai navaityti, kad visada per istorijas ir geografijos pamokas būtų reikalingas žemėlapis, kad kievieną pamoką ant mokytojo stalo būtų rašale ir plunksnaketis. Kad mokytoje kėdė visada būtų prie stalo savo vietoje ir kad į ją iš apsidies nebūtų įkalta vinis, kad po pertraukos skambučio visi mokiniai būtų klasėje ir sėdėtų savo vietose, kad pertraukos metu visi mokiniai išeitų iš klasės ir klasė būtų išvėdinta. Prieš pamokas ir po visu pamokų klasės dėsuose turėdavo kalbėti maldą. Kalbant maldą visi mokiniai privalo stovėti savo vietose suoluoje. Pradžioje pamokas dėsuose pranešė mokytojai, kurie mokinių nėra klasėje.

Jei per pamoką kai kurie mokiniai būdavo nedrausmingi ir nepaklausydavo mokytojo patarimų, tai mokytojas klasės žurnale atitinkamoje vietoje šitą įrašydavo. Taip pat klasės žurnale mokytojas įrašydavo paliktas po pamokų už nedrausmingumą mokinius. Už nusikaltimą paliktas po pamokų mokinius, pasibaigus pamokoms, vicedirektorius iš visu klasių žurnalo surinkdavo į vieną klasę ir ten jiems uždėdavo rašyti kokį nors rašomąjį darbą arba kartais pavedavo atlikti kokius nors gimnazijos ūkiškus darbus. Jei nusikaldavo visi klasės mokiniai, tai po pamokų palikdavo visą klasę ir uždėdavo visiems mokiniams kokį nors darbą. Jei mokiny padarydavo didesnę nusikaltimą, tai klasės auklėtojas jam liepdavo atnešti tėvą į mokyklą. Auklėtojas tėvui išsiųsdavo mokinio netinkamą elgesį ir prašydavo jį paveikti sūnų tėviškesis priemonis. Po to, tas mokinys dažniausiai pasitaikydavo, nes žinodavo, kad je netinkamą elgesį žino ne tik mokykla, bet ir jo tėvai.

Nusikaltusį mokinį kartais klasės auklėtojas navedo pas gimnazijos direktorių, kuris mokinį išbardavo, pareikalavdavo atsiprašyti įžeistą mokytoją ir pasižadėti daugiau nebenuosidėti. Už didelį nusikaltimą mokinį pašalindavo iš mokyklos. Bet tokiu atveju būdavo labai mažai. Dėl labai blogo elgesio mane laikais iš Marijampolės Hygiškinės Jono Valstybinės gimnazijos nebuvė pašalintas nei vienas mokiny.

Kasdieniniame gyvenime gimnazijoje būdavo įvairių nesutaputimų tarp mokytojų ir mokinių, bet jie dažniausiai pasibaigdavo paprastai, be rimtesnio pasekmių. Prisimenu da tokius įdomesnius atsitikimus mane laikais Marijampolės

pelės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje tarp mokytojų ir mokinių.

Kad 1938 metų Lietuvos Švietimo Ministerija susitarė su Prancūzijos Švietimo Ministerija dėl prancūzų kalbos mokytojų siuntimo į Lietuvos gimnazijas dėstyti prancūzų kalbą, 1938 metais į Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinę berniukų gimnaziją buvo paskirtas prancūzas mokytojas Pasterdas. Tą patį Prancūzijos vyriausybė Marijampolės gimnazijai atsiuntė kelis kitus prancūzų klarius. (Tuo metu nė buvus Marijampolės gimnazijos bibliotekos vadovas ir tasas knygas priėmė).

Prancūzų kalbos mokytojas Pasterdas buvo energingas, jaudrus, linksmas jaunuolis apie 25 metų amžiaus. Jis nemokėjo nė vieno žodžio lietuviškai. Pas mus gimnazijoje prancūzų kalba dėstoma pradedant nuo penktos klasės. Nemokėdama lietuviškai, viską aiškina prancūziškai ir vertė mokinius mokytis praktiškai kalbėti prancūziškai. Mokymo darbas vyko neblogai.

Kartą per prancūzų kalbos pamoką šeštoje klasėje buvo teks atsitikimas. Vyko eilinė prancūzų kalbos pamoka, ir mokytojas griežtai reikalavo, kad visi mokiniai atidžiai klausytų ir aktyviai dalyvaudėtų pamokoje. Mokytojas pastebėjo, kad vienas mokinis neklausė pamokos, o pasiėmęs kitas pamokas vadovėlių, pasislėpęs į skaitė ir nedalyvaudė pamokoje. Pasterdas ramiai priėjo prie to mokinio, gestais ir žodžiais išbarė jį, jo knygą užvertė ir liepė klausytis pamokos. Mokytojas tęsė pamoką. Mokinis nepaklausė mokytojo, jam nuėjus kiek toliau, atsisvertė vadovėlių ir vėl skaitė jį. Mokytojas jį pastebėjo, vėl ramiai priėjo prie jo, susiraukęs griežtiau išbarė mokinį, vadovėlių užvertė ir įdėjo į mokinio suolą. Mokytojas ramiai tęsė pamoką. Po kelių minučių tas mokinis neiškętė, išsitraukė iš suole save knygą ir vėl pradėjo skaityti. Paterdas mokytojas, aiškindamas pamoką, vėl pastebėjo, kad mokinis jo neklausė. Tada mokytojas palengva priėjo prie to mokinio ir, nieko nesakydamas, trenkė jam antakį. Visą klasę sėdėjo kaip apsmiruti, nė vienas mokinis nepratarė nė žodžio, nė vienas nemusiškė, net nesujudė. Mokinis viską išraudo, atsistojo ir tyliai stovėjo aplėdęs akis. Mokytojas nuėjo ir vėl ramiai tęsė pamoką, lyg būtų nieko nebuvo, aiškina pamoką toliau. Tas mokinis minutę pastovėjo

knygą išdėję į suolą, ramiai atsisėdė į suolą ir žiūrėjo į mokytoją, aktyviai rėkė jo iššikinią. Pamoka pasibaigė, mokytojas ramiai kaip visuomet, atsisveikino su klase, apie įvykusi incidentą nieko nepasakė, išėjo iš klasės.

Apie tą įvykį per pramoninę kalbės pamoką visi mokiniai ir mokytojas tylėjo, niekas nepasakė, nepapaskėjo. Net mokiniai niekam nepasitarė. Tik po kelių savaičių kažkas prasitarė ir gimnazijoje sužinojome, kad šeštoje klasėje per pramoninę kalbės pamoką buvo toks atsitikimas. Pramoninę kalbės mokytojas tyžė, gimnazijos vadovybė ir mokytojai dėl to atsitikimo nekėlė klausimo. Viskas praėjo ramiai ir tyliai.

Tamintinas ir kitas atsitikimas mane suklėjamoje klasėje su mokiniu Vytautu Deltava ir jo tėvu. Deltavos tėvas buvo stačios karininkas, suve laiku dirbęs Lietuvos kariuomenės Okio skyriuje ir pagersėjęs anuo metu visoje Lietuvoje žinamoje "Laidinio skutimo" byloje. Kaip stačios karininkas Deltava turėjo ryšius su to meto civiline gynyba. Pas jį buvo karinių padėsių. Je kąnus Vytautas paėmė iš tėvo karinio padėsių, šėrinio dujo tatelę, kurioje buvo šėrinės dujos miltelių dulkių pavidalu, ir pats nešė į gimnaziją. Klasėje atidarė tatelę ir šėrinio dujų dulkes paleido klasėje prie mokytojo stalo. Atėjo į pamoką, mokytojai staiga "apprivarkdavo" (pradėdavo iš skio bėgti šėres) ir skubiai išėdavo iš klasės. Ir aš, išėjęs į klasę, paragavau to šėrinio dulkių ir "apšėrėjęs" skubiai išėjau iš klasės. Po to, V.Deltava, išbirusias ant mokytojo stalo šėrinio dujų miltelius palietė pirštu ir juokais perbraukė klėsės mokiniui Dukynui per akis. Dukynui pradėjo bėgti iš skio šėres. Jis išbėgo į koridorių ir prie kriauklės šėmė plauti akis. Kuo daugiau plėvė, tuo daugiau šėmė putoti veidas.

Apie tą įvykį išgirde vicedirektorius J.Dailydė. Toje klasėje kalbos pamokas mokytojai negalėjo dirbti. Pasikėlė, kad visą tą netvarką sukėlė mokinis Vytautas Deltava. Dėl to įvykis netrukus buvo sušauktas pedagogų tarybos posėdis spręsti V.Deltavos problemą. Vytautas Deltava buvo neblogas mokinis, energingas, jaudrus, geras sportininkas, geras futbolininkas. (Futbolą net išidė to meto Lietuvos aukščiausios lygos futbolo komandoje LSCF, Lietuvos gimnazikos ir sporto federacijos komandoje) Buvo geras lėdo

rutulio žaidėjas, sukėto valdininke-karmininke, pasiturin-
čias šeimas sūnus. Gimnazijoje mokėsi neblogai, mokytojai
dėl jo elgesio nesiskundavo. Be to, jo tėvas gerai sugėveno
su gimnazijos direktoriumi A. Danilavskus. Dėl jo netinka-
mo pasiūlymo gimnazijoje su mokiniais dujėmis daugelis
mokytojų kėlė klausimą sumažinti jam elgesio pažymį ir net
pašalinti iš gimnazijos. Direktorius gynė mokinį, labai
nenorėjo jo pašalinti iš gimnazijos. Gimnazijos direktorius
vieną laiką užstodavo mokinius prieš mokytojus dėl elgesio
pažymio mažinimo. Šiuo klausimu gimnazijoje buvo žinomas
direktorius išsireiškimas: "Ką mokinyje pusrė? Ar negu
užmušė, kad jam mažinti elgesio pažymį?" Bet kai buvo kelias-
mas riestenis dalykas, didesnis mokinis nusikaltimas, ir
direktorius sutikdavo mažinti mokinio elgesio pažymį..

Atvydęs direktorius nerą ir kai kurie mo-
kytojų abiejimų, kaip klasės suklėtojas sū omiausio inicis-
tyves to klausime išsprendimui. Burodžiau, kad mokinis nu-
sikaltimas padarytas, bet jis nėra piktybinis pobūdis,
o daugiau kaip jaunuolis išdykavimas. Mokinyje V. Deltuva ne-
ra blogas jaunuolis, bet energingas, veiklus ir neri tarp
draugų pasiredyti savo išradimais ir triukais. Jį galima
pataisyti ir suvaldyti. Aš prašiau leisti pedagogų tarybos
pamaudėti man visas pedagoginius sugelėjimus mokiny patai-
syti. Mes supratome, kad mokykles ir mūsų pedagogų tikėlas
paslydusį jaunuolį sulaukyti, o ne pastumti jį nuo kalno
į gyvenimo klampynę. Aš pažadėjau susirūšti su Deltuvos
tėvais, pabandyti pamaudėti tėvo suklėjamąją įtaką ir patė,
kaip klasės suklėtojas, pašali mokinį esančiomis įskaitom,
pabandyti jį paveikti, nes jam paskutiniuoji mokslo metai
gimnazijoje ir pabėlimas jį iš gimnazijos, nes pedagogai
galia jį pradžudyti, sugrįžti vieną jo gyvenimą. Kad liki-
mas atleisto mums, kaip ir aš atleidžiamas savo nusikaltė-
liams. Prašiau mokytojų tarybą duoti man 2-3 savaites lai-
ke, atidėti savo sprendimą. Jei per tą laiką man nepasiseks
paveikti Deltuvos, jei per tą laiką jis mokykloje padarys
keikį naują išsišėkimą, tada jis patė bus kaltas, tada jį
nubausime ir mūsų sąžinė bus rami, kad mes norėjome jam
gero, nenorėjome jo gyvenimui pakenkti, o jis neįvertino
mūsų pastangų. Deltuva jau rne mažas vaikas, jis stovi
ant brandos slenksčio. Jis supras mūsų pastanges ir paklaus-
ys mūsų pedagoginio balso.

Gimnazijos pedagogų taryba ir mokyklės vadovybė su manimi sutiko, palaikė mane pasiūlymą, ir aš čia vykdyti savo sumanytą planą.

Pirmiausia, nieka nelenkdamas, pradėjau savo žygį nuo mokinio tėvų. Paskambinau jam telefonu, kad artimiausiu laiku neriu su juo asmeniškai susitikti svarbiu reikalu. Jis sutiko ir paskyrė nedidelį susitikimo laiką. Nurodyti laiką aš nuvykau pas Deltuvą į jo namus. Jis mane mandagiai priėmė. Aš jam išdėstiau ir konkrečiai išaiškinau, ką je sūnus gimnazijoje prieš kelias dienas padarė. Kaip je sūnus klasės mokytojus, papasakojo gimnazijos pedagogų tarybos nusistatytą dėl je sūnus pečių. Be to papasakojo mane pastangas šiuo reikalu ir mane norą su tėvu bendrai šitą reikalą sutvarkyti.

Deltuva manęs ramiai iš klausė ir į mane pasiūlymą atsakė: "Taip, aš jūsų gimnaziją ir jūsų mokytojus gerai žinau. Jei pašalinsite iš mokyklės mane sūnų, tai aš padarysiu, kad ir, jūsų mokytojai, ne vienas išlėksite". Be to, je kalbės, aš jam šaltai ir aiškiai pasakiau: - Dėl jūsų grėsinimų mūsų gimnazijos mokytojams dar, pasiūlysiu. Šiuo atžvilgiu mes laikomės tvirtai. Jūsų sūnui netinkamą ir muzikalumą pečių gimnazijoje aš jums aiškiai pasakiau ir konkrečiai priemones padėdama ištraisyti aš aiškiai nurodžiau, ir jums pasiūliau. Jūs nėra jums grėsinamės ir jus šalinančios. Jūs mane, kaip savo sūnui klasės mokytojų pastangų nevertinate. Be jūsų atsakymo reikalo esmė nesikeičia, tik, kai kurias sąlygas pasikeičia. Mokyklai atrodė, kad jūsų sūnus pasiūlymą muzikalumui, jis kaip mokinys mokyklai negeras ir turi, iš jos pašalinti. Iš jūsų atsakymo pasiūlymą, kad jūsų sūnus geras, je pečiųis leistinas, o mokyklai blogas. Iš to visai išeina išvada ta pati: jūsų sūnus iš gimnazijos turi išeiti. Tą patį teikiau situacijai, aš akcentu, kad mane pastangos nuėję niekas ir mūsų daugiau nėra apie ką kalbėti.

Aš visai tai pasakiau ramiai, nesikaršdindamas ir atsisėdau, pasiruošęs atsilepinkinti ir išeiti. Tada Deltuva ramiai atsisėdė ir visai kitu tonu mandagiai pasakė:

-Trošau sėdėti! Paskalbėsiu rimtai.

Aš atsistodau ir laukiu, ką Deltuva man pasakys. Aš supratau, kad jis man bus sukalbamės, gal sutarim rūpinu

klausiau. Deltava pradėjo kalbėti visai kita tonu. Jis ramiai išdėstė man save būdus. Pasakojo, kad je sūnus jam ne veikas, o darosi savarankiškas vyras, kad jis lyg sutelėtas nuo brimos, neri gyventi nepriklausamai. Tėvas pastebėjo ir jam nesalierio dalyku, nesikišai pasirodęs ir pinigų kolie kartus. Tėvas jaudis, kad su sūnais reikėtų ką nors daryti. Aš jam patariau, kad reikie su patėiu Vytautu išsiaiškinti, kad je netinkamas pagalbos nekyklojesužines ir tėvai, kad blogai elgiamasis nieka geru gyvenime nepasieks. Tine atšvilgia sudu su tėvu kalbėjams susirūšiai, sutarime dėl je sūnus ir mane veikinje. Aš tėvai patariau, kad nekykloje stebėdamas je sūnų, priėjo išvados, kad Vytautas dar turi daug vaikishkumų, bet iš esmės nėra blogas.

Tėvas pakvietė Vytautą. Jis įsėdėjo medrosiai lyg susikaltęs, Aš švelniai jam patariau, kad je pagalbis su ešerimis dujų miltelinis nekykloje yra blogas dalykas, susikaltėmas prieš nekykles tvarką ir drausmą. Neakyte, ai ta je patelgiaus sarkis ir neri už tai jam sumafinti elgerio pašymai. Mierštatis su sumafinto elgerio pašymu labai daug jam pakenka. Je nepriims į aukštarnę nekyklą. Aš jam patariau, kad tas melaimas galine išvengti, tik su vienu sąlyga. Jeigu jis pasirodės, teliau je kin išdėis nekykloje neišdarinėti, turi elgtis pavydaisgai ir tada nekytejai jam atleis už viską.

Taip pat ir je tėvas susiraudinęs siškine sūnui, kad jis suprestu, jog pasielgė negerai, kad pasitai sytu ir teliau būtų geru mokiniu. Je tekie kalbo Vytautas tikrai susiraudinęs, suprate ir prisipažinęs, kad blogai padaręs ir su ešerimis akys patirsdėjo save tėvai ir man, kaip klacės auklėtojai, kad daugiam niekada tai nedarys. Be to, aš Vytautui išsiaiškinau, kad mane, kaip klacės auklėtoje perais tėvą informuoti apie sūnus elgerį nekykloje. Neakykle atsakings už je nekyklos ir auklėjimą. Neakykle ir tėvai vieningai turi rūpintis, kad jis taptu geru žmogumi. Vytautas susirūšiai išsiaiškino mūsų kalbą, patirsdėjo klausyti tėvo ir klacės auklėtojų je.

Simpatiijoje kiekvieną dieną per pertrūkas aš pasikalbėdavau su Vytautu. Išnekiu aš jam persakydavau, kalbėdavome kasdieniniame gyvenime klausimais, apie pa-

uokas, apie gyvenimo naujienas. Vytautas mokykloje laikė-
si rintis, pradėjo net geriau mokytis, aktyviai dalyvavo pa-
mokose, su mokytojais buvo mandagus, gal būtų mandagesnis,
negu ankščiau buvo. Atvažiuojant philausdavau mokytojus, kaip
Deltuvą. Visi mokytojai ataskydavo, kad Deltuva per pame-
kas ir iš viso mokykloje elgiasi kaip geras mokinys. Pra-
ėjo savaitė, kita ir Deltuva gimnazijoje nepadarė nė jokie
netekto, laikosi gerai ir pavydingai. Ir taip laimingai
sulaukė mokslo metų pabaigos, išlaikė baigiamuosius egzami-
nus, gavo brondos atestatą, kuriame buvo parašyta, : "būda-
mas labai gerai elgesio" ir toliau sueirado savo gyvenimo
kelia.

Po baigiamųjų egzaminų Vytaute tėvas gimnazijos
Direkterinui Daniliauskui ir man, kaip savo sūnų auklė-
tojui, iškelė puikias vėišes ir tuo parodė savo padėką,
kaip jis pasakė: "kad davėte man gerą sūnų ir nukreipėte
jį link gerų kelių".

GIKNAVIJOS KOKINIŲ ORGANIZACIJOS

SEKUTAI

Daržsaziainiais laikais Lietuvoje veikė įvairios politinės partijos, kurio kiekviena turėjo savo skirtingą politinę kryptį. Svarbiausios buvo dvišios krypties partijos: dešinėsios krypties ir kairėsios. Svarbiausia dešinės krypties krypties politinė partija buvo Krikščionių demokratų, o kairėsios krypties - Socialdemokratų ir Valstiečių liaudininkų. Buvo dar trečia politinė partija, lyg vidurinė tarp jų - tai Rūšonėlių partija - tautinė krypties, vėliau ji buvo vadinama Tautininkų Sąjunga.

Kiekviena šioms Lietuvos politinėms partijoms leido savo politinę krypties dienraštį. Krikščionių demokratų dienraštis buvo "Rytas", vėliau pavadintas "Dvidešimties metų". Kairiosios krypties partijos dienraštis buvo "Lietuvos žinis". Rūšonėlių partijos - "Lietuva", vėliau pavadintas "Lietuvos aidas". Nuo 1930 metų "Lietuvos Aidas" eksistavo valstybiniu Lietuvos oficio. Po 1920 metų "Lietuvos Aidas" išleido tris kartus per dieną: "Rytinė", "Dieninė" ir "Vakarinė" leidybą.

Vienas pagrindinės politinės Lietuvos partijos turėjo kiekviena savo politinę krypties jaunimo organizaciją. Krikščionių demokratų partijos religinės krypties jaunimo organizacijos buvo dvi: "Tautininkai" - moksleivių ir studentų ir "Rūšonėlininkai" - kaimo jaunimo organizacija. Kairėsios politinės krypties partija buvo "Jaunimo sąjunga" (dar buvo "Vėpėlininkai" ir "Aušrininkai"), tautinės krypties buvo "Jaunoji Lietuva", sutrumpintai buvo vadinama Jaunlietuviu. Ji veikė ir kaime, ir mieste.

Kiekviena politinė jaunimo organizacija leido savo krypties laikraštį. Atėitininkų sąjungos organas buvo "Atėitis" (jaunesniai moksleiviai leido "Atėities spindulius"). Kairėsios krypties organizacijos laikraštis buvo "Jaunimas". Tautinės krypties "Jaunesios Lietuvos" organizacijos laikraštis buvo "Jaunoji karta" (studentų tautininkų "Akademikas").

Jaunimo organizacijos turėjo turėjo savo garbės

gerbės maršas. Tautiškos krypties jaunimo organizacijos "Jaunoji Lietuva" sąjungos garbės maršas buvo labiausiai lietuvių tautinio atgimimo pasidarbavę Lietuvos kutores veikėjai: Jonas Desnavičius, Petras Vileišis, Martynas Jankus, Deivėnė, Tomas-Vailegontas, Antanas Sactas Vyčonas.

Jaunorų Lietuvos respublikai, gimnazijoje veikė įvairios krypties politinės organizacijos: Steitininkai, Verpininkai, Laurininkai ir kt. Veikliausi buvo steitininkai. Jų orge. buvo ir romė Krikščionių Demokrato partija ir kiti. Gimnazijoje buvo atskiros steitininkų sąkaitys: berniukų ir mergaičių, vyresniųjų klasių mokinių ir jaunesniųjų klasių (angliškai vadinami). Atskirai veikė Steitininkų studentų organizacija, kuri bažnavėsi Lietuvos Universiteto Filologijos Filosofijos fakultete.

1926m. per Vėirų rinkimus kai kurie kurtuvė prieškrikščioniškos eltingosios kile nesuigratime tarp mokinių ir mokytojų. - skirtingu politiniu partija agitatoriu. Politinės sieties vėliau pasireiškė ir kasdieniniame mokyklos gyvenime. Mokykloje kildavo nesuigratimai tarp mokytojų ir mokinių dėl skirtingu politiniu pažiūrų. Dėl to švietimo Ministerijoje nuo 1930 metų gimnazijose uždraudė politinę veiklą, uždraudė visas politines mokykloje organizacijas. Gimnazijoje paliko tik vieną mokykloje skautu organizaciją.

Skautai buvo pasaulinė jaunimo organizacija, ji veikė visuose pasaulioje. Viena pasaulio skautu vadovs buvo anglų lordas Robertas Bavelis. Viena Lietuvos skautu garbės vadovs ir jaunas buvo Valstybės Prezidentas Antanas Sactas. Viena Lietuvos skautu vadovs buvo pulkininkas Čiurlėnas.

Skautai tautiškai nesiribė nė su vienu politinės krypties organizacija ir politine partija.

Merigampelės Vygiškio Jono Valstybinėje gimnazijoje veikė du skautu tautai: berniukų skautu tautas, mergaičių skautu tautas. Berniukų skautu tautas tautininkas buvo gimnazijos mokytojas Liudvikas Klemas. Mergaičių skautu tautininkė buvo gimnazijos mokytoja Juosė Vaidiūnienė.

Skautu organizacijos struktūra buvo tokia: De-

pasaulio Skautų sąjunga, Respublikos Skautų sąjunga, Skautų sąjunga, Skautų būrys, Skautų tuntas, Draugė, Ropys. Skautas buvo vyresniškumui laipinasi. Pasaulio skautas vedas, Valstybės skautas vedas, Vyriausias skautas vedas tautininkas, draugas, ininkas, skyrininkas, eilinis skautas. Būvo dar skautininkai ir paskautininkai.

Jaunesniųjų klasių ir pradžios mokyklų būgų mokiniai skautai buvo vadinami skautai vilkiukai, o jaunesniųjų klasių ir pradžios mokyklų mokinės buvo vadinamos skautės paukštytės.

Kiekvieną skautų tautą sudarė kelios skautų draugės. Draugėms vadovavo vyresni skautai. Buvo sudaryta skautų veiklos programa, kurioje buvo nurodyti reikalaujami skautams. Skautų programoje dėmesys buvo kreipiamas į aplinkos pažinimą, orientaciją. Skautės buvo vadinamos pėdsakiais. Skautai buvo mokomi pirmosios pagalbos dalyko. Skautai buvo mokomi suteikti pirmąją pagalbą, ir medicininę, ir kitokią. Skautės su savimi privalėdavo turėti peilį, adoną, siūlą, mažą vaistinėlą, bintą, pirmos pagalbos lotynų žinutę.

Skautai turėdavo nustatytą sveikinimosi būdą. Atvykęs vyresniam skautui arba svečiniui, draugėms vedas išsikirsdavo vienas kiti. Viskirsdavo sveikinimui pasisistoti kaip krikščionys: pagarbinti pakeltis dešinę ranką ir sveikindamasis sakyti: "Skautai būdė!" Visi skautai vienu balsu atsakydavo: "Visi būdė!"

Visi skautai turėjo uniformą: trupper (iki kelio) kelnaites, pošeplius ir pilėtę (uniforma buvo "haki" spalvos). Visi skautai nešiojo kaklaraiškį: a) eiliniai skautai geltonos spalvos, b) skautininkai ir paskautininkai žalios spalvos. Prisistatę mokinį į skautus, iškilmingai užrišdavo kaklaraiškį. Vyresnieji skautai turėjo specialią skrybėlę ir kepinę iki kelio. Eiliniai skautai, vyresni ir išvykę, turėdavo skautišką lazdą (1,5 m). Atitinkamus būdai, dvi skautiškas lazdas greičiau surišdavo pilnas kaklaraiškiais ir padėdavo pirmos pagalbos neštuvus.

Vyresniam skautui rengdavo išvykas į gamtą: prie opės, ežerų ar miško. Išvykose mokydavosi botaniką, geografinę, biologinę, gamtos istoriją, gamtos stovyklą. Pasistatydavo palapines, stovyklos teritoriją

išpusėdavo. Aikštės viduryje pastatydavo sukėtą stubą, ant jos kiekvieną rytą iškeldavo, o vakare nuleisdavo su tam tikrais iškilimais taštinę vėliavą. Stovykla tęsdavosi mėnesį ir ten skautai išsidavo tam tikrą kursą iš skautų programos.

Būta skautų, rėmimo organizacijos, stovykloms skirdavo namiste produktus ir pinigų. Skautų stovykloms palapinės dažniausiai parkelindavo karinės įgulos. Stovyklas viršininką paskirdavo turtininkas. Todėl suformuotas skautų stovyklų būdas.

Kai skautai suėjo į mokyklą, baigė mokyklą, sudarydavo skautų vyšio draugiją. Jie taip pat rengdavo savo iškilnes ir stovyklas. Skautais vyšiais galėjo būti ir pagyvenę žmonės. Skautai vyšius pildavo įvairiomis skautams patarimais, pamokymais.

Skautų vėliavos stovyklas rengdavo ne tik draugai, bet ir tauta, kartais surengdavo Respublikos masto stovyklas. Tokių skautų Lietuvoje respublikinė stovykla buvo surengta prie Kauno, Pirmąsą kartą 1930 m.

Vienas lietuvių skautų glėbėjų buvo skaitmenas Aven-ter Kaciuškas ir kovojo d. skautais iškilmingai švėdavo.

Skautas išmokėdavo daug praktiško ir gyvenime reikalingo dalyko. Labai didelės dėmesys buvo skiriamas pirmos pagalbos dalykui. Skautai plačiai išsidavo pirmos pagalbos sutikimo programą. Nuo to vienos atsitikimas, kai skautai kraštininiams gyvenimui pagelbėdavo nukentėjusiems.

Trisdešimties metų tikį atitiktą Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinioje gimnazijoje. Jone suklėjamoje klasėje buvo mokinių Ašmenos. Jis buvo geras sportininkas ir mėgdavo draugams demonstruoti tikį sportinį triuką: pildavo į dolį ir labai suspausdavo didelės vinies galvutę (apie 10 cm. ilgis višis). Vinies galvutę stremdavo į dolį ir taip suspausdavo vinį labai smarkiai trenkdavo į stalą ar uokinio suolą ir tą vinį perkaldavo per stalo lentą. Tuo jis demonstruodavo savo jėgą. Kartą Ašmenos mokinio būrimui klasėje demonstravo savo jėgą. Kriū buvo įprastis suspausdė dolne vinies galvutę ir trenkė į klasės suolą. Patikė į tokį lentą. Vinis nelindo per lentą, bet vinies galvutė išlindo per rankos plėštą ir

viršuje iškėlė rankas odą. Asmenas išsigando, labai nustebo, išbėgo ir nežinojo, ką daryti. Visi mekiniai, stovėję aplink jį, taip pat apstulbę žiūrėjo. Mekinių būryje buvo mekinys skaitęs Davidavičius, iš visu pažįstomas. Jis pirmas susigriebė, ką reikia šiuo atveju daryti. Nieko nedarėdamas, išsitraukė iš kišenės lenktinį peiliuką, greitai atšienkė ir staiga perpjovęs iškeltą ranką odą, paėmė vinį už galvutės ir greitai ištraukė jį iš rankos. Asmenas net nespėjo sureaguoti. Visi draugai lengviau atsiduso. Po to pasinaudojo mekyklos vaistinėle ir suteikė teikiamą mediciną pagalbą. Cianazijos gydytojas Kaunas už tai Davidavičius pagyrod. Asmenas ranką netrukus sugijo, jokių komplikacijų nebuvo. Šis padėjo skaute įgytos pirmos pagalbos žinias.

Merijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos skautams vadovavo mokytojas Liudvikas Klemas, jis turėjo net skautininko laipsnį. Bet jam buvo sunku dirbti su skautais, nes gimnazijos administracija į jį žiūrėjo iš ankšto. Nežinau dėl kokių priežasčių gimnazijos administracija Klema nelaikė autoritetingu mokytoju ir skautų veiklos nevertino. Po pietų skautams ne visada leisdavo pasinaudoti gimnazijos patalpomis. Vadovavo klasių skautų užsėminams. Mokytojas Klemas matė, kad gimnazijos direktorius skaitosi su manimi ir patenkins visus mano reikalavimus. Todėl Klemas sugalvojo mane įtaką gimnazijos administracijai panaudoti skautų reikams. Jis susitarė su skautu vyriausiu vadu pulkininku Šeremaku ir Švietimo Ministerijoje mane paskirti Merijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos skautų tartininku. Apie tai man pranešė Švietimo Ministerija. Mačiau du mokytojų Klomą susitarė taip: Klemas bus faktiškas skautų tartininkas, tvarkys visus gimnazijos skautų reikalus, o aš būsiu tik oficialus tartininkas, palaikysiu skautų ryšius su gimnazijos vadovybe. Taip mes ir padarėme. Po to gimnazijos direktorius pradėjo kitaip žiūrėti į skautų darbą. Man paprašius, direktorius įsakė gimnazijos vyriausiajam sargui Stankevičiui visada leisti skautams po pietų naudoti gimnazijos klasesis be jokio atskiro leidimo. Tuo te momentu Merijampolės gimnazijos skautams susidarė normalios darbo sąlygos.

TAUTOSAKOS RINKIMO - KRAŠOTYROS

BŪRELIS GIMNAZIJOSJE

Pradėjęs dirbti mokytoju Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje, 1833 m. pirmiausiai įkūriau Tautosakos rinkimo būrelį daugiausiai iš septynių klasių mokinių. Tą man buvo lengva padaryti, nes, jau ankščiau paąšio darbą, buvo pradėję daryti penktųjų ir šeštųjų klasių lietuvių kalbos mokytojai: Jonas Bernetas ir Bronė Akelytė. Bet jie dirbo neorganizuotai. Jie eidami tautosakos kūrėjų per lietuvių kalbos pamokas paragino savo klasių mokinius užrašyti iš senelių kaip žmonių liaudies dainuojamo dainų ir vaikams pasakojamo pasakų. Dar paragino užrašinėti iš kaimo žmonių girdėtas mišles, patarles ir priežadėjus. Tą mokinių užrašytą liaudies kūrybą mokytojai paskaitėdavo per pamokas kaip medžiagą, patilustruojančią liaudies kūrybą. Tą mokinių surinktą tautosaką jie taip pat ir laikė mokyklos spintose. Tik man pradėjus plačiau dirbti su tautosakininkais ir jie sukruto. Mokytojas Jonas Bernetas net suorganizavo Tautosakos rinkimo būrelį.

Minėto Marijampolės rygiškių Jono gimnazijos lietuvių kalbos mokytojo pradėtą tautosakos rinkimo darbą aš padariau organizuotą. Suorganizavau Tautosakos rinkimo būrelį. Tą būrelį nariai aš supažindinau su tautosakos rinkimo ir užrašinėjimo reikšlėmis, pavadėčiau jiems pavyzdinius užrašymus, rinkinio sutvarkymą. Mokinių užrašytą tautosaką patikrindavau, konkrečiai nurodydavau trūkumus. Vėliau mokiniai tautosaką užrašinėdavo vieni gersi. Kad mokyklos būrelis tautosakos rinkimui būtų vieningesnis, aš mokinius duodavau net rašomoje papiešime surinkti tautosakai parašyti.

Mane suorganizavusią tautosakos rinkimo būrelįje buvo keletas mokinių, kurie labai rimtai dirbo ir atsidėję užrašinėjo liaudies kūrybą. Iš tokių tautosakos rinkimo entuziastų Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje prisimenu mokinę Ireną Matulaitytę.

Iš visu mane vadovaujame Marijampelės gimnazijos Tautiškos rinkimo būrelis neria pirmoje eilėje pažymėtina Irena Matulaitytė. Ji buvo neturtinga, darbšti, švelni ir geras mergaitė. Gimnazijoje jai nesisekė lietuvių kalbos rašinioji darbai. Pradedant nuo žemesniųjų klasių, ji kasmet gaudavo lietuvių kalbos patarimą. Nors ir labai stengėsi mokytis, pamokas išskaldavo, bet iš to buvo maža naudos, lietuvių kalbos rašomuosius darbus vis tiek rašydavo silpnai, su rašybos ir skyrybos klaidėmis.

Pradėjus man ją mokyti, ji kreipėsi į mane, kaip į lietuvių kalbos mokytoją, prašydama patarti, kaip jai išmokyti gerai rašyti lietuvių kalbos rašomuosius darbus. Aš, žinodama jos sugebėjimus ir darbštumą, patariau jai daugiau padirbėti praktiškai: užrašinti liaudies pasakas ir įvairius pasakojimus, ir padaviniau. Žinoma, kad liaudies pasakas pasižymi tuo, jog jose mintys dėstomos nuosekliai, aiškiai, sklandžiai, gyvai ir trumpais sakiniais. Patariau jai nemurašinėti pasakų iš knygos, bet pasiklausyti gyvo, tikro pasakojimo ir paskui pasistengti raštu atpažinti girdėtus įvykius, pasistengti atsiminti girdėtą pasakojimą, jį net pamėgdžioti.

Irena Matulaitytė suprato mane, paklausė, mane patarime, laisvalaikiu neidavo į Marijampelės gimnazijos prieigą, nuėmėdavo senutėms kekių nors saldainyną, su jomis sėdėdavo pasikalbėdavo, pavaišindavo jas, ir tada jos papasakodavo jai gražiausius ir įdomiausius pasakus. Ji atidžiai išklausydavo ir užsirašydavo. Vėliau, parėjęs mane, tas girdėtas pasakas gerai perpasakodavo. Kai kurios senutės jai padėdavo senovišku žaiznu. Ir dainas užrašinėdavo.

Iš pradžių Matulaitytė pasakas užrašinėdavo silpnai, bet netrukus įprato ir ėmė visai gerai užrašinėti. Aš peržiūrėdavau jos užrašymus, kai ką pataisydavau, sužindinau ją su tautiškos užrašyme reikšlavimais. Po kiek laiko I. Matulaitytė pasidarė visai gera liaudies kūrybos užrašinėtoja. Dėl to ji ir lietuvių kalbos rašomuosius darbus pradėjo geriau rašyti. Ji ir pati pajuto, kad lietuvių kalbos rašomuosius darbus jau buvo rašyti lengviau, aiškiau skaldavosi dėstyti mintis, paprastesni būdavo sakiniai. Per kelis metus I. Matulaitytė užrašė nemažą tautiškos, kelis simtus pasakų, dainų, patarlių ir priežodžių.

Ir daugiau mane vadevaujame būrelis narių gerai rinko tautėską. Jo surinktą medžiagą aš sudėdavau į rinkinį, dūdavau spustuvei rinkinį įrišti. Tas sudarė rinkinį vertę.

Aš buvau respublikinės Tautėskos Rinkimo Komisijos bendradarbis ir dėl to komisijoje mūsų Tautėskos rinkime būrelis surinktą tautėskos medžiagą gerai vertino ir rinkėjams apskėdavo. Tas skatino rinkėjus rimtai dirbti, nes tik už gerai užrašytą medžiagą apskėdavo.

Tas mane vadevaujamas Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos Tautėskos rinkime būrelis 1933 - 1940 metais surinko kelis tūkstančius liaudies dainų, pasakų, smulkiesios tautėskos ir buvo paskelbta, kad tuo metu mūsų būrelis pirmas tarp visų to meto Lietuvos gimnazijų Tautėskos rinkime būrelis.

Marijampolės gimnazijos Tautėskos rinkime būrelis ne tik rinko tautėską, bet jis populiarino ir lietuvių liaudies kūrybą. Būrelis kelis kartus gimnazijoje surengė platesnį pobūdžio liaudies kūrybos vakarą. Į tuos vakarus buvo pakviestos geriausios Marijampolės apylinkės liaudies dainininkės, kurias, sėdėdamos prie ratelio ir verpdamos, dainavo senoviškas lietuvių dainas. Pasakotojai sekė opasakas, dūdėjos ir mezgėjos rodė save mane dirbinius. Vieną ne mūsų surengtame vakare dalyvavo net tuometinis Tautėskos Rinkimo Komisijos pirmininkas Jonas Slavionas. Kelias geriausias Marijampolės apylinkės liaudies dainininkės, iš kurių mūsų mekiniai buvo užrašę liaudies dainas, buvo pakviestos į Kauną ir ten jos įdainavo į plėkšteles. Anais laikais tik Kaune buvo tokie įtengimai.

LITERATŪROS - KRAŠTOTYROS MUZIEJUSGIMNAZIJOSE

Tautosakos rinkime bűrelis šalia tautosakos rinkime gimnazijoje kűrė Literatűros - Kraštotyros muziejų. Mokiniai rinkė seniau išleistas knygas, laikraščius, žurnalus, liaudies menininko darbe įrankius, liaudies meno kūrinius. Tame muziejuje buvo surinkti visi iki to meto ir šiuo metu buvusią valstybinės literatűros premijos lauretų veikalai: Iovos Simonsitytės "Aukštųjų Šimonių likimas", Liudė Devydynės "Bűreliai Demeikos", Aleksandra-vičiaus "Užgesę chimeros akys", Salomėjos Nerios "Dienedžių žydėsiu" ir kitu rašytojų premijuoti kűriniai. Bus keletas ekspozatű iš 1976 metais Marijampolės berniukų gimnazijos, pav. Mokinių bendrabučio žurnalus su mokytojų laukyme patalomis ir parašais.

Muziejuje buvo iškabintos įvairios kalbos mokslui: diagramos, lentelės, tarnų žemėlapis, senų lietuviškų knygų egzemplioriai, įvairūs seni ir nauji lietuviški laikraščiai ir žurnalai, tarp kurių buvo "Aušra", "Varpas", "Tėvynės sargas", "Apšvėlga", "Draugijė", "Vaišėrykštė" ir kt. Tarp laikraščių buvo keli labai reti ir vertingi, pav. "Keleivis", išleistas Atlanto vandenynė, garlaiviui plaukiant iš Amerikos į Europą lietuvių keleivių grupei, arba "Trys mylimos", vienkartinis laikraštis, turėjęs leidinį, išleistas per studentų humanitarų būlių Kaune. Kelios senesnės knygos buvo su autorio įrašytomis autografais, pav. Maironio "Rasėniu Magdė" pirmas leidimas su Maironio įrašų ir parašu. Be to, muziejuje buvo keletas senesnių lietuvių rašytojų rankraščių, pav. Petre - Arminė-Trupinėlio pasakojimas ir vertimai, Petre Kristačiūnė keli istorijai susijusios iš jos lietuvių kalbos mokslo, apie lietuvių kalbos dėstymą, gramatiką, rašybą; keletas Tamo - Vaišganto atvirėliškio Petrui Kristačiūnui, K. Grįniaus laiškas Japui Basnavičiui ir kt. Iš idėmesnio senų lietuviškų knygų buvo Juškos "svedbinė rėda", "Dienelėlis Motai" Bėnos leidimas.

Rašytojų rankraščius vėliau perdaviau Valstybinei bibliotekai Kaune, vadovaujamai Vaclovo Biržižkos. Lietuviško leidkrėščių rinkinys sudarė daugiau kaip 250 vienetų - atskirų pavadinimų.

Be to, muziojuje buvo medžiagos apie Marijampolės gimnazijos praeitį. Tą metą Marijampolės Rygiškio Jone Valstybinės gimnazijos vadovybė buvo sumaniusi išleisti platesnę Marijampolės gimnazijos istoriją ir tam reikalingai buvo surinkta gimnazijos rusų carizmo laikais buvusių mokinių prisiminimų iš 19-ojo amžiaus gimnazijos darbe ir gyvenime. Savo prisiminimus buvo parašęs Tomas Žiekauskas -Linkis, Kazys Grinius, Jonas Beranavičius, Jonas Jablenskis, Petras Klimas, Andrius Balota, Vincas Mykelsaitis-Putinas ir kiti. Ties prisiminimus aš redagavau į numatyto išleisti leidinį. Iš to prisiminimų sužinojau, kad savo laikų, mokydamasis Marijampolės gimnazijoje, Vincas Kudirka slapta leido mokinių satyrinį laikraštuką "Kamstovo" ("Kelas"). Tą laikraštuką visas kompletas buvo išlikęs pas Petrą Elią. Toliau apie jį likimo nežinau) Visa kita buvusi pas mane Marijampolės gimnazijos istorinė medžiaga per karą dinga. Iš tos medžiagos apie Marijampolės gimnaziją 19 -ame amžiuje prisimenu tik vieną kitą asmenį.

Senieji būvę savo laikų gimnazijos mokiniai prisimena, kad mokinių žaidimui gimnazijos kieme iš lentų buvo sukaltas tiktas pasukštiniamas melsiažiemis plekštumas į visas puses. Plekštumas viršuje - viduryje buvo lyg maža aikštelė, kurioje galėjo stovėti vienas žmogus. Žaidimo tikslas buvo užlipti ant tos centrinės plekštumos, nustumti ten esančią dalyvį ir užimti jo vietą. Esantis viršuje nelaisdavo kitiems užlipti, nustumdavo besiveržiančius užimti sukštumą. Toks įrenginys buvo vadinamas "Faliensas" ir kiekvieną pertrauką prie jos vykdavo mokinių ir klasių varžybos. Po pamokos per pertrauką iš visų klasių mokiniai skubėdavo bėgti prie "Faliensas", ir kuo greičiausiai užimti jos viršūnę. Taip visą pertrauką mokiniai varžydavosi, sportuodavo, kavedavo. Vieną, nūrodami užimti viršūnę, stengdavosi nustumti, nutraukti ten esantį, o šis gindavo, nustumdavo nerinčius užlipti. Kavedami dėl pilies užėmimo ir gindami pilį, besistumdysdami ne kartą

nuplėsdavo švarke rankovę. Nukentėjęs laikinai pasitrenk-
davo iš koves lauke, bet stengėsi greičiau susitvarkyti
ir vėl paldavo į varžybas. Taip prisiminimuose rošė te ne-
te mekiniai.

Be to, buvę mekiniai dar prisiminė, kad senų lai-
kų mekiniai gyvendavo ne po vieną, bet grupėmis, lyg ne-
didėlinėse bendrabučiuose. Kiekvienam tokiam bendrabučiui
gimnazijos vadovybė paskirdavo vyresnį mokinį už vadovą,
prižiūrėtoją, kuris turėjo prižiūrėti, kad tie bendrabučio
mekiniai neišdykautų, ruoštu pamokas, palaikytu švarką. Už
tai visi tie bendrabučio gyventojai privalėdavo tą prižiū-
rėtoją nemokamai išmaitinti.

Kiekvienam tokiam bendrabutyje būdavo žurnalas
tas, kuriame pirmiausiaį būdavo surašytos pavardės ir var-
dai visu jam gyvenančių mokinių. Bendrabutį laisai dažnai
tikrindavo gimnazijos mokytojai, kontroliuodavo mokinius,
ar neužsiimėnią pašaliniais ir gimnazijos vadovybės drau-
džiamais dalykais. Tikrinantieji mokytojai į bendrabučio
žurnalą įrašydavo įvairias pastabas, pažymėdavo rastus
trūkumus ir nusikaltusius mokinius pakliau šapkdavo pad
gimnazijos inspektorin arba net pat direktorin.

Vienas toks bendrabučio žurnalas buvo išlikęs
ir buvo mokyklos muziejuje. Prisimenu, kad tarp to bendra-
bučio mokinių buvo Dertlinga pavardė. To mato pagrindinis
Merijampolės berniukų gimnazijos bendrabutis buvo Kęstučio
gatvėje, ilgame mGriniame name, o teli Vaišaičio gatvės.
Be 1914 m. karo tame name buvo gyventojų butai. Senesnieji
Merijampolės miesje, to rajone gyventojai prisiminė tą
eser laiku mokinių bendrabutį ir tą namą iš senų laikų
vadino "Žvėrynu". Per karą tas namas sugriautas, jo nė
ženkle nebeliko.

GIMNAZIJOS LITERATŪROS BŪRELIS

Marijampelės Rygiškio Jono Valstybinėje gimnazijoje gretas Tautosakos rinkimo būrelis vyresnėse klasėse 1934 m. suorganizavau literatūros būrelį. Vyresnėse klasėse buvo mokinių, turinčių literatūrinio gabumų. Jie žengė pirmaesius žingsnius literatūros srityje. Vieni grožiai skaitė prezes kūrinus, kiti mėgo poeziją, rašė eilėraščius, mėgo deklamuoti, kai kurie mėgo vaidybą - dramatinę kūrybą. Visi tie sugebėjimai buvo reikalingi per literatūros pamokas, iliustruojant eilėraščių literatūros kūrėjų ir per platesnius mokyklos renginius, atliekant meninę programą. Per literatūros pamokas tik kai ką aš paskaitydavau, o daugiausiai pavesdavau patiems mokiniams. Be to, per literatūros pamokas žymią vietą skyrimė ryškiajame skaitymui. Mokykloje būdavo rengiami ryškioje skaityme pasirodymai. Tokie konkursai būdavo rengiami ir tarp atskirų mokyklų. Švietimo Ministerija rengdavo tarp rajono gimnazijų ryškioje skaityme varžybas.

Marijampelės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos literatūros būrelis turėjo išsivirkusią valdybą. Būrelis nariai kas savaitę laisvalaikio susirinkdavo, poetai paskaitydavo savo eilėraščius, apsakymus, po deklamuodavo. Aptardavome skaitytus kūrinius, pakritikuodavome. Aš su jauniaisiais kūrėjais elgdavausi atstargiai, vengiau prieštariu pasmerkti, švelniai nurodydavau trūkumus, skatinau, padrąsindavau, siūkinau, kad reikia daugiau praktiškai dirbti, nurodžiau pasaulinės literatūros pavyzdžius, kur kai kurie pasaulinio garso kūrėjai savo kūrinius taisydavo, perrašinėdavo net po keliolika kartų, kol pasiekdavo gerą formą.

Vienas iš pagrindinių ir nuolatinių būrelio darbų buvo paruošti gimnazijos rengimus minėjimus ir mokinių pasilinksminimo meninės programos literatūrinę dalį. Gimnazijos vadovybės buvo nustatyta tokia tvarka, kad moksleiviams būdavo leidžiama kas antrą šeštadienį gimnazijos salėje surengti pasilinksminimą - "rėbėkęs". Pasilinksminimą rengdavo penktą - aštuntą klasių mokiniai.

Kiekviename psilinkėminime turėjo būti meninė programa, kurią turėjo atlikti patys mokiniai. Tą meninę programą turėjo patikrinti mokytojai - rengėję klasių suklėtojai. Vėliau gimnazijos vadovybė ir mokytojų taryba įpareigojo mane, kaip vyresniąją klasių literatūros mokytoją, patikrinti mokinių rengiamą psilinkėminio meninę programą. Tą programą aš ne tik tikrindavau, bet padėdavau ją paruošti ir pateiktinti. Aš padariau taip, kad tą meninę programą atlikdavo daugiausia literatūros būrelis nariai ir tos programos pagrindą sudarydavo savo kūryba.

Greta mokinių psilinkėminio meninę programą literatūros būrelis turėdavo paruošti visą gimnazijoje rengiamą viešą minėjimą ir švenčių renginių meninę programą. Jei būdavo minima kurio nors lietuvių tautos rašytojo sukaktis, tai iš jo kūrybos būtina ką nors paskaitydavo, padeklamuodavo ar incenuodavo.

Per įžymėnų žmonių, visuomenės veikėjų ar rašytojų sukaktių minėjimą aš, kaip lietuvių kalbos mokytojas, skaitydavau paskaitą, o mano mokiniai, literatūros būrelis nariai, atlikdavo meninę programą. Tokiu minėjimu gimnazijoje būdavo nematoma, po kelis kasmet. Iškilmingai buvo minima Lietuvos valstybinė šventė vasario 16 d. Be to, kasmet minėdavo Latvijos valstybinę šventę vasario 24 d., Estijos tautinę ir valstybinę šventę lapkričio 16 d. Tu švenčių minėjimų metu gimnazijos salėje būdavo iškilmingai mokinių ir mokytojų susirinkimas, kartais dalyvaudavo ir svečiai. Salėje būdavo to valstybinės tautinės vėliavos, mokinių choras atlikdavo to valstybinės himnus latvių ir estų kalbomis. Kuris nors gimnazijos mokytojas, istorijos ar literatūros dėstytojas paskaitydavo paskaitą, choras padeklamuodavo dainą; literatūros būrelis nariai padeklamuodavo ar ką nors paskaitydavo šventei pritaikytus kūrinius.

Kasmet gimnazija minėdavo spalio 10d Vilniaus dieną, o sausio mėnesį Klaipėdos išvadavimą ir kiekvieną kartą minėjimą būdavo meninė programa, vis turėjo progos pasirodyti literatūros būrelis nariai.

Gimnazijos literatūros būrelis iniciatyva mokykloje buvo surengta keli platesniopobūdžio literatū-

ros vakarai, kuriuose dalyvavo žinomi to meto lietuvių rašytojai. Tokios literatūros vakarus surengti mums padėdavo moksleivio žurnalo "Mokslė Dienos" redakcija. Prisimenu, kad 1937 metų rudeni literatūros būrelio surengtame literatūros vakare dalyvavo Liudas Gira, Faustas Kirša, Petras Bokickas, Lionė Janušytė, Leonas Kuodis, Klemenas Žangė ir Gidelis lietuviu draugas, labai gerai mokėjęs lietuvių kalbą, esu rašytojas ir poetas Aleksiejus Rannitas, kuris buvo parašęs eilėraštį estiškai "Laul leedule" ("Daina Lietuvai"). Tasė literatūros vakare gimnazijoje tą eilėraštį jis pateikė estiškai ir lietuviškai. Netrukus tas eilėraštis buvo išspausdintas moksleivio laikraštyje "Mokslė Dienos".

Gimnazijos literatūros būrelis išleido apifrogrefuotą literatūros laikraštuką "Jaunystės Dienos". Jame buvo atspausdinta savos kūrybos eilėraščių ir pasakojimų. Jo išėjo tik keli numeriai, nes buvo sunkios leidinio techninės sąlygos.

Iš žymesnių gimnazijos literatūros būrelio narių paminėtinas vėresniojo klasių mokinys Jonas Žukas, kuris buvo parašęs istorinę dramą "Kleopastra", dvejį simtų lapų apimties kūrinį. Kai kurių mūsų literatūros būrelio poetų eilėraščiai buvo atspausdinti moksleivio laikraštyje "Mokslė Dienos". Vienam to laikraščio numeryje po mūsų surengto literatūros vakaro, buvo spausdintas tas rengimas ir išdėta mūsų literatūros būrelio vadybės nuotraka.

Prisimenu šiuos plačiausiai veikusias Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos literatūros būrelio narius: Godaitį Juozą, Griškevičių Algį, Insodą Joną, Žuką Joną, Kvederavičių, Lorėnositį, Vydoną, Kupčinską, Gilaitį, Žemaitytę Oną, Gurevičiūtę ir kt.

Kai mano mokiniai ir auklėtiniai, baigę Marijampolės gimnaziją, vėliau pagersėjo net už mūsų respublikos ribų. Pav. Greimas Algirdas tapo Fryžiaus Garbonos universiteto profesoriumi ir net vakaro pasaulio mokslininkų tarpe pagersėjo, sukūręs žodžių reikšmės aiškinimo mokslą. Greimas tebedirba mokslinį darbą ir šiais laikais. Dieliauskas Vytautas truputį jaunesnis, sukėtuosius mokslus baigė Vokietijos Universitete, dirba Ame-

rikoje. Cineinari universiteto profesorius, pasaulinio garso psichologijos ir filosofijos mokslininkas, dirbo JUNESKO, keičiantis tarp valstybių mokslininkas. Kelis kartus, kaip aukštojo mokslo specialistas, buvo Maskvoje ir Vilniaje, kur pravedė aukštąjį mokyklą - universitetu filosofijos ir psichologijos seminarium. tu mokyklą dėstytojams. Abstraktis Vytautas dirbo Šveicarijoje, kur užima aukštą vietą.

Iš buvusiu Marijampolės Hygiškio Jono Valstybinės gimnazijos literatūros būrelis neriu literatūros srityje daugiausiai pasiekė Ona Žemaitytė. Vėliau ji pasižymėjo kaip rašytoja ir visuomenės veikėja. Kapsuko 4-ą drauginė mokykla pavadinta Onos Žemaitytės - Sukockienės vardu.

Oną Žemaitytę gerai prisimenu iš Marijampolės Hygiškio Jono Valstybinės gimnazijos laikų. Pradėjus dirbti Marijampolės Hygiškio Jono gimnazijoje 1933 metų kovo mėnesį, Oną Žemaitytę radau septintoje "b" klasėje. Ji mokėsi realistinio klasėje. Ji buvo gėmbi mergina, vidutiniško ūgio. Sėdėjo eilėje prie durų, priešpaskutiniame suole, prie sienos. Ją gerai ir smulkiai prisimenu dėl to, nes ji buvo savotiško veido, ryškio bruožų, škyrėsi iš kitų vaikišku arba tikaliam atskant mergaitiško veidgaliu. Jos veido bruožai buvo rimtesni, darė įspūdį gilios pergyvenimų žmogaus. Toje klasėje mergaitė buvo mažiau negu berniuku. O Žemaitytė buvo savotiška mergaitė, ir psichiniu stėvilgiu, padidinto nervingumo, dideliu dvasiniu išgyvenimų žmogus.

Be to, gerai prisimenu Onos Žemaitytės lietuvių kalbos rašomuosius darbus, nes jie tada man padarė įspūdį, jie buvo savotiški ir ryškiai išsiskyrė iš visos klasės darbų. Jos lietuvių kalbos rašomieji darbai pirmiausiai pasižymėjo tuo, kad jos mintis eidavo daug greičiau, negu ji spėdavo užrašyti. Dėl to dažnai jos mintis eidavo nutraukdavo ir atkins likdavo neužbaigtas, nepasakyta mintis iki galo. Bet tas nebuvo baisi blogybė. O Žemaitytės lietuvių kalbos rašiniai literatūriniu stėvilgiu būdavo įdomūs. Tik man atrodė, kad toks stilius, tokia mąstymo būdė daugiau tinka cilinotai kūrybai, poezijai, o ne pasakojamam žanrai. Ji nebuvo formalistas ir Žemaitytės rašomuosius darbus vertindavau gerai.

Gražindamas mokiniams ištaisytus rašomuosius

sius darbus, visada kiekvienam trumpai nurodydavau jo trokumus, klaidas ir iškeldavau jo gerėjančias savybes. Prisimenu, kad O.Žemaitytai grąžindamas ištaisytą rašomąjį darbą, aš pastebėjau, kad ryškiausios jos rašomąjo darbo bruožės - kad mintis nutrūksta ir nepasiekia iki galo. Kartais minties neužbaigimas neįsibūtinęs, o biatomis darbas dėl to gausiai suskirstytas į fragmentus ir įsibūtinęs, kad kažkas svarbaus praleista, kad ne viskas pasakyta. Veriindamas O.Žemaitytės rašomąjį darbą, prisimenu, kad aš jai pasakiau: ją rašydama, ji sugelėtų savo mintis išsakyti iki galo, iš jos galėtų išlėsti (domi rašytoja. Norint to pasiekti, reikia būtinai praktiškai daug dirbti ir savo kūrinius po kelis kartus papildyti praleistais ir nubaigtais išsakyti mintis. .

Iš O.Žemaitytės lietuvių kalbos rašinio buvo įsibūtinęs, kad ji turi rašytojo „yslėlę“, tik visa tai reikia tinkamai išugdyti, išstbulinti. Tuo metu aš buvau dar jaunas mokytojas, nepatyręs, mažai praktikos turėjęs ir nesugebėjęs jai patarti ir konkrečiai padėti. Bet mano pašalioj jai nenuėjo niekas, po didesniu pastangų ir mėginimų O.Žemaitytė literatūros srityje kai ką pasiekė.

Karijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos literatūros berelio nariai veikė ne tik mokykloje, bet ir už mokyklos ribų. Susidūrę su kitu gimnazijų atitinkamais mokiniais, karijampoliečiai neužsileisdavo ir dažnai pasirodydavo geriau, nei pralenkdavo kitus. .

1935 metų vasarą buvo surengtas vienas Lietuvos gimnazijų septinto klasių mokinių stovyklų Girulinkose. Mat, septintore klasėse buvo einęs karinis parengimas. Toji septinto klasių moksleivių vasaros stovykla buvo sportinio turistinio pobūdžio. Šis buvo praktiškai pagilinamas mokinių karinis parengimas. Toje stovykloje buvo paskelbtas konkursas aprašyti stovyklovių ir įvykusių turistinių žygį - užrašymą. Tą moksleivių konkursą laimėjo Karijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos septintos klasės mokinys Vytautas Červickas, kuris, baigęs gimnaziją, įėjo medicinos mokslus ir dirbo Vilniaus gydomosios gimnastikos srityje. Tą savo konkursinį rašinį jis išlaikė iki šių dienų ir pažadėjo perduoti dabartinei Kapsuko Jono Jablonskio vidurinės mokyklos mūsiėjai.

MOKINIŲ PRANCŪGŲ

Pirmoji gimnazijos mokinių pareiga lankyti pamokas ir gerai mokytis. Bet jaunimui reikia pailsėti po darbo, išsiblaškyti ir psilinksminėti. Gimnazijos vadovybė ir pedagogų taryba leisdavo mokiniams ir psilinksminėti. Gimnazijoje mokinių psilinksminimui buvo rengiami atskirai žemurnių klasių mokiniams (I-os ir II-os klasės) ir atskirai vyresnių klasių (V-os - VIII-os) mokiniams. Žemurnių klasių mokiniams surengdavo per metus 2-3 psilinksminimus, o vyresnių klasių mokiniams rengdavo mokius - "robokus" kas antrą šeštadienį. Per pavėnią ir savaitę jokių psilinksminimų neleidavo.

Psilinksminimus organizuodavo klasės suklautojai. Žemurniuose klasių mokinių psilinksminimų programą būdavo nesudėtinga ir paprasta: incenizuodavo kokią nors liaudies pėską arba liaudies dainą, paringdavo kelis liaudies žaidimus, sudainuodavo kelias vaikiškas dainėles, padokdavo kelis vaikiškus šokių.

Prisimenu vieną žemurniuose klasių mokinių psilinksminimų vakarą, surengtą 1940 metų belandžio 27 d. Davo surengtas I-o ir II-tri klasių vakaras. AB, kaip klasės suklautojas, parengiau II-os reformuotės klasės meninę programą. Mūsų klasė suvaidino Turilo 1 veiksmo scenos vaidelį "Muzikantai". Lukštingulą vaidino Algis Dailys, Pešdžioną - Liudas Gutauskas, Ošį - Vladas, Jailę - Vigintas Liugšas, loką - Alfonsas Bacevičius. Vaidinimą dalyvavo klasės choras. Prieverskaro rengimo ir kaukio padarymo daug prisidėjo patybos mokytojas Pradžius ir naujasis 1-o Alytus gimnazijos įstojęs mokinių Prancavičius Genonas.

(Vieką taip smulkiai parašau, nes yra išlikęs tos klasės 1938-40 metų dienoraštis, kuriame sudėtyti visi I-os ir II-os reformuotos gimnazijos klasių gyvenimo darbai ir (vykiai)).

Vyresnių klasių mokiniai rengė visai kitokio pobūdžio psilinksminimus. - tai šokių, mokinių

vadingsmi "roboksei". Šokiama skambindavo pianinu. Tais laikais mokiniai šokdavo šiuos šokius: "Valsą", "Lėtą valsą", "Suktinį", "Klumpskoį", "Norius miego", "Polką", "Polką su ragučiais", "Fokstrota", "Tango", "Polką vengriukę", "Padespaną". Tuos pačius šokius pašveirindavo: "Mergaičių valses", "Mergaičių polką" (mergeižės šviesdavo berniukus), "Viliotinė valses", "Viliotinė polką". Kartais tarp šokių būdavo žaidžiami liaudies žaidimai (su dainomis) "Mūnėlis šuolis", "Kas vaikščiojoms ir sen ir ten".

Vyresniojo klasio mokinių pasilinksminimus leisdavo rengti kas antrą šeštadienį arba dar rečiau. Per mokinių pasilinksminimus būtina turėjo dežuruoti mokytojai, to klasio auklėtojai, kurios klasės rengdavo pasilinksminimą. Senesnieji mokytojai tingėjo šeštadienio vakarą dežuruoti gimnazijoje ir stengdavosi, kad mokinių pasilinksminimą būtų kuo mažiau. Mokytojus dežuruotojus paskirdavo gimnazijos vice direktorius ir šeštadienį dieną kiekvienam asmeniškai pranešdavo ir įsakydavo. Mokytojai jautė pareigą būtina dežuruoti. Jei kuris negplėdavo, tai asmeniškai pranešdavo kitą, kad jį pavaduotų, o kitą kartą už jį dežuruodavo.

Vyresnio klasio mokinių pasilinksminimus rengdavo atskiros klėsės, o juose galėdavo dalyvauti visi vyresniojo klasio mokiniai. Tačiau vyresniojo klasio mokinių pasilinksminimai būdavo apmokami: už įėjimą reikėjo mokėti 20 centų arba 50 centų. Mokestį indavo dėl to, kad reikėdavo apmokėti už muziką ir sargams duoti po kelis litus už salės ir koridorių švėtylą.

Porėdamis surengti pasilinksminimą, mokiniai iš anksto turėdavo prieš 3-5 dienas paduoti gimnazijos direktoriui rašytą prašymą. Prašyme reikėjo nurodyti vakaro rengėjo pavardę, atsakingus asmenis už vakaro tvarką ir taip pat nurodyti vakaro meninę programą ir jos atlikėjus. Prašymą turėdavo pasirašyti trys atsakingi rengėjai už programos atlikimą ir vakaro tvarkos palaikymą. Vakaro meninę programą būtina turėdavo patikrinti rengiamų klasių auklėtojai. Vėliau gimnazijos vadovybė ir pedagogų taryba įvedė tokią tvarką, kad mokinių rengiamų pasilinksminimų meninę programą turėdavo patikrinti vyresniojo klasio lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas.

Galimausiai priėjo prie to, kad mums paskyrė atsakingu už mokinių psilinkėminimą meninę programą.

Paprastu šeštadieniniu psilinkėminimų mokinių meninę programą sudarydavo kokio nors apsakymo, feljetono skaitymas, padėkluodavo vieną kitą eilėraštį, kartais padėinuodavo kokią nors dainą, pašokdavo liaudies šoki. Aš įvedžiau į meninę programą savo kūrybos skaitymą ir deklamavimą, kurį atlikdavo literatūros būrelis nariai. Kartais mokiniai suvaidindavo kokį nors scenos vaizdelį, inscenizuodavo liaudies dainas. Esu inscenizavęs P.Čivirkos eilėraštis "Ievutė pleputė"; liaudies dainą "Ant kalno karklai riobavo" ir kt. Meninė programa būdavo trumpa.

Buržuaziniiais laikais Marijampolės miesto centrinė gatvė buvo vadinama Vytauto gatve (dabar Černiachovskio). Marijampoliečiai iš senų (protimo tą gatvę vadino "Verševine". Tarp viso Marijampolės gimnazijos mokinių buvo įsigalėjusi tradicija: pavakary, paruošus pamokas, apie 18 val. viso miesto mokyklų vyresniojo klasių mokiniai išėdavo į "Verševinę" pažįvaisčioti. Tuo metu gatvė būdavo pilnutėlė mokinių. Visi mokiniai vaikščiodavo tik viena gatvės puse pirmyn ir atgal, dešiniaja gatvės puse, skaitant nuo miesto centro. Vaikščiodavo tik nuo miesto sodo iki centrinės aikštės ir atgal. Vaikščiodavo palengva, po kelis, linksmi kalbėdavosi, vaikščiodavo kiekvieną dieną visus metus, tik labai blogas oras, lietus ir didelės šaltis sulaukydavo.

Jei pavakary būdavo reikalingas koks nors vyresniojo klasių mokinys - eik į "Verševinę" ir tikrinsiai ten jį rasi. Toks mokinių susibūrimas pavakary gatvėje kartais būdavo naudingas.

Prisimenu, kartą Marijampolės moterų inteligentėlių draugija Rygiškio Jono gimnazijos salėje rengė literatūros vakarą, į kurį pakvietė iš Kauno eilę žinomų rašytojų. Prisimenu, kad tada buvo rašytojų: Petras Balaickas, Klementas Dulka, Faustas Kirša, Vytautas Jasionas ir kt. Vakaro rengėjos išsiuntinėjo pakvietimus Marijampolės miesto viršininkams, aukštesniems valdininkams ir miesto inteligentams. Mieste iškabino kelis plakatus ir po to tikėjosi sulaukti

daug publikos.

Vakaras turėjo prasidėti 19 val., o prieš nustatytą laiką likus keliolikai minučių, salėje tebuvo tik keli žmonės. Aiškėjo, kad publikos bus labai mažai, ir rengėjoms buvo labai nemalonu, kad nebus kas klausys rašytojų. Tada vyriausias literatūros vakaro rengėjas kreipėsi į mane: "Gelbėk iš bėdos ir gėdos, duok publikos. Gimnazijos vyresniuosius mokinius įleisime veltui, be jokių bilietų, kad tik būtų publikos".

Aš sutikau ir nieko nelaukdamas nuskubėjau į "Varšvinę", kur tuo metu vyko mokinių pasivaikščiavimas. Gatvėje keliems mano aktyviusiems literatūros būrelio nariams pasakiau: "Gimnazijoje rengiame literatūros vakarą, dalyvaus keli garsūs rašytojai, mūsų mokiniai kviečiami dalyvauti, visi mokiniai įleisiami nemokamai. Greitai praneškite visiems vyresniems mokiniams, kad tuoj skubiai eiti į gimnazijos salę!" Mano paragininio užteko. Tuojau buvo pranešta daugeliui mokinių ir per keliolika minučių gimnazijos salė buvo pilna entuziastingų literatūros mėgėjų. Rengėjos nuotaiga, buvo patenkintos. Rašytojai, gerai nusiteikę, gausiai publikai skaitė savo kūrinus, patenkinta publika plojo iki pašėlimo, literatūros vakaras puikiai pavyko. Tokiu stebėjimu buvo ne vienas. Marijampolės moksleivija buvo energinga, ryžtinga, veikli, su tokiais žmonėmis buvo galima "kalnus nuversti".

SLAITO MOKINIŲ LAIKRAŠČIO LEIDIMAS

Karo literatūros istorijoje rašoma, kad Vincas Kudirkas, mokydamasis Marijampolės gimnazijoje dar carizmo laikais, slapta leido mokinių laikraštuką "Evansivo" lenkų kalba. Po karo susikūrus Marijampolės gimnazijai, tęsdami seną šios gimnazijos tradiciją, Marijampolės Vygiškių Jono Valstybinės gimnazijos mokiniai leido slapta moksleivių laikraštį "Dezmonas". Šis laikraštis buvo leidžiamas standartinio rašomojo popieriaus lapo formato, 12-16 lapų apimties, spausdinamas šifrografu. Laikraštis buvo satyrinio pobūdžio. Mokiniai iškeldavo vieni kitų silpnybes, parijuokdavo vieni iš kitų. Pajuokdavo kvi kurįs atsitikimus iš mokyklos gyvenimo, iškeldavo kvi kurio mokytojo charakteringas ydas ir silpnybes, pajuokdavo jas. "Dezmonas" buvo kritikos ir savikritikos laikraštis. Jis buvo išleidžiamas kartą per metus.

"Dezmonas" ne visada išeidavo vienas. Jį leisdavo grupė mokinių. Laikraščio kokybė priklausė nuo redaktoriaus kolegijos sudėties. Vienais metais laikraštis geresnis ir įdomesnis, o kitais silpnesnis. Kartais "Dezmonas" būdavo ir necenzūriško išraiškimo, paprasto žemiško. Laikraščio redaktoriaus kolegiją sudarydavo vyresniųjų klasių mokiniai. Kaip vyresniojo klasės lietuvių kalbos mokytojas, aš žinojau, kada "Dezmonas" išeis, nesiklausiau jo leidėjų ir redaktorių. Prieš laikraščio pasirodymą vyresnėse berniuko klasėse per lietuvių kalbos pamokas pakalbėdavau apie satyrą, juoką ir kritiką. Dėsimas laikraščio leidėjams ir redaktoriems aš primindavau, kad kritika ir savikritika yra gera ir rimtas dalykas, bet ji turi būti rimta ir protinga, reikia vengti smurtiškumo, necenzūrinio žodžio ir išraiškimo, vengti paprasto žemiško, nes visa tai žuina kėlinį, mažina jo vertę. Mokyklos tradiciją leisti mokinių satyrinį laikraštį aš palaikydavau. Tokį satyrinį laikraštį buvo galima leisti viešai, bet tai bus visai kas kita. Slapta leidžiant, galima daugiau įsakyti. Bet aš pabrėžiau vieną dalyką, kad tas satyrinis laikraštis gali išlikti ilgą laiką, po daugelio metų jis pasidarys istorinis faktorius, iš to

leikrėšio spręst apie to meto moksleivių kultūrinio išsilavinimo lygį, to meto moksleivių siekimus, idėjas. Todėl žiūrėkim ir atsimkim, kad mūsų darbui ne žemintų, bet girtų mus. Po tokio mano pastaba "Deimėnas" išleisdavo žymiai geresnis, kultūringesnis.

Marijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos mokiniai "Deimėną" išleisdavo per mokinių rinko-
legijas. Tai roktai charakteringas ano meto mokinio psichologijai. Gimnazijoje gyvenime anais laikais buvo nustatyta tokia tvarka, kad gyvenimo metu, prieš Velykas Marijampolėje visu mokyklos mokiniams būdavo organizuojami religinio pobūdžio trijų dienų renginiai. Ju organizatoriai buvo visu mokyklos kapelionai. Tris dienas mokyklose nebūdavo pamokų, o mokiniai tuo metu privalėdavo eiti į bažnyčią, ten būdavo sakomi pamokslai ir rengiamos įvairios pamaldos. Rekolekcijos pravėdavo 18 kitus pakviestus specialistus pamokslininkus, džiūnėdavo koks nors pagarsėjęs vienuolis. Tuo metu Lietuvoje buvo pigarsėję keli geri pamokslininkai vienuoliai. Jie kaimet pravėdavo rekolekcijas ne tik moksleiviams, bet ir plačiaiji vienuomenai.

Rekolekcija metu per dieną bažnyčioje buvo sakomi keli pamokslai, net atskirai vyrams ir moterims, berniukams ir mergaitėms. Tokiems pamokslams skirdavo atskiras valandas. Tuo metu prie bažnyčios durų būdavo bažnyčios tarnautojas ir neleisdavo įeiti į bažnyčią tiems, kuriems nepriklausė.

Rekolekcijos baigėdavo tuo, kad visi mokiniai septyniolį turėdavo eiti prie išpažinties, o sekma-
dienio rytą visi eidavo prie komuniijos. Toms diėnomis į Marijampolės bažnyčią privalėdavo daug kunigų iš kitų artimesnių parapijų. Mokyklos kapelionai su savo patikėtiniiais žiūrėdavo ir tikrindavo, ar visi mokiniai eina į bažnyčią, ar eina išpažinties ir prie komuniijos. Gimnazijos kapelionas ir mokytojas kviesdavo dalyvauti mokinių rekolekcijose, bet nevertdavo prieverta, nes susaugusiems žmonėms buvo atskirtos rekolekcijos. Taigi tokiu metu, kai labai aktyvisi buvo žedinsami mokinio religiniai jausmai ir visi mokiniai buvo verčiami gyventi vielos ir dvasios reikais, Marijampolės Rygiš-

kių Jono Valstybinės gimnazijos mokiniai tuo metu kiekvienais metais slapta išleisdavo satyras ir kritikos laikraštį "Bezmėnės".

Gimnazijos administracija ir mokytojai gerai žinojo "Bezmėnės išleidimą", nes mokiniai, išleidę, išleisdą naują "Bezmėnės" numerį, netlėpė, o sąmoningai sudarydavo sąlygas, kad keli laikraščio numeriai patektų į mokytojų rankas. Mokytojai laukdavo naujo "Bezmėnės" pasirodymo ir spėliodavo, kuris mokytojas šiemet pakliūs į kritikos nagus. Buvo įprasta, kad kiekvienais metais "Bezmėnės" vieną mokytoją plačiau iškritikuodavo. Mokyklos vadovybė į "Bezmėnės" išleidimą nekreipė rimto dėmesio, neieškojo slapto jo leidėjo, kad juos nebautų. "Bezmėnės" gimnazijos autoriteto negriovė, esamos tvarkos nesmerkė, nekovojo prieš valdžią, daugiausiai lietė vidaus gyvenimo smulkmenas, negeroves. Dvasioje gimnazijos vadovybė pritarė "Bezmėnui".

GINTOSIOS APYLINKŲS PLATINIMAS

PLĖSINIMAS

Iš priedėkėrinės Marijampolės lygišiau Jono Valstybinės giesėsijos mokinių veiklos pažymėtina plėtinis savo gintosios apylinkės plėtinimas. Lietuvos Švietimo Ministerijoje išleido giesėsijos instrukcijas, kad moksleiviai turi plėsti plėinti savo gintinės apylinkę. Tam reikšlai Ministerijoje leido per mokslo metus tris dienas skirti mokinių turistinei kelionei po žymesnes savo gintosios apylinkės vietas.

Vykdydamas tą Švietimo Ministerijos instrukciją, es su savo mokytojaus klase, padariau kelis turistinius žygius po žymesnes Marijampolės apylinkės vietas. Kelisvona dviračiais ir tas mokiniams labai patiko. Toks žygis mokiniams atrodo ne paprastas, bet ypatingas. Kelis mokiniams turėjo savo dviračius, o visi kiti be didelio vergo apsirepindavo dviračiais, paskolindavo. Iš viso mūsų klase padarė tris vienos dienos turistinius žygius po Marijampolės apylinkės žymesnes vietas.

Pirmąjį turistinį žygį su klase mes padarėme iš Marijampolės į Šarnavą 1940m. gegužės 30 d. Šarnavoje susitikome su vietinės mokyklos mokiniais ir mokytoju, kurie mums pasakojo kai ką ždomesnio iš Šarnavos pašties ir ždomesnes apylinkės vietas. Apžiūrėjome mokyklą ir ir grafių Šarnavos bažnyčią, kuri ždomi savo lietuviškais tautiniais ornamentais. Bažnyčios sienas prie lubų puošia tautiškaie rėštai išmarginti ploti juosta. Viduje bažnyčios visi atgriai užtiesti lietuviškais rėštais mūsų liaudies meistrų išaugtais užtiesimais. Tokiu lietuviškai padabintų bažnyčių Lietuvoje buvo mažai.

Šarnavos miestelio kapinėse prie senos medinės bažnyčios mums parodė paprastą nedidelį skenį, apie kurį seneni žmonės pasakojo, kad ant to skenės viena sena moteriškė išsėdėjusi dieną naktį apie dvidešimt metų, tik kartais trumpai laiku ji atsikeldavusi nuo to skenės. Ant to skenės sėdėdama ji ir siegėdavo. Ta moteriškė ant to skenės sėdėdavo dėl to, kaip ji paragėdavo

žmonėms, kad kartą toje vietoje jai pasirodžiusi Marija ir liepusi tai moteriškai ant akmens sėdėti ir laukti, kad ji antrą kartą jai pasirodysianti ir didelio dalyko pasakysianti. Dėl to ta moteriškė dieną naktį sėdėjo ant to akmens ir laukė Marijos pasirodymo. Tą moteriškę globojo kelios senos moterėlės, gyvenusios netoli tos vietos.

Neteko sužinoti, kiek dar laiko ta moteriškė ten sėdėjo ant to akmens, ar jai dar pasirodė Marija.

Be to, Saenavos mokyklos mokytojai mums papasakojo, kad tos apylinkės senieji žmonės kalbėjo, jog jė tūvali jiems pasakojo, kad poną (baudžiavos) laikais šioje apylinkėje buvo baudžiaininkų sukilimas, apylinkės miškuose slėpėsi nuo kėzoku rikilę baudžiaininkai, apsiginklavę dalgėmis, šakėmis ir kirviais. Priėjo daug žandurų ir kėzoku, sumušę baudžiaininkus, sugaudę juos ir nužudę. Tame riske, netoli paleukės yra kalnelis senojo žmonio vadinamas "Sukilėlin kalneliu". Ten korė sukilusius baudžiaininkus.

Antrąją turistinį žygį su te padariau klase padarėm į Vilkaviškį. Susipažinome su Vilkaviškio miesteliu, Popirosu (smuikla, spirito vėrykla. Iš Vilkaviškyje pamatėm kai ką naują ir įdomaus. Mieste, kokiomis sunkiomis sąlygomis žmonės dirba popierosų fabrike. Ten nebuvo geros apsaugos darbininkams nuo kenksmingų sveikatai tabako dūkie. Darbininkai dirbo su kėukėmis ir dideliais vatos guinuliais, prisitūpę prie burnos ir nosies, per tą vartą darbininkai kvėpuodavo. Netuvo geros ventiliacijos.

Darbininkai, tarp savęs susimerkę, pakvietė mokinius užėiti į vietinio tabako apdirbimo skyrių ir, mums nesitamt, tyčiomis išjungė ventiliaciją. Netrukus visiems Netrukus visiems pradėjo bėgti prausti akis, ausis, lūpas, nosį, burną. Visi mokiniai apsiuypė užteromis ir skubiai visi išbėgo į lauką. Darbininkai iš to tik juokėsi.

Apžibrėjome to meto Vilkaviškio išymybę - labai seną liepą, po kuria, kaip žmonės mums pasakojo, 1912 metais sėdėjo Napoleonas, kai jis su savo kariuomene žygiavo per Lietuvą į Rusiją. Gimnazijos mokytojai papasakojo apie Vilkaviškio praeitį, senovės laikus. Prie Vilkaviškio buvo išlikę lenko didiko Geyronskio dvaro sėdai.

Trečią turistinį žygį padarėm į Kalvariją. Kal-

varijoje idomiausius dalykus buvo "durnių namai" - tai psichiatrinė ligoninė. Jos pacientus tik iš tolo matėme. Prieš karą Kalvarija Lietuvoje buvo plačiai pagarsėjusi tuo, kad Kalvarijos vardas tapo sinonimu "durnius". Jei norėdavo žmogui pasakyti, kad jis kvailas, tai sakydavo, kad jis iš Kalvarijos.

Be to, dar aplankėme netoli Marijampolės esančius piliskalnius: Bišpilį ir Kumelionių piliskalnį. Įdomus Bišpilio piliskalnis. Jis ant Šešupės kranto ir dar iš viso pusį apsuptas iškastu kanalu. Tas rodo, kad senovėje Bišpilis buvo gynybinis įrenginys. Archeologai kasinėjo Bišpilį, rado senų kapų liekanas.

Kitais metais buvom užplėnavę aplankyti Vinco Mikolaičio-Lutino tėviškę, Aušrakalnį, Žuvintą ir kitas įdomesnes Marijampolės apylinkės vietas.

NETURTINGŲ MOKINIŲ ŠALPIMAS

Puršuszinėje Lietuvoje, kaip ir kituose kraštuose, už mokslą mokyklose reikėjo mokėti mokesčių. Normaliais laikais gimnazijos mokiniams už mokslą reikėjo mokėti per metus 150 litų. Krišės laikais mokesčiai už mokslą buvo per pusę sumažintais, reikėjo mokėti 75 litus per metus. Gimnazijos mokiniams stipendijų nebuvo.

Mokyti gimnazijoje galėjo visi, kas tik norėjo. Priimdavo į gimnaziją be jokių sąvaržymų, priėmė ir miestą, ir kaimo žmonių vaikus, ir valstybės tarnautojus ir pėraschiesių darbininkų vaikus. Mokėsi tie, kurie mieste galėjo pasisamdyti butą ir apsirenginti maistu ir apsirangimu. Priimdavo visu tautybių vaikus, tik reikėjo mokėti lietuvių kalbą.

Pradžios mokyklose mokslas buvo nemokamas. Daigusiems pradžios mokyklos 4 skyrius, priimdavo į vidurinės mokyklos ar gimnazijos I-ąją klasę be jokių egzaminų. Nebaigę pradžios mokyklų, stodavo į gimnaziją, turėdavo laikyti stojamuosius egzaminus pagal pradžios mokyklos programą. Galėjo mokinyi laikyti egzaminus į bet kurią gimnazijos klasę pagal tos klasės nustatytą programą. Mokinyi, visai nemokęs gimnazijoje, galėjo laikyti egzaminus eksternu už aštuonias gimnazijos klases ir gauti gimnazijos baigimo atestatą eksternu.

Lietuvos gimnazijos buvo valstybinės ir privatinės. Tam tikros kultūrinės organizacijos arba tautinės sąjungos (žydai, rusai, lenkai, vokiečiai) galėjo turėti savo kalbos šeimoms privatinės gimnazijas. Švietimo ministerija jų pilnai neįsilaikydavo, tik skirdavo tam tikras pašalpas. Privatinėse gimnazijose tėvai turėjo mokėti žymiai didesnę mokesčių už mokslą, kas gimnazija išsilaikyto. Mokslas buvo einamas pagal Švietimo Ministerijos nustatytą programą.

Prieškarinėje Lietuvoje buvo neturtingų ir mažai uždirbančių žmonių, kurie leisdavo savo vaikus į gimnaziją mokytis. Kad neturtingi žmonės galėtų leisti savo vaikus į gimnaziją mokytis, tai jė vaikai būdavo

atleisti nuo mokesčio už mokslą. Tokie tėvai turėdavo pristatyti gimnazijos vadovybei pažymą apie savo materialinę padėtį ir jų vaikus atleisdavo nuo mokesčio už mokslą. Valdžia iš returtingo mokinio reikalavo, kad jie mokytosi be dvejojo. Mokykla galėjo atleisti nuo mokesčio už mokslą 30% nuo viso tuo metu esančių mokykloje mokinių.

Kiekvienoje gimnazijoje būdavo tėvų komitetas, kurio pagrindinis dalykas buvo šelpiti neturtinių tėvų vaikus - mokinius. Tėvų komitetas kiekvieną pusmetį surengdavo mokykloje viešą didelį vakarą su balais ir loterija neturtingo mokinio šelpimo naudai. Iš to vakaro kvierdavo visas Marijampolės aukštarnius valdininkus ir visą inteligentių, kad tuo daugiau pinigų galėtų surinkti ir galėtų šelpiti daugiau mokinių. Tėvams surengti tokį ballių padėdavo gimnazija ir visi mokytojai.

Iš to, prie gimnazijos buvo įkurta neturtinių mokinių šelpimo draugija. Tai draugijai būtinei priklausė visi gimnazijos mokytojai. Visi draugijos nariai mokėjo nemažą nario mokestį. Kartais tėvų komitetas rinkdavo aukas tarp aukštojo Marijampolės miesto tarnautojų ir viršininkų. Tokiu būdu gimnazijos tėvų komitetas surinkdavo nemažai pinigų ir tuo galėdavo padėti neturtinių tėvų mokiniams) Buvo atsitikimų, kai tėvų komitetas, sužinojęs, kad kai kuris neturtinių tėvų mokiniui vergys, nupirkdavo mokiniams batus, drabužius ir suteikdavo kitokios pagalbos. Tėvų komitetas ne kartą padėjo neturtinių mokinių tėvams, paskirdamas jiems pagalbą. Tėvų komitetas apmokėdavo už mokslą to mokinio, kurie silpniau mokėsi, turėjo vieną kitą dvejoją ir kuriu dėl to negalėjo atleisti pati gimnazijos vadovybė.

Prėjus ekonominės krizės laikams, pradedant 1937-38 metais, neturtinių mokinių tėvų skaičius gimnazijoje žymiai sumažėjo ir gimnazija atleisdavo nuo mokesčio už mokslą visus pradedančius. Tėvų komitetas neturtintiems mokiniams nupirkdavo vadovėlius.

MOKYTOJAI IR JŲ DARYBĖS

1933-40 metais Marijampolės Hygiškie Jono Valstybinėje gimnazijoje dirbo šie mokytojai:

1. Gustaitis Pranas, direktorius
2. Dailydė Juozas, vicedirektorius
3. Kristionaitė-Petrauskienė Marija, vicedirektorė
4. Akelytė Bronė, lietuvių k. mokytoja
5. Belarskas Simas, kopo kultūros mokytojas
6. Basterd'as, prancūzų k. mokytojas
7. Bernotas Jonas, lietuvių k. mokytojas
8. Brazdžius Vytautas, piešimo mokytojas
9. Bukaveckas Kazys, istorijos mokytojas
10. Čepulis Leonardas, matematikos mokytojas
11. Čiuta Julius, lietuvių k. mokytojas
12. Daikidė Juozas, matematikos mokytojas
13. Daikidienė Marija, gėtos mokytoja
14. Dragūnevičius, kung. lotynų k. mokytojas
15. Fabre, prancūzų k. mokytojas
16. Girdžius Pranas, lietuvių k. ir lotynų k. mokytojas
17. Jankevičius Kazys, istorijos mokytojas
18. Jasinskynas Juozas, pašylos mokytojas
19. Jošionis Kazys, lotynų k. mokytojas
20. Juronienė Marija, lietuvių k. mokytoja
21. Juronis Vincas, vokiečių k. mokytojas
22. Kamsitis Juozas, choro vadovas.
23. Kntilius Vincas, matematikos mokytojas
24. Kijeuskas Petras, kono kultūros mokytojas
25. Klemas Liudvikas, fizikos mokytojas
26. Landsbergaitė Marija, gėtos ir darbėlio mokytoja
27. Lipinskaitė Marija, vokiečių k. mokytoja
28. Litinskis Jonas, matematikos mokytojas
- 1) 29. Mikušionis Pranas, karinio pareng. mokytojas
30. Laisauskaitė Marija, lietuvių k. mokyt.
31. Neversuskas Augustinas, kung. lotynų k. mokyt.
32. Olšauskienė Jėdvyga, darbėlio mokyt.
33. Paketaris, muzikos mokyt. orkestro vad.
34. Petrika Jonas, kung. kapelionas

35. Puckunigis Leonas, kono kultūros mokyt.
36. Rabinyr Juozas, lietuvių k. mokyt.
37. Rakickaitė Marija, rašybos mokyt.
38. Ramanauskas Romanas, lietuvių k. mokyt.
39. Spatylienė-Estilionė Marija, pranošas k.
40. Švelnys Feliksas, kung. lotynų k. mokyt.
41. Vaičiūnienė Juozė, kono kultūros ir lietuvių k.
42. Veklinskienė Marija, pranošų k. ir vokiečių k.
43. Vintinas Eugenijus, kateštikos mokyt.
44. Richelbergeris, pastorius
45. Proyoslawo popas.
46. Zydu rabinas
47. Kaunas, gimnazijos gydytojas
48. Liliņkas Juozas, lotynų k. mokyt.
49. Bujauskas Juozas, buhalteris, raštvėdys

Mokytojų ypatingos ir silpnės

Aprašomuoju laikotarpiu Marijampolės Rytiskiu Jono Valstylinės gimnazijos mokytojai buvo įvairūs: vieni griežtesni, reiklesni mokinįms, draugingi ir tvarkingi, kiti lėti, resurs būs, Vieni mokytojų pamokas praeidavo tvarkingai, o kai kurių pamokos būdavo triukšmingos, mokiniai neklusydavo, išdykaudavo. Pastebėta, kad mergaičių klase būdavo ramesnės ir tvarkingesnės, o berniukai būdavo išdykesni, jų klase gyvisu ir triukšmo daugiau. Išminėtini keli mokytojai, kurie išsiskirdavo iš savo kolegų.

Krisušionaitė - Petruskienė, vice direktorė, mokytoja išsilavinusi, dėstė gantą idomiai, į klasių atnešdavo visokių mėsų ir mokinius praktiškai supažindindavo. Bet ji buvo lėta būs ir geros širdies, nemokėjo pykti ir burtis, todėl mokiniai dažnai jos neklusydavo. Ji bardavosi, o mokiniai juokdavosi. Būdavo atsitikimo, kad per jos pamokas mokiniai būdavo ne draugingi.

Rakickaitė Marija, rašybos mokytoja. Ji silpnai girdėjo, mokiniai te pastebėjo ir išmudojo. Kai kurios berniuko klase per jos pamokas triukšmaudavo. Per Rakic-

keitės pamokas kartais pasitaikydavo, kad mokiniai sėdi ramiai, tik įopas judina, veiduoja, kad jie garsiai kalbasi, o mokytoja tuo metu garsiai bara mokinius. Kita kartą būdavo priešingai: mokiniai triukšmauja, o mokytoja tyli.

Rakickaitė buvo fiziškai stipri moteris. Kartą jai buvo toks atsitikimas: vakare, sutemus, jiėjo Kauno gatve namo, ties buvusiu paštu priėjo prie jos jaunuolis ir atvėrė už rankinuką, kurį ji laikė po peštiniai. Jaunuolis norėjo iš jos atimti rankinuką, o ji tuo metu su kito ranka griebė jaunuolį už sprando, bet jis ištroko iš jos ir pabėgo. Ji būtų tam jaunuoliui nusukusi sprandą.

Babarskas Simas dėstė kūno kultūrą. Jis su mokiniais buvo labai draugiškas, elgėsi familiariai. Mokiniai jį vadino Simu, neklausė. Jo pamokos būdavo netvarkingos. Jis buvo gero būdo, nemokėjo bartis ir buvo negriežtes.

Jonkevičiūnė Kazys, istorijos mokytoja, vidutinio amžiaus viengangis, vyras rimtas, bet turėjo silpnybę prie moterų, vadinio "kavallerio". Lėtas, išsiblaškęs. Vyresniųjų klasių mokinės per jo pamokas elgėsi laisvai, garsiai kalbėdavo apie meilę, sakydavo, kad jos išsilybėjusios jį. Kartais būdavo išsiblaškęs, bet jo pamokos praeidavo tvarkingai, sugebėjo palaikyti draumą. Kaip istorijos mokytoja mėgo keliauti po pasaulį. Atostogų metu dažnai keliaudavo į užsienį. Buvo Italijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Egipte, Palestinoje ir kt.

Juronis Vincas, vokiečių kalbos mokytojas, nemokėjo pyktis ir bartis, buvo ramus būdo, geraširdis. Su mokiniais sugyveno draugiškai, mėgo mokinius pasakoti įvairias istorijas. Jo pamokos praeidavo laisvai. Kai jis pradėdavo pasakoti įvairias istorijas, mokiniai iš klasės su župlais atsilinkdavo prie mokytojo ir apsiuždavo jį iš viso pusiu, klausydavo jo pasakojimo. Jis nepastebėdavo ir nekreipdavo dėmesio, kad per jo pamoką kai kurie mokiniai išeidavo iš klasės.

Kamaitis Juozas buvo muzikos mokytojas ir mokiųjų choro vadovas. Mokytojas buvo griežtas ir mo-

kiniams reiklus. Kartais tuo peržengdavo įprastą ribą. Mokiniai sugėbėjo ir iš jo pasijuokti. Choras dainavo dainą "Lėkio oželis". Dainos žodžius "Kas bus močiute, kas bus, vai kas bus, vai kas bus?" mokiniai (berniukai) dainuodami pakeisdavo žodžio priegaidę ir gaudavosi kita dainos prasmė. Jie dainuodavo: Kas bus močiute, kas bus? Vai kas bus, vai kas bus?" (vietoje vai kas bus, dainuodavo vai kas bus"). Mokytojas siškino, bardavo, pykdavo, o per pasirodymus mokiniai darydavo savo.

Kamaitis muzikos mokslą gilino Vokietijoje. Leipzigo konservatorijoje. Kai mokiniai suklypdavo, psondavo ne tą toną, tai Kamaitis bardavosi. Ir taip kartą bardamas mokinius jis pasakė: "Kai studijavau muziką Leipzige, tai ten buvo jautis, kuris teisyklingai išbaubdavo visą gamą, paimdavo teisingus tonus". Po to, mokiniai Kamaičiui davė pravardę: "Leipzigo jautis" savo tarpe taip jį vadino. Pamatė mokytoją, skydavo: "Ramiai, ateina Leipzigo jautis".

Kamaitis kalbėdamasis dažnai vartodavo priežodį "vedinasi", bet jį sutrumpindavo - pakeisdavo "vanas". O mokytojas L.Klemas taip pat vartojo dažnai tą tą priežodį "vedinasi", bet jį ištardavo "vensi". Mokytojai tas Kamaičio ir Klemo kalbos ypatybes pastebėjo ir dažnai pasijuokdami tuos mokytojus vadindavo: Kamaitį - "Vanas", o Klemą - "Vensi". Pamatę abu drauge Kamaitį su Klemu skydavo: susitiko Vanas su Vensi.

Žemlianskienė Marija, svetimą kalbą mokytoja kaip kitąteutė kalbėdavo ne gryną lietuvių kalbą, keičdama įmaišydavo svetimą kalbą išsireiškimu. Ji buvo pigyvenus, žilė, nedidelio ūgio, stambi, bet linksmo būdo, energinga, geraširdė, draugiška moteris. Su mokiniais sugyveno gerai, visada linksmas, patenkintas. Iš jos neteisingos kalbos mokiniai kartais pasijuokdavo, pakartodavo jos kalbos keistenybes. Ji nepykdavo ir linksmas mokiniams atsakydavo:

-Ko jūs juokiatės, aš "senas motoras".

- Taip, taip, jūs "senas motoras", senas motoras.

Ir Žemlianskienė pakartodavo: "Aš senas motoras".

Tas palyginimas jai labai tiko, ji tikrai buvo sena, labai judri, reikli, tikras "senas motoras".

MOKINIŲ IŠDAIGOS

Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos mokytojų ir mokinių santykiai buvo geri, nesutirptai pasitaikydavo, bet jie būdavo menki. Didesnių konfliktų nebuvo. Mokiniai pasidarydavo, kartais paerzindavo mokytojus, pasijuokdavo iš jų. Per balandžio pirmą jie dažnai mokytojus per pamoką prie lentos vietoje kreidos padėdavo ką kito, kas nerašo, vietoje rašalo buteliuko padėdavo vandens. Bet tai būdavo nepikti vaikiški išdykavimai.

To meto gimnazijos direktoriai, kurių buvo du: Pranas Gustaitis ir Antanas Danilisauskas, buvo ramūs būdo žmonės, taikingi, nepriekabingi, negriežti, į mokinių nusizengimus žiūrėjo kaip į vaikų išdykavimą, mokinius bausdavo tėviškai, dažnai užstodavo juos prieš į tai kąsčdavusius mokytojus. Mano laikais Marijampolės Rygiškių Jono Valstybinėje gimnazijoje nebuvo nė vieno mokytojo, kuris griežtai elgtųsi su mokiniiais, kabinėtųsi, persekiotų, bausytų. Daugiau buvo priešingai, mokytojai buvo geri ir nuolaidūs mokiniams.

Nors didesnių konfliktų su mokiniiais gimnazijoje nebuvo, nors didesnių išsiskikimų ir nebuvo, bet mokinių išdaigų pasitaikydavo. Prisimenu keletą charakteringesnių mokinių išdaigų, kurios gimnazijoje buvo plačiau pobūdžio ir ilgesnį laiką prisiminėdavo.

1) Mokytojas R. Jankevičius mėgo flirtuoti su merginomis ir dėl to vyresniųjų klasių mergaitės mėgo jį paerzinti ir per istorijos pamokas keldavo meilės klausimus. Jeigu kuri nors mokinė nemokėdavo istorijos pamokos, pašaukta per pamoką atsakinėti, ji išėdavo prieš klasę, pastovėdavo ir pradėdavo ramiusiai labai nuolankiu balsu aiškinti:

- Tėne mokytojaun, aš negaliu atsakinėti istorijos pamokos ir negaliu mokytis istorijos dėl to, kad labai juos įsimylėjau. Iš meilės trūksta žodžių. Aš kenčiu iš meilės.

Tuo metu išėina iš suolo prieš klasę kita mokinė, padaro reveransą, mandagiai ir ramiai pasisveikina, ir sako:

- Ir aš jus, pone mokytojų, įsimylojau, ir aš negaliu gėlvoti apie kokius ten istorinius staistikius.

Išėina prieš klasę dar viena mergaitė ir taip pat ramiausiais pradeda:

-Ir aš, pone mokytojų, įjus įsimylojau. Mokytojų, darykite ką norite, pasirinkite kurį nors iš mūsų, o vienos kitos iš meilės arba gėlę pasidarysime, ar į vienuolyną užsidarysime, arba ...

Mokytoja padėtis nepavydėtina. Tykti negali, barti negali, bus dar blogiau, laukti negali, nes dar daugiau mergaitė išėina prieš klasę, ir visos išpažįta savo meilę. Administracija skutis laudą, bet nieko neįdėjo, stengė, kad išvengtų to.

2. Prieš kelis metus Marijampolės gimnazijoje mokėsi mokinė Blusytė. Mergina daili, aukštoka, liekana, geltonplaukė, bet nuėjo slidžių keliu, mėgo su vyrais flirtuoti, įsigijo blogą vardą ir buvo priversta iš gimnazijos išstoti. Išvažiavo į Kalvariją gyventi. Visa gimnazija žinojo Blusytės istoriją.

Kartą, viena sekmadienį, Blusytė atvažiavo į Marijampolę. Ją susitikio mokytojas K.Jankevičius ir su ja perėjo per miesto sodą. Mokiniai tai pastebėjo ir to užteko. Pirmadienį per istorijos pamokas visose klasėse šalin istorijos žemėlapis ant lentos visur buvo pripiešta blusu. Mokytojai K.Jankevičiui niekas nieko nesakė, bet mergaitės per istorijos pamoką incenizavo, kad joms niežti, kanda blusas ir, mokytojai matant, visos krapštėsi, tartum gyvėsi nuo blusų.

3. Direktorius P.Gustaitį mokiniai praverdžiavo "spusčium". Kartą per pertrauką jis įėjo į klasę ir barė mokinius už triukšmavimą. Jam barantis, mokiniai rodo pirštais į elektros mygtuką ant sienos ir garsiai sako:

- Pone direktoriau, spusčius pagedo!

Ši aš žinau, kad jūs mane spusčium vadinote! - pikta pasakė direktorius ir išėjo iš klasės.

4. Mano suklėjamojoje klasėje direktorius A.Danilavskas dėstė senųjų mūsų istoriją. Kartą per istorijos pamoką prie lentos ant specialaus stovo keboje istorinis žemėlapis, kuriame paveikduoti abu žemės pusrutuliai. Vienas mokinių, atskinėjęs pamoką, eidamas į suolą, lyg netyčia užkliudė koja stovą ir žemėlapis užgriuvo ant direktoriaus,

sėdindžio prie mokytojo stalo. Žemėlapis didelis ir už-
dengė direktorių. Iš klasės keli mokiniai greitai pri-
bėgo pakelti žemėlapią. Vienas mokinyje iš užpakalio, pe-
ris po žemėlapią paėmė už kojos direktoriaus kėdę ir stai-
gą ją ištraukė. Direktorius sugriuvo prie stalo po žemė-
lapiu. Mokiniai atkėlė žemėlapią ir mėjo prie mokytojo
stalo pargriuvusį ant žemės direktorių ir nustebę sako:

- Koks Tamsa stiprus, pone direktoriau! Abu že-
mės pusrutuliai ant jo užgriuvo, o jos likote sveikas
ir gyvas!

5. 1933m. i. Marijampolės Rygiškio Jono giannaciją at-
kėlė prancūzų kalbos mokytoją Mariją Spetylienę. Ji bu-
vo gyvenslė. Marijampolėje ji susidraugavo su matemati-
kos mokytoją V.Katiliu. Jiada nutarė susituokti, bet
Spetylienė buvo gyvenslė ir bašnyčia jos netuokė. Tuo
metu Lietuvoje nebuvo civilinės metrikacijos, sutuokdavo
tik bašnyčia. Todėl norėdami susituokti, V.Katilius ir
M.Spetylienė nuvažiavo į Klaipėdą, kur veikė civilinė
metrikacija ir ten susituokė.

Kai Katilini grįžo susituokę, gimnazijoje pirma
dieną vienoje vyresnėse klasėse visi mokiniai per pertrau-
ką sugrįžo į klasę, kur turėjo būti Katilius ir Spety-
lienės pamoka. Mokiniai buvo sukurstyti taip pasielgti.
Gimnazijos administracija dėl to dalyko nieko nedarė.
Kitą dieną pamokos vyko normaliai.

6. Kartą mane pakvietė direktorius Danilėvskas ir pa-
rodė man anoniminį laišką, kuriame buvo rašoma, kad mano
suklėjamose klasėse mokinyje Dokynas gyvena per jauną naš-
lę ir su šeimininke guli vienoje lovoje. Direktorius
įpareigojo mane, kaip mokinio Dokyno klasės auklėtoją,
tą pranešimo faktą patikrinti. Vykdydamas gimnazijos di-
rektoriaus pavedimą, vėliai vakare, po 23 val. aš nuėjau
į Dokyno butą. Pasibeldus mane įleido į kambarį. Doky-
nas su šeimininke tuo metu dar nemiegojo. Aš jiems apie
tai nieko nesakiau. Kitą dieną pranešiau gimnazijos di-
rektoriumi tikrinimo rezultatus, kad man atėjus Dokynas
su šeimininke vienoj lovj negulėjo, bet kambaryje aš nema-
čiau kitos lovos, kur jiada galėtu atkirsti gulėti. De

to, šito klausimo aš nekėliau, nes mokinio instrukcijo-
se nebuvo tiesiogiai parašyta, kad mokiniui draudžiama
vienoje lovoje gulėti su šeimininke. Tuo virkas ir bai-
gėsi.

7. Kartą gimnazijai pranešė policija, kad gimnazijos mokinys Dūkynas parėšė laisvą kalėjimo kapelionui kun. Balaiui, kad jis žings stveją, kai kun. Balays turi santykių su moterimi. Jeigu tuos faktus viešai iškeltų, tai kunigas būtų sukomprėmituojamas ir turėtų nemalonumų. Jei tu nori išvengti nemalonumų, tai nurodytoje vietoje turi padėti tam tikrą sumą pinigų. Apie tai kunigas pranešė policijai. Policija surengė paslaigą ir pagavo septynių metų berniuką. Pagasdintas berniukas pasakė, kad jį atsiuntė mokinys Dūkynas. Policija iš to reikalo nedarė jokių išvadų. Dūkyno nebaudė. Ir gimnazijos administracija iš to rinto išvado nedarė.

8. Direktoriaus A. Daniliauskas kurį laiką buvo paskirtas Švietimo Ministerijos viceministru ir vėliau Aukštojo Mokslo Departamento direktoriumi. Po kelerių metų iš to pareigų buvo atleistas ir paskirtas Marijampolės Rytgiskio Jono Valstybinės gimnazijos direktoriumi, o buvusią gimnazijos direktorių P. Gustaitį perkėlė į Alytaus gimnaziją, direktoriumi.

Atvykęs iš Švietimo Ministerijos į Marijampolės gimnaziją, A. Daniliauskas iš pradžių laikėsi visai ministriškesi, kitaip negu buvo įprasta gimnazijoje. Jis sėdėdavo direktoriaus kabinete. Esant reikalui, jis paskambindavo skambučiu būdinčiam vyresniajam sargui Stankevičiui, jam liepdavo pakviesti vice direktorių Dailidą, o šiam atėjus liepdavo pakviesti reikiamą mokytoją ar darbuotoją. Tokį direktoriaus formalistškumą pastebėjo ir mokytojai, ir mokiniai, ir visai iš to juokdavosi. Vuo to formalizmo direktorių atpratino atstotos klasės mokiniai. Atstutoj mergaičių klasėj A. Daniliauskas dėstė senųjų graikų istoriją. Toji klasė buvo antena aukšte, prieš eslę ir į tą klasę iš koridoriaus buvo eisuras koridoriukas. Daniliauskas, dėstydamas senovės romėnų istoriją, aiškino, kad senais laikais, Romos imperijos buvo vyriausios valstybės ir kariuomenės vadas, jį vadino pretor.

Karpatės gražiai nupiešė du apvalius skritulius 10 cm. diametro, gražiai juose užrašė žodį pretor ir kartą prisistatė, kai Daniliauskas šjo iš klasės po pamokos tuo koridoriuku, atsargiai su spilkutėmis prisėgė direktoriui taps antpečius su užrašu pretor. Daniliauskas nepajutė ir ramiai nuėjo į savo kabinetą.

ir taip papuoštas, iškilmingai staisėdosi už savo rašomojo stalo ir priiminėjo klientus). Tą pastebėjo vice-direktorius J. Dailys, kuris su reikalais užėjo po kelis valandas. Pasirodė, kad tą dieną pas direktorių būvo užėję keli klientai iš miesto. Po to atsitikimo direktorius vengė visą laiką sėdėti savo kabinete užsidaręs, daugiau būdavo rėstinėje arba mokytojų kambaryje.

9. Vicedirektorė Kriaučiūnaitė-Petrauskienė griežtai prižiūrėjo vyresniojo klasio mergaites, reikaldavo, kad jos nešiotų uniformą, klasėje draudė nešioti megstukus. Griežtai draudė mergaitėms plaukus frizuoti. Kartą vicedirektorė Petrauskienė pastebėjo mokinę su sufrizuotais plaukais - elektrinis frizavimas. Ji paėmusi tą mergaitę priveržė prie kriauklės ir sušlapino plaukus. Po kelių minučių ta mergaitė sukuosena pasidėrė baisi, plaukai pasipūtė į visas puses. Vicedirektorė net pati išsigando ir nežinojo ką daryti su tos mergaitės plaukais. Buvo priversta tą mergaitę išsiųsti iš gimnazijos namo. Po to atsitikimo Petrauskienė daugiau mergaičių plaukus nebeplaudavo.

10. Suvalkijos valstiečiai streiko metu vieni valstiečiai kovojo su kitais. Streikuojantys valstiečiai draudė vežti maisto produktus į miestą ir keliuose neprelaidavo važančių. Iriš streiklauišius kovojo. Policija pranešė gimnazijos vadovybei, kad mokinys Dūkynas kovodamas su streiklauišiais, kartą pro langą šovė vieną streiklauišį, bet nepataikė. To mokinio policija nebaudė. Ir mokykla nesikišo į valstiečių kovą, mokinių pabarė; bet elgesio jais neįsikišo.

INCIDENTAS SU MOKYTOJA J.VAIČIONIENE

Karijampolės Gygiškio Jono Valstybinės gimnazijos mokytojai augyveno gerai, draugiškai. Nesusipratimų tarp mokytojų pasitaikydavo retai. Tik viena karta mokytoja J.Vaičiūnienė apskundė Švietimo Ministerijai matematikos mokytoją Viną Kstilių, kad neteisingus pažymius rašė joje rūnui, VI-toje klasėje mokiniui. Švietimo Ministerijoje paveikė gimnazijos direktoriui P.Gustaičiui nesusipratimą išaiškinti vietoje. Jo to nesusipratimas buvo lengvai ir paprastai likviduotas, didesniu išgadu niekas padarė. Viskas nurimo ir darbas mokykloje vyko normaliai.

Nėužilgo po to atsitikimo ir es turėjai nesusipratimą su ta pačia mokytoja J.Vaičiūnienė. Prisimenu, kad buvo trimestro pabaiga. Klasė auklėtojai po pietų buvo susirinkę į gimnazijų ir mokytojų kambarįje tvarkė savo klasių trimestrinius žurnalus. Aš sėdėjau suvarkiu savo auklėjamosios klasės trimestrinį žurnalą ir padėjau mokytojai K.Lipinskaitėi. Ad jai diktavau iš klasės žurnalo trimestrinius pažymius, o ji rašė juos į trimestrinį žurnalą.

Tuo metu mokytojų kambarįje dirbo keliolika klasių auklėtojų. Nors visi dirbo savo darbą, bet ir pasidalinęavo mintimis apie mokinius ir mokymąsi. Vienas iš mokytojų praeitars pamini, kad, bendrai imant, berniuko pažymiai geriausi negu mergaičių. Mergaitės turi daugiau blogų pažymių, daugiau dvejetų. Prisimenu, kad mokytojas R.Bukauskas, kuris darsė gimnazijoje psichologiją, pasakė, kad jam studijuojant universitete, vienas psichologijos profesorius kalbėjo, jog, vidutipiškai imant, moterų smegenys savo tūrio mažesnės už vyrų smegenis, dėl to vyrai gabesni. Bet kai tas profesorius mirė ir jie buvo paskyrę savo smegenis mokslo reikloms, tai vėliau parirodė, kad to profesoriaus smegenys tūrio atžvilgiu buvo mažesnės už vidutines moterų smegenis. Diskusijas šiuo klausimu taip ir baigėm, jokie išvados niekas nedarė.

Kita dieną gimnazijos direktorius pakvietė

mane i savo kabinetā, ir man pranešā, kaā pas jī buvo stā-
jusi mokytoju moteru delegācija, susidedanti īā M.Vai-
šionienēs, Juronienēs ir M.Landsbergaitēs ir pranešusi
jam, kaā aš viņai īžēdēs moteris, skelbdamas, kaā mo-
teru smegenys mēžēnēs uā vyru, ir kaā dēl to vyrai esā
protīgerni uā moteris. Vaišionienē reikālvusi, kaā dēl
to aš viņai moteru atstiprādēšu, atšakšēšu tā savo
pacišķinā.

Dēl tokio direktorius pasākymo ir mokytojos
J.Vaišionienēs reikālvimo aš ļēbi nūstebu ir direkto-
riui pasākiau, kaā taip aš niekadē ir niekur nekalbējēs,
viņai nesījaušiu kaltes ir neturiu moteru uā kā atstiprā-
dyti. Apie pamešius dalykus kalbējo mokytojas Lukaveckas,
bet jīs priējo īšvados, kaā tēi pasirodē priēšingai, mo-
teru smegenys dīdēnēs uā vyru. Tā pati gali patvirtin-
ti mokytojas Lukaveckas, mokytojs M.Lipinskis, su kuris
aš drauge sādējēu ir drauge dīrbēu. Pasākiau trompai siā-
kiai direktoriui, kaā aš moteru neīžēdēšu ir neturiu uā
kā jō atstiprādēti.

Po kalio diēnā aš īāgirdēu, vyresnio klāsiē mērgai-
tes man taikomas replikas "mērgaišio smegenys mēžēnēs".
Tadē aš nuējēu pā gīnātājor direktori ir pasākiau, kaā
gīrdējēu mērgaites kalbēt, kaā aš gīrdēšiau apie tai
"jog mērgaišio smegenys mēžēnēs". Tai sišķu, kaā mokyto-
ja J.Vaišionienē kompromituoja mokytojus priēš mokinius,
ekleidēša manē tēminēšius prāsimanyus ir, īeigu jī ne-
sīliams taip elgtis, tai aš pāciķālausiu tē klāusimā īē-
sišķinti ir J.Vaišionienē atvarkyti. Jei vietojē nebūs
tas reikālē atvarkytos, kreipsiaus ī Ministerijā. Kita
diēnā pasišķējo, kaā Vaišionienē teiravosi pā direkto-
ri, ar aš atstiprādēšu, bet direktorius pasākēs Vaišio-
nienēi, kaā aš nemānu atstiprādēti ir dar reikāļuju, kaā
Vaišionienē manēs atstiprādētu uā ekleidēšiamus tēp moki-
niē nebūtus prāsimanyus.

Direktorius apie tē incidentā pasiteiravo nu-
rodyto mokytoja ir kita diēnā vius dalyvius pākvietē
uāelti ī direktorius kabinetā. Pāpasakojo apie susidariu-
siā padēti. Pārepējo mokytoja J.Vaišionienē dēl jōs netin-
kamo elgesio, priminė jōs neturipratimā su matemātikos
mokytojam V.Ketiliui. Direktorius pāciķālevo, kaā ne-

nesusipratimą būtų likviduotės vietoje ir toliau mokytojai gyventų draugiškai. Tokiu būdu šis nesusipratimas tarp mokytojų buvo likviduotas. Vėl gimnazijoje įsiviešpatavo tvarka ir gera nuotaika. Bet tas nesusipratimas tuo visiškai dar nesibaigė.

Už kelis dienas buvo mūsų gimnazijoje lietuvių kalbos mokytojų pasitarimas. Jame aptarėme savo profesinius klausimus, kaip geriau dirbti. Išbaigęs pasitarimą, aš labai griežtai pasakiau mokytojai J. Vaišionienai, kad ji nutrauktų savo nešvarias intrigas prieš mane. Jei nesibaigus, tai aš nepažeisiu to ir rasiu būdą ją sutvarkyti. Turime gyventi taip draugiškai, kaip gyvenome ligšiol. Buvę drauge kiti lietuvių kalbos mokytojai nustebę išsikėlė, kas bus toliau.

O toliau buvo taip. Kitą dieną iš ryto atėjau į gimnaziją, kaip buvo įprasta ir kalbėjau su kitais mokytojais. Įtrūkusi atėjo mokytoja J. Vaišionienė. Ji per visą mokytojų kambarį atėjo linksmiai nusiteikusi tiesiai prie manęs ir, ištiesdama ranką, garčiai ir linksmiai pasakė man: "Labas!" - "Labas" - atsakiau aš ir paspaudžiau jos ištiesią ranką. Abu, žiūrėdami vienas į kitą, linksmiai nusisypsvojome, lyg tarp mūsų nebūtų buvę jokie nesusipratimai. Kiti lietuvių kalbos mokytojai, kurie vakar matė ir girdėjo mano griežtą pasisakymą, žiūrėjo nustebę, traukė pečius ir šypsvojosi.

Po kelio dienų buvo pedagogų tarybos posėdis. Tarp kitų svarstyto klausimų direktorius iškėlė klausimą, kad mokykloje reikėtų skelbimai įvairūs, kartais parašomi su klaidomis, dėl to mums reikia išrinkti mokytoją, kuris būtų atsakingas už visus gimnazijoje skelbiamus ant lentos skelbimus ir pranešimus, jo kalbos ir rašybos taisyklumą. Direktorius prašė išdalyti kandidatus. Mokytoja J. Vaišionienė tuojau pasakė: "Siūlau mokytoją J. Čistų! Jis griežtes ir tą reikimą geriausiai sutvarkys!" Kito pasiūlymo nebavo ir viešbalsiai mokytojai palaikė J. Vaišionienės pasiūlymą ir išrinko mane.

Tuo to laiku aš netykiausi su mokytoja Vaišioniene būdą gerinti. Ji visada ir visur mane laikė autoritetu, kuo geriausiai apie mane visada atsiliepdavo. Dėlnei mūsų susikalbėdavome įvairiais klausimais.

Tuo atžvilgiu mokytoja J. Vaišionienė pasiro-

dė esanti tikra suvalkiečiai. Aš, daug metų gyvendamas Marijampolėje, stebėjau suvalkiečių charakterį ir priėjau išvados, kad suvalkiečiai, ypačiai marijampoliečiai, nėra taikūs ir nuolaidūs. Suvalkiečiai yra tokio būdo: arba jis tau ant sprando sėdės, o jeigu nepajęs, tai tu jam ant sprando sėdėsi. Jeigu suvalkiečiai nepajėgia kitam strichiėti ant sprando, tai jie nusileis ir kitą kontrūčiui ant savo sprando neš, bus sugyvensmas.

Galutinai mudvieju ginčą su Vaišioniene išsprendė netikėtas įvykis.

Vaišionienė buvo poetė, rašė eilėraščius, buvo išleidusi net eilėraščių rinkinį "Su baltu nuometa". Deber ji savo eilėraščius kartais spausdindavo kultūros žurnale "Naujoji romuva". Mudvieju ginčui pasibaigus, pasirodė "Naujosios romuvos" žurnalas ir jame buvo steps pausdintas J. Vaišionienės eilėraštis "Šienpjoviai". Tame eilėraštyje buvo toks sakinytis: "Anksto vasaros rytą per rasotą pievą nueina trys šienpjoviai ir pievoje lieka pievoje trys brydės". Tame sakinyje buvo padaryta korektūros klaida: žodyje "brydės" parašyta raidė "t". Ir gavo: "Anksto vasaros rytą per rasotą pievą nueina trys šienpjoviai ir ir pievoje lieka trys trydės".

Tai pastebėjęs Vaišionienė labai susijaudino, pergyveno, o aš pasakiau: "Vaišionienė poetiškai pavais duos vyrus už "moterų išidimą".

Tuo viskas ir baigėsi.

GIMNAZIJOS POLITINIS MUOTAIKOS

Švietimo Ministerija draudė mokiniams dalyvauti to meto politinėse partijose ir jaunimo organizacijose. Tuo metu Lietuvoje veikė trijų politinių krypčių jaunimo organizacijos: plėčiausiai veikė kunigų rėmiamą religinę krypties organizaciją kaime "Pavasarininkai" ir mieste "Atėitininkai", kairiosios krypties organizacijos "Jaunimo Sąjunga" ir "Varpininkai", ir tautiškos krypties jaunimo organizacija "Jaunoji Lietuva" (jaunajai lietuviui). Moksleiviams buvo draudžiama tose politinėse jaunimo organizacijose dalyvauti. Laikydaviesi nustatytos tvarkos, ir mokytojai vengė aktyviasi dalyvauti politinėse organizacijose ir partijose. Lietuvoje buvo kelios kultūrinio pobūdžio organizacijos, kuriose mokytojai turėjo aktyviai dalyvauti. Tokios organizacijos buvo: "Vilniai veduoti Sąjunga", "Lietuvos Vakarų Sąjunga", (Klaipėdos krašto gynimas) ir kt. Buvo trijų pakraipės Lietuvos mokytojų sąjungos: "Lietuvos mokytojų Sąjunga" (tautiškos krypties), "Katalikų Mokytojų Sąjunga" klerikalinės pakraipės ir "Profesinė mokytojų Sąjunga" kairiosios pakraipės. Švietimo Ministerija palaikė, rėmė ir protegojo "Lietuvos mokytojų Sąjungai".

Merijampolės Rygiškių Jono Valstybinės gimnazijos mokytojai politiniu atžvilgiu daugiausiai buvo indiferentai, neaktyvūs politinėje veikloje. Gimnazijos vadovybė laikėsi toliau nuo politinės veiklos. Pirmasis direktorius Pr. Gustaitis visiškai nedalyvavo jokioje politinėje partijoje ir mokytojų neskatino ir nedraudė dalyvauti. Ropinėsi tik mokyklos reikalais. Privačiame gyvenime mėgo su draugais pasivaikšinti ir toliau būti nuo visokios politikos. Vicedirektorius Dailydė Juozas taip pat laikėsi toliau nuo visokios politinės veiklos. O vicedirektorė Ketruskienė visą laisvalaikį skyrė žemės ūkiui, apie politines partijas neturėjo net jokio supratimo. Ji net nežinojo, kokios Lietuvoje buvo politinės partijos. Direktorius A. Daniliauskas buvo Merijampolės Lietiško Tautininko Sąjungos p

Jampolės mieste Tautininkų Sąjungos pirmininkas. Jis ten nieko neveikė. Jis ten nieko neveikė. Jis eksitė, kad daug nengingiau, geriau ir sveikiau pasidėti "Sudavijos klube", negu užsiimti karkokioje tuščiasis politiniais dalykais. Nors jis buvo Tautininkų Sąjungos narys, bet ten dalyvavo ne iš idėjos, o dėl to, kad taip reikėjo, nes visu piktienuis tarnautojų pareiga buvo būti tautininku. Todėl Samilinskai gimnazijoje mokytojų ir mokslėivių atžvilgiu buvo politinis indiferentas. Politinis klausimas, jis neegzistavo, jokios įtakos nedarė. Politinių intrigų ir konfliktų su mokytojais ir mokiniiais nebuvo. Jis nei neigiamai vertino mokytoją J. Bernotą, kuris aktyviai dalyvavo jaunlietuvių veikloje.

Gimnazijoje buvo jauniškas klerikalo įtaka. Tarp gimnazijos mokytojų buvo 4 kunigai: kapelionas J. Petrika, P. Švelnas, A. Neverauskas ir Dregžnevičius (mokinio "močiute" vadinamas). Kunigai dėsė lotyno kalbą. Jie visi laikėsi ramiai ir šalti, viešai niekur nepasireiškė ir viešai nereiškė jokių savo pretencijų. Keli mokytojai jiems buvo palankūs.

Mokinių aktyvi organizacija vadovavo mokytojas L. Klemas, kuris buvo vietinės kilmės vokiečiai ("Prūsai") ir su lietuviu nacionalizmu neturėjo nieko bendra. Vėžioje politinėje partijoje aktyviai nedalyvavo. Mergaičių aktyvi vadovė buvo mokytoja J. Vaisiūnienė, ji buvo klerikaliskai nusiteikusi ir su lietuviu nacionalizmu taip pat nebendravo. Marijampolės mergaičių aktyvi tarp vyravo atstipinki dvasia.

Iš viso Marijampolės gimnazijos mokytojų tik vienas Jonas Bernotas buvo susiribęs su jaunlietuvių politine tautine organizacija. Jis buvo "Jaunosios Lietuvos" (jaunlietuvių) Marijampolės apskrities vadovas. Bet gimnazijoje laikėsi nuošaliu ir niekur nepasirodė su savo politine ideologija. Jis neskleidė jokios politinės propagandos tarp mokytojų ir mokinių. Pastebėjau, kad dėl jo politinio patikrų ir dalyvavimo jaunlietuvių veikloje dauguma mokytojų nepalaikė su juo artimesnių santykių ir laikėsi toliau nuo jo, vengė jo. Bet gimnazijos direktorius ir vice direktorius labai šalti į jį žiūrėjo, vengė arčiau bendrauti. Mokytojai ir gim-

našijos vadovybė su juo elgėsi korektiškai, jokie priešiško neparodydavo.

Karijampolės Rygiškio Jono Valstybinės gimnazijos vadovybė, mokytojai ir mokiniai oficialiai laikėsi politiniu atžvilgiu Švietimo Ministerijos nurodytos apolitinės linijos. Gal kas nors užsimaškęs slapta ir veikė, bet viešai nesirodė. Ryškienui savo politinės krypties laikėsi tik gimnazijos kapelionas. Tai buvo jo pareiga. Karijampolės mieste buvo keltas mokytojų kairiųjų paširas, bet jie viešai neveikė. Jo politinis nusistatymas parėmė tuo, kad jie nedarė "Lietuvos Mokytojų Sąjungoje". Daugiau Karijampolėje buvo krikščioniškos krypties mokytojų, tai Karijampolės gimnazijos ir Vargaišių gimnazijos. Jie buvo Lietuvos Katalikų Mokytojų Sąjungos nariai.

Karijampolėje ir visoje Suvalkijoje reiškėsi tam tikras priešiškas to meto lietuvių tautiniams politikai. Tą ryškiai parodė ir Suvalkijos ūkininkų streikas. Bet tai buvo ne tiek politinio priešingo partijų kova, o daugiau visoje Lietuvoje paplitęs kaimo priešiškas miestui ir prieš valstybės tarnautojus. Labai plačiai paplito ir vis didėję kaimo žmonių nusistatymas prieš valstybės tarnautojus. Tą priešišką išaukė ekonominė krizė. Kaimo gaminių kainos labai nukrito, o tarnautojai vietiek gaudavo geras algas. Kėlėsi ekonominė krizė, kėlėsi ir kaimo priešiškas miestui.

Buržuaziniais laikais po 1926 metų perverimo Lietuvoje Komunistų partija ir komjaunimas veikė pagrindiniuose, viešai jie buvo uždrausti. Didesniuose miestuose, kur buvo daugiau darbininkų, ten jie daugiau veikė, buvo daugiau kur užsimašę: Karijampolė tuo laiku buvo mažas miestas, tik apie 15 tūkstančių gyventojų, nebuvo kur užsimašę. Tais laikais komunistus ir komjaunimą daugiausiai rėmė žydai ir rusai. Karijampolės žydai buvo daugiau užsiėmę prekybos ir bišnio reikalais.

Buržuziniais laikais komjaunimo priešvalstybinis veikimas parėmė tuo, kad gegužės 1 d. slapta, naktį iškeldavo raudoną vėliavą. Bet Karijampolėje per visą laiką tik vieną kartą buvo iškelta raudona vėliava. Naktį mieste budėdavo policija ir šauliai ir visi

komjaunuoliu mėginimai nuvedavo per niek. Ir agitaciniai lapeiliai labai retai pasirodydavo. Suvalkijos kaime buvo daugiau stambūs Okininkai, jiems taip pat rūpėjo savo reikaliai, jie pirmiausia rūpinosi, kad jiems brangiau mokėtų už mūsų Okio produktus, už bekonus ir pieną, už žąsies. Komunistams buvo nepalanki veikimo dirbs.

MANO VAIKLA MERISAMPOLĖS HYGIŠKIN' JONO

VALSTYBINĖJŲ GIMNAZIJŲJE 1933-1940m.

Atvykęs į Merisampolės Hygiškio Jono Valstybinę gimnaziją 1933m. kovo 1d., radau mokykloje nusistovėjusias tradicijas ir darbo tvarką. Vyresniojo gimnazijos vadovybės karta mągo ramiai gyventi, po darbo vakaro mągo lankytis miesto klube ir ten praleisti vakarą. Bet jie elgėsi sąikingai ir padoriai: nepertengdavo padaromo ribų. Norint ramiai dirbti, reikėjo laikytis prie buvusios tvarkos. Darbo mokykloje nevaržė, dirba, kiek tik nori, laisva įvesti ką kurias naujoves, bet didesnių reformų vengė. Mokytojų kolektyvas laikėsi prie nusistovėjusios tvarkos. Senieji mokytojai buvo patenkinti, kad jaunesnieji dirba ir gerai neliūdina. Mokytojai laikėsi sąvalkiečių papročius: pirmiausia žiūrėjo, kad jė darbe būtų apčiuopiamos naudos, ir vengė tokio darbo, kur reikis savo pridėti.

Sąvalkiečiai moksleiviams anais laikais skyrėsi nuo kito Lietuvos apylinkių jaunimo. Į Merisampolės gimnaziją aš atvykau metus dirbęs Linkuvos gimnazijoje. Linkuvos mokiniai buvo visai kitokie, daugiau kaimietiški, plėtesni, pasyvesni. Be to, Linkuvos gimnazijos mokiniai buvo didelėje krikdėse įtakoje. Ten slapta veikė steigtininkų organizacija, keli mokytojai buvo veiklos steigtininkai ir traukė mokinius į steigtininkų politinę veiklą. Įrašydoje buvo steigtininkų vėliava ir rekomendaciją, per mokinius pasaldas, steigtininkai su savo vėliava stovėdavo prieš altorių. Vykdamo slapta steigtininkų mokinių sąsivirkimais. Mokyklos steigtininkams vadovavo keli steigtininkai mokytojai. Linkuvos gimnazijos mokiniai buvo religingi ir tikintys. Per mano literatūros pamoką mokiniai išdrįso iškelti tokį klausimą, kad visuotigės literatūros vadovėlio autorius profesorius V. Dubas yra steistas, o Linkuvos gimnazijos mokiniai gilisi religingai ir dėl to tas vadovėlis jiems netinka. Ši mokinių oficialiai atsakiau, kad Linkuvos gimnazijoje yra valstybi-

binėbendro lavinimo mokykla, gimnazijoje cinemas literatūros kursas nėra nei ateistinis, nei religinės krypties. Jei jiems nepatinka tokis mokslas ir mokyklos kryptis, tai jie gali pasirinkti religinės krypties organizacijas, privatinę gimnaziją ar vienuolyno mokyklą. Aš jiems dar pridėjau, kad jie gali būti ramūs, jog aš, negrindamas pasaulinės literatūros kūrinius, neapgaubsiu jų nei religine, nei ateistine skruiste. Be to, vyresniųjų klasių mokiniai turi žinoti, kas jų dvasiai tinka ir kas kenkia ir Dubo gali būti visai ramūs.

Kerijampolės gimnazijos mokiniai buvo visai kitokie. Jie suvokiėdėiai, jie žiki tai, kas jiems naudinga. Šie mokiniai buvo kitaip nusiteikę, šie visai nesijautė nei ateistininkų, nei kitokios politinės įtakos. Kerijampolės gimnazijoje dirbo mokytojai + kunigai, bet nesijautė jų politinės įtakos mokiniams, jie gyveno savo reikalais. Kaugum gimnazijos mokytojai oficialiai laikėsi Švietimo Ministerijos nustatytos tvarkos ir nuo bet kokio politinio veikimo laikėsi nučėlusi.

Pirmiausiai gimnazijoje teko veikti kaip klasių auklėtojai. Aš buvau vyresniųjų gimnazijos klasių auklėtojas, nes dėrėdėiu lietuvių kalbą tik septintose ir aštuntose klasėse.

Kaip klasėse auklėtojas savo mokiniams pirmiausiai išaiškinau santykį tarp mokinių ir mokytojų. Mokykloje, klasėje sėdi mokiniai, kurie šie stėjo mokytis. Taip yra viso pasaulio mokyklose. Mokinio pareiga mokykloje gerai mokytis ir tuo ruoštis gyvenimui. Prieš mokinius klasėje stovi mokytojas, kuris pareiga yra mokytis ir auklėti mokinius. Mokytojas moko, ir auklėja mokinius pagal aukštesnių valstybinių organų nustatytą programą. Mokytojo darbą aukštesni Švietimo Ministerijos organai nuolat kontroliuoja. Pirmiausia gimnazijos direktorius ir vice direktorius turi teisę ir privalo kontroliuoti mokytojus, kaip jie dirba jiems pavestą darbą ir kaip jie vykdo Švietimo Ministerijos nustatytus reikalavimus. Mokinio pareiga yra klausyti mokytojo. Už nevykdytą reikalavimą, nesimokymą, neįsilaikymą mokyklos nustatytos tvarkos, mokytojas gali mokinį nubausiti.

Gali būti atvejis, kad mokiniams nepatinka mo-

mokytojo reikalavimai ir mokinys nenori jų vykdyti. Pamokos metu mokiniai privalo klausyti visų mokytojo reikalavimų ir juos vykdyti. Jeigu mokiniui atrodo, kad mokytojas patikęs negerai, tai po pamokos mokinys gali dėl to pasiskusti. Klausė auklėtojų, arba vice direktoriui, arba net mokyklos direktoriui ir nesusipratimams bus išaiškintas.

Mokiniai gali nepatikti asmeniškai mokytojo arba gimnazijos administracijos asmeniui pasielgimas, bet ne mokytojas ar administracijos darbuotojas kaip pareigūnas. Tokius dalykus sprendžia aukštesnės valdžios įstaigos.

Man patinka visu tai mokiniams išaiškinti, mokiniai suprato mane ir mano auklėjamojoje klasėje neįsivaizdavo nieko nesupratimo tarp mokinių ir mokytojų. Be to, aš kaip mokytojas su mokiniams vengdavau nesusipratimų, stengdavausi viską išaiškinti vietoje. Dar visą savo darbą gimnazijoje aš nė vieno karto nemu kėlęs klausimo mokytojų tarybos posėdžiuose dėl netinkamo mokinių elgesio per mano pamokas. Aš be reikalo nerikabinėdavau prie mokinių, sugyvenau draugiškai, stengdavausi mokiniams padėti. Mokiniai, žinodami mano santykius su gimnazijos vadovybe, dažnai kreipdavosi į mane, kad aš tarpininkučiau ir padėčiau, kad mokyklos vadovybė palankiai išspręstų mokiniams iškylusias problemas.

Aš, kaip mokytojas ir klausė auklėtojas su mokiniams elgdavausi draugiškai, bet visą laiką reiklavau, kad mokinys niekada neužmirštų, kad jis mokinys, o aš mokytojas. Aš išpaškinau mokiniams, kad mokykloje ir už mokyklos ribų, mokinys privalo žinoti, kad prieš jį mokytojas, vice direktorius ar direktorius. Visada vengti per didelio familiaritumo. Per nereikšmingais drebėti prieš vyresnius. Viešai gyvenime mokinys turi būti mandagus ir žinoti, kad jis visuomenėje užima tam tikrą garbingą vietą. Viešai gyvenime mokinys neturėtų savo elgesio pažeminti mokinio vardo.

Kaip vyresniąją klasę lietuvių kalbos mokytojas aš turėjau savo sistemą ir metodiką.

Pirmiausiai išaiškinau mokiniams, kaip rei-

kis namie ruošti pamokas. Kaip daugumas mokinių yra įprę-
tę ruošti pamokas, pasikaityti vadovėlių ir užrašus, tai
dar ne viskas. Paskui išsėmus vadovėlyje užduotą pamoką, rei-
kia šia pat. užvertus vadovėlį, trumpai mintyse pakarto-
ti pagrindinius klausimus, patikrinti, kiek prisimeni
pamoką, gerai išidėmėti pamokoje vaizduojamus veikėjus
ir svarbiausias dėtis. Jei kas nesiėku, ar nerpisimeni
kokio nors klausimo, patikrinti į vadovėlį ir tą dalyką
rimčiau išikelti į galvą. Dėtiną pamoką mintyse labai
trumpai lyg atkrinti, taip kaip klasėje. Jei viskas
siėku, gali ekskityti, kad pamoka paruošta ir ramiai ry-
toj gali eiti į mokyklą.

Dėtydamas lietuvių kalbą ir literatūrą, lai-
kydamasip švietimo Ministerijos nustatytose programose ir
oficialiu vadovėliu. Aiėkindamas atakim raėytojo kūrybą,
neriftenkindavau vien vadovėlio medėiėgę, bet indavau pla-
ėian. Ruodėdamas rėtoėjus pamoką, sė susidėrydavau pamokos
planą. Bet aiėkindamas pamoką, esuėjo raėytojo kūrybą, labai
daėnai nukrypėdavau nuo plano ir taip išėigilindavau į ra-
ėytojo kūrybą, kad neėuėėioėis prėdėdavau tą temą ir tėdė
man išėildėvo tokie aiėėiė, kurie ankėėiau neėinoėiau ir
lyė iė nauėjo sė raėytojo prėdėdavau kurti, lyė išėeldamas
raėytojo tėėiologėiė nepėrėskytę mintis, bet išėplėukionėėis
iė pėėios kūrybos. Tokie bėdai mano pamokaiėėildėvo gyvėsnė
ir idomėsnė, negu sė bėvau iė ankėėti pėėiruoėęs. Mano aiė-
kinimo mokiniėi idomėsi klausėdavė, visę klėgė tokieėis
momentais sėdėdavė tylėsi, lyė spėirusi, visę žvilėnėsi
bėdėvo nukreipti į mane ir mokiniėi lyė užhipnotizuo-
davo mane ir mano mintys ir žodėiai darydavėsi dar jėut-
resni, mane spėindėvo tokie saviėautė, lyė sė einu per
gyvenimo labirintus, trėukėmas ir vedėmas kėėkokios dvi-
rinėė lėėgė, Tokieė pamokos mokiniėias bėdėvo daug idomė-
nėė uė sėvėsi faktų kėėlinę, vėrdė ir dėtė minėėjinę.

Aiėkindamas literatūrą, sė stengėdavau sėisėdo-
minti mokiniėus. Iė tokieė mano literatūros pamokų liko
man neuėmirėėim dalyku. Kėėbai gerai prisėimėnu vienę
dalyką, kad aiėkindamas klasėėje Viėnuolio "pėėkenduo-
lės" Veronikos tragediję, sė taip išėigilinę į Veronikos
pėėgyvenimę vakarė prie eėero, kad kai kuriu mokiniu
ėkyje pėėtebėėiau sėėrėsi. Tas mane veikė ir sė dar jėut-
riėsi pėėakodėvau.

Aš leisdavau vyresniųjų klasių mokiniams pasakojant kai kurių rašytojų kūrybą, sąvairniaiškai samprotuoti, turėti savo nuomonę. Tik savo tvirtinimus privalo motyvuoti.

Vyresnėse klasėse vienas iš svarbiausių dalykų būdavo lietuvių kalbos rašomieji darbai. Buvo klasės ir namų rašomieji darbai. Per trimestrą vieną rašomąjį darbą mokiniai turėdavo rašyti namie. Šis būdavo duodama rimtesnė tema, ir privalėdavo plačiau įrašyti (ne mažiau kaip 8-10 pal. prirašyti).

Lietuvių kalbos rašomiešiams darbams aš duodavau vieną bendrą planą, parantą literatūros teorijos reikavimus. Kiekvieno rašomojo darbo planas privalo turėti dvi dalis: išengą, dėstymą ir pabaigą. Išengoje reikia nurodyti, kuo ypatinga duotoji tema, kuo ji išsiskiria iš tos srities klausimų ir nurodyti temos svarbiausias sudedamąsias dalis. Toliau nuosekliai dėstyme išdėstyti temą, proporcingai aptarti svarbiausius temos klausimus. Išdėstius temą, būtinais reikia padaryti iš viso siūkinio išplėskianšią išvadą. Plano dalyje turi būti proporcingos. Bendrai planas, temos išdėstymas turi užimti tris keturis daugiau vietas, negu išengs ir pabaiga drauge. Vieno klausimo neproporcingas iškėlimas, o kito dėl to sutrumpinimas, laikomas rašomojo darbo trūkumu ir dėl to rašomas darbas vertinamas blogiau. Iš anksto aš mokiniams išaiškinu, kas rašomajame darbe privalo būti viena pagrindinė mintis, jungianti visus dėstymo klausimus. Jeigu rašomajame darbe per plačiai išdėstytas vienas klausimas, kuris organiškai nesusijungia su visos temos išdėstymu, tai tokį rašomąjį darbą, nors jame nėra rašybos, skyrybos klaidų ir stilistinių klaidų, vertinamas blogai.

Taip aš dariau dėl to, kad mokiniai nenusirašinėto ir nenaudotų "šparpagalių". Remdamasis tuo, per lietuvių kalbos rašomąjį darbą klasėje, aš leisdavau mokiniams viešai naudotis vadovėliais, užrašais, rašytojų veikalais ir kt. Jei mokinys mėginų kūrį nors klausimų nusirašyti, tai darbo dėstymo dalys išeis neproporcingos, nusirašytas klausimas neišeis iš vieningo minties dėstymo ir dėl to toks darbas bus vertinamas blogai.

Gyvenimo praktikoje parodė, kad nedraudžiant mokiniams per rašomąjį darbą klasiroje naudoti pagalbinę medžiagą, niekas nebandydavo nusirašinėti. Jei per rašomąjį darbą mokiniams iškildavo kokio darbo ar dėsio klasiniame, jie galėdavo paklausti mame, mokytojų, ir aš visada atsakydavau, kad mokiniui nereikėtų gaišti laiko ir netolti nuo temos dėstymo. Aš įsitikinau, kad dėl tokios mano pažibros iš mokinių rašomuosius darbus, mano mokiniui geriau rašydavo.

Didesnę literatūros kūrė, reikalaudavau, kad mokiniams perskaitytu kiekvienoje sukaustenoje klasiroje einant rašytojų svarbiausius kūrinius ir padarytu trumpas santraukas. Kokio metu pradžioje iš mokyklos bibliotekose atrinkdavau kiekvienos klasės kurso knygas ir jas atiduodavau klasei pagal surašus. Knygas patys mokiniai tarp savęs keisdavo.

Be to, vygtinąją klasių mokinius supažindindavau su būdingiausiu veikalu raštu rašymu. Vieni mokiniai privalėjo mokėti persiųsti savo gyvenimo aprašymą, pareiškimą, prašymą, pranešimą, laišką, korespondenciją, sveikinimą, atsisveikinimą, paraiškimą, rašyti dienoraštį ir kt. Tam reikalui mokiniai privalėdavo turėti kiek storesnį sąsiuvinį ir jame surašyti visu veikalu raštu pavyzdžius. Prieš parašymą mokinių užrašus aš patikrindavau. Atkreipdavom dėmesį į veikalu rašto formą.

K 371.1(4745)(091)

Či-214